

“पञ्जा नरानं रतनं”

परियत्ति शिक्षा

भाग - ३

(नेपाल भाषा)

(प.स.पा.या प्रारम्भिक स्वंगूगु दंया पाठ्य-पुस्तक)
(बु.सं. २५५३ निसं स्वीकृत)

सम्पादक व संयोजन

मिक्षु धर्मगुप्त महास्थविर

(केन्द्रीय परीक्षा नियन्त्रक, ने.बौ.प.शिक्षा)

मिक्षु निगोध स्थविर

(सचिव, ने.बौ.शिक्षा परिषद्)

भाय् ह्यूम्ह

संगिता धारुवा

“परियत्ति सद्धम्म कोविद”

प्रकाशक
नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा परिषद
पाठ्यक्रम विकास तथा व्यवस्थापन समिति

सर्वाधिकार सुरक्षित
नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा, बु.सं. २५५५

विशेष सम्पादन सहयोगी
भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर
श्री शान्तदास मानन्धर, भोर्छै

बु.सं. २५५५, ने.सं. ११३२, वि.सं. २०६८, ई.सं. २०१२

प्रथम संस्करण ५०० प्रति
सहयोगार्थ रू ३५/-

मुद्रक
आईडियल प्रिन्टिङ्ग प्रेस, ग्वाको, यल, फोन : ५००७५६३

“सुखा सङ्घस्स सामग्गी”
अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ
(ALL NEPAL BHIKKHU ASSOCIATION)

Vishwa Shanti Vihara, Kathmandu

(स्थापित: १९७७)

मिति: २०६६/६/१२

मिन्तुना

असल नागरिक निर्माणया लागि नैतिक व शिक्षा निगुलिं अत्यावश्यक जू । नैतिकविना शिक्षित व्यक्ति जक जुई, असल नागरिक जुइमखु । नैतिकविना थः, समाज अले देश दय्के फइमखु अले दइनं मखु । उकिं बुद्धधर्मय् नैतिकतायात प्रथम व शिक्षायात दोस्रो स्थान बियातःगु दु । नैतिक आचरण निर्माणया लागि बुद्धधर्म परियत्ति प्रतिपत्ति व प्रतिवेध शिक्षायात मुख्यतः प्राथमिकता बियातःगु दु । परियत्ति बिना प्रायः प्रतिपत्ति व प्रतिवेध सम्भव मदु । थुगु तथ्ययात ध्यानय् तया अखिल नेपाल भिक्षु महासंघं बु.सं. २५०७ निसैं बौद्ध परियत्ति शिक्षा संचालन याना वयाच्वंगु ब्यहोरा सकसित स्यूगु हे जुल ।

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षां नं समय सान्दर्भिक बौद्ध परियत्तियात पठन पाठन व अध्ययन अध्यापन यायां वयाच्वंगु दु । नेपाली व नेपालभाषां प्रारम्भिक तहया कक्षा १ व २ या सफू नं थ्व अनुसारं हे परिमार्जित याना प्रकाशित जुइधुंकूगु व कक्षा ३ या थुगु सफू प्रकाशनय् हयेगु नं जानकारी प्राप्त जूगुलिं नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा साधुवादया पात्र जुयादिल ।

नैतिकता हे सहिष्णुता व सदभावया आधार खः । परियत्ति शिक्षा नं नैतिकताय् हे आधारित ज्ञानमय शिक्षा खः । भ्नी सकसिया दायित्व व कर्तव्य थुगु नैतिकताय् आधारित ज्ञानमय परियत्ति शिक्षा भ्नी भविष्यया कर्णधार थौंया मस्तयत्त उपलब्ध याना असल नागरिक, सदाचार सम्पन्न समाज एवं समुन्नत शान्त नेपाल दय्केगु खः ।

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षां समय सान्दर्भिक सम्पूर्ण नेपाली मस्तयत्त तथा युवा, बृद्धातयत्त समेत पठनीय एवं ग्राह्य ज्ञानमय परियत्ति शिक्षाया पाठ्यपुस्तक परिमार्जित यासे छगू धुंका मेगु यायां क्रमशः प्रकाशनय् हयेफयेमा धका कामना यानाच्वना । अन्तय् प्रारम्भिक तह नेपाल भाषाया कक्षा ३ या न्हूगु सफू प्रकाशनय् हया परियत्ति विद्यार्थीप्रति गुण याना बिज्यागुलिं सम्पादक एवं प्रकाशक मण्डलयात साधुवाद ब्यूसैं सफलताया लागि शुभकामना ब्यक्त यानाच्वना ।

भिक्षु धर्ममूर्ति

सचिवः अ.ने.भि. महासंघ

चिरं तिष्ठतु सद्धम्मो ।

—प्रधान कार्यालय :—

विश्व शान्ति विहार, मीनभवन, नयाँ बानेश्वर, P.O. Box 8973 NPC 327, काठमाडौं, नेपाल ।

फोन : ४६२२९८४, फ्याक्स : ४६२२२५०

E-mail: vishwa@ntc.net.np

प्रस्तावना

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा बुद्ध, बुद्ध-धर्म व बौद्ध संस्कृति सम्बन्धी ज्ञान बिद्गु एवं विद्यार्थीपिनिगु चरित्र निर्माण याइगु शिक्षा खः । बि.सं. २०१९ सालय् त्रिशुलीपाखें प्रारम्भ जूगु परियत्ति शिक्षा वि.सं. २०२० सालनिसैं नेपाल अधिराज्यभरय् संचालन यायेगु उद्देश्य अनुसार "अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ" पाखें शिक्षापद्धति अनुसार संस्थागत विकास यात । दँयदसं न्हापांगु कक्षानिसैं बृद्धि याना "परियत्ति सद्धम्म पालक" तक्कया पाठ्यक्रम निर्माण जूगु जुल । वि.सं. २०१३ सालनिसैं "परियत्त सद्धम्म कोविद उपाधि" परीक्षाया पाठ्यक्रम नं निर्माण जुल ।

शील, त्रिरत्न-वन्दना, बुद्धजीवनी, कथा, पालिसूत्र, सामान्यज्ञान, सामाजिक शिक्षा आदि विषय समावेश याना समयानुकूल पाठ्यक्रम विकास जुयावं वयाच्चंगु दु । पाठ्यपुस्तक ल्वःगु कथं निर्माण जुयावल । उपलब्ध सफूत योग्यरूपं पाठ्यक्रमय् समावेश जुया वयाच्चंगु दु । छखें नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया ज्या सीमित श्रोत व साधनय् निर्भर खःसा मेखे प्रकाशित सफूत ल्यया तैगु जुया पाठ्यक्रमय् संशोधन यायेगु आवश्यक जुयाच्चन । अले संशोधन याना न्हूगु सफू छु छु प्रकाशित जुल उकी छाने याना पाठ्यक्रमय् समावेश यायां वयाच्चंगु खः । थुकथं नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया रजतजयन्ती वि.सं. २०४५ सालया दुने च्याक्वः तक्क पाठ्यक्रम संशोधन जुल ।

वि.सं. २०४५ माघय् जूगु नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षायागु रजतजयन्तीया गोष्ठी नं पाठ्यक्रमय् व्यापकरूपं सुधार जुइमाःगु बारे चर्चा जुल । कक्षागतरूपं विशेष पाठ्यपुस्तक निर्माण जुइमाःगु खँ नं उल्लेख जुल । वि.सं. २०४५ वैशाखय् नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया पुनर्गठन जुइधुंका भिक्षु सुदर्शन महास्थविरयागु संयोजकत्वय् पाठ्यक्रम विकास उपसमितियागु नं पुनर्गठन जुल । नेपाल बौद्ध परियत्ति समितिया वि.सं. २०४६ मंसिर १० गतेया बैठकय् पाठ्यक्रम विकास उपसमितिया प्रस्ताव अनुसार प्रारम्भिक शिक्षाय् बुद्ध-धर्मयागु प्रारम्भिक ज्ञान बिद्गु लक्ष्य अनुसार बुद्ध जीवनी, शील व परित्राण आदि विषययात समावेश याना पाठ्यक्रम निर्माण यायेगु निर्णय जुल । अले थुगु पाठ्यक्रम निर्माणयागु ज्या मूल समिति हे यायेगु वि.सं. २०४६ फागुण २० गते च्वंगु बैठकय् निर्णय जूगु जुल । थ्व अनुसार क्रमशः प्रारम्भिक प्रथम, द्वितीय व तृतीय वर्षया पाठ्यपुस्तक बुद्ध सम्बत् २५३४ निसैं स्वीकृत जुइगु कथं तत्कालिन कार्य समन्वय सचिव भिक्षु शीलभद्र तथा उप-सचिव महेन्द्ररत्न शाक्यज्यूपिनिगु सम्पादनय् पाठ्यपुस्तक प्रकाशित जूगु जुल ।

परिवर्तित परिप्रेक्ष्यअनुसार नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षायागु पाठ्यक्रम परिवर्तित व परिवर्द्धित याना यंके माःगु लक्ष्ययात ध्यान केन्द्रित यासैं नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया प्रवेश स्तरया प्रथम,

द्वितीय व तृतीय वर्षया प्रत्येक प्रश्न पत्रया छगू हे अलग्ग सफू नेपाली भाषां उपलब्ध यायेगु प्रयास निवर्तमान पाठ्यक्रम विकास समितिया संयोजक भिक्षु कौण्डिन्यया संयोजकत्वय् सफल जुइधुकूगु दु । परियत्ति पाठ्यक्रमयात थनतक्क न्ह्योने न्ह्यज्याकेत विगतय् योगदान बियादीपि सम्पूर्ण महानुभावपिन्त नवगठित पाठ्यक्रम विकास समिति २०६६ आभार ब्यक्त यानाच्चंगु दु । थुगु ज्यायात निरन्तरता बिइत विशेषतः निवर्तमान केन्द्रीय परीक्षा नियन्त्रक भिक्षु बोधिज्ञान नं धन्यवादया पात्र जुया बिज्यात ।

बु.सं. २५३४ निसैं लागू जुया अध्ययन अध्यापन जुयाच्चंगु प्रारम्भिक तहया सफूत ताइवानपाखें आपालं संख्याय् प्रकाशित जूगु तथा तत्काल आवश्यक पूर्तिया लागि पटक पटक पुलांगु हे संस्करण छापे याःगु नं अप्राप्य जूगु जुया पाठ्यक्रम परिवर्द्धन, परिवर्तन, संशोधन याना यथाशिघ्र न्हूगु पाठ्यक्रम लागू यायेमाःगु आवश्यकता सकसिनं महशुस यात ।

अतएवं बु.सं. २५५३, वि.सं. २०६६ निसैं लागू जुइगु कथं सम्मानित अखिल नेपाल भिक्षु महासंघया अनुमोदनय् एवं नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा मूल समिति व परिषद्‌यागु निर्देशनय् थुगु पाठ्यपुस्तक निर्माण जूगु खः । थुगु सोच अनुरूप सिंगो रूपय् प्रकाशित पाठ्यपुस्तकयात सीमित जनशक्तियात प्रयोग यासैं फछिंफत्तले स्तरयुक्त जुइक शिक्षक व विद्यार्थीपिनिगु आवश्यकतायात अत्यधिक मात्राय् पूर्वके फयेमा धका छुं हदतक्क प्रयास यासांतबि नं भाषा, विषयक्रम, शैली थेंजाःगु पाठ्यपुस्तकय् दयेमाःगु विविध पक्षय् अभि नं कमि कमजोरीत यथेष्ट मदइ धका धायेथाकु अथे जूसांनं शिक्षक, अभिभावक, विद्यार्थी, बौद्ध-विद्वान तथा शिक्षाविद् लगायत सम्पूर्ण पाठकपिनिगु सक्रिय सहयोगयागु महत्वपूर्ण भूमिका दुगु जुया सम्बद्ध सकसित रचनात्मक सुभावा सरसल्लाहया लागि नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा पाठ्यक्रम विकास समिति न्ह्याबलें हार्दिक लसकुस यानाच्चंगु दु ।

नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा
पाठ्यक्रम विकास समिति

निगू शब्द

वि.सं. २०६६ जेठ १७ गते च्वंगु सम्मानित अखिल नेपाल भिक्षु महासंघयागु वैठकं नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा सम्बन्धी थुगु वर्ष २०६६ बुद्ध सम्बत् २५५३ निसै लागू जुइगु कथं पुज्यपाद संघनायक, शिक्षाध्यक्ष भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर तथा श्रद्धेय सह शिक्षाध्यक्ष भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरया नेतृत्वय् ७ सदस्य सहितया नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा मूल समिति पुनर्गठन जुया कार्य सम्पादन जुयाच्वंगु फुक्क बुद्ध शिक्षा एवं परियत्ति प्रेमीपिनिगु निति लसताया विषय खः ।

थुगु नवगठित मूल समितिया निर्देशनय् नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा परिषदयागु नं थी थी संयोजक तथा उपसमिति सहित १५ सदस्यीय समिति पुनर्गठन जुया संस्थागत रूपं ज्या न्ह्योने न्ह्यावनाच्वंगु दु ।

वि.सं. २०४७ सालनिसै नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया निति श्रद्धेय भिक्षु शीलभद्र महास्थविर तथा महेंद्ररत्न शाक्यपिनिगु मंकाः कुतलं परियत्ति शिक्षा भाग १, २ व ३ पाठ्यक्रम स्वीकृति जुया लागू याःगु खः ।

थौकन्हय् थुपि सफूत अप्राप्य जूगुलिं पाठ्यक्रम परिवर्द्धन, परिवर्तन, संशोधन याना गुलि फलत उलि थुगु वर्ष बु.सं. २५५३, वि.सं. २०६६ निसै लागू जुइगु कथं सम्मानित अखिल भिक्षु महासंघयागु अनुमोदनय् एवं नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा मूल समिति व परिषदया निर्देशनय् थ्व पाठ्यपुस्तक निर्माण जूगु खः ।

प्रस्तुत सफू न्हापायागु पाठ्यक्रमय् समावेश जूगु विषयत अले, **Buddhism, Key Stage 1, Buddhism for Young Students** व मेमेगु बौद्ध ग्रन्थतयगु सहायतां वर्तमान पाठ्यक्रमय् शील, बुद्धजीवनी, जातक व बुद्ध-धर्मविषययात सरल सुसष्ट एवं व्यावहारिकता अनुसार थुइके बिइगु कुतः यानागु दु । विद्यार्थीपिन्सं अःपुक थुइमाः धका बाल साहित्यकार स्रष्टा श्री शान्तदास मानन्धरजुं विशेष सहयोग थुके बियादीगु दु । प्रस्तुत सफू विद्यालय स्तरया कक्षा ४ या विद्यार्थी तगिनिसै अपुक थुइमा धका पाठ्य सामाग्रीनाप मिले जूगु चित्रत फयांफक्व समावेश यानातःगु दु । थुके दुथ्याका तःगु चित्रत अमेरिकापाखे प्रकाशित **Buddhism, Key Stage 1** तथा विपश्यना विशोधन विन्यास, इगतपुरीपाखे प्रकाशित बुद्ध जीवन चित्रावलीपाखे उद्धृत यानातःगु जानकारी यानाच्चना तथा सम्बन्धित संस्थाप्रति आभार प्रकट यानाच्चना ।

सफू नेपालीपाखे नेपाल भाषाय् भाय् हिलादीम्ह मयजु संगिता धारखा 'कोविद' जुयात नेपाल बौद्ध परियत्तिपाखे आपालं आपा सुभाय् देछानाच्चना । लिपा लिपा नं वय्कपाखे थुजागु ग्वाहालि दयावंच्वनी धैगु नं भलसा कयाच्चना । प्रुफ स्वयेगु ज्याय् विशेष ग्वाहाली यानादीम्ह भाजु अष्टमुनि गुभाजुयात आपालं साधुवाद व सुभाय् देछानाच्चना । परिषदया सदस्यद्वय श्री त्रिरत्न मानन्धर तथा सुश्री अमिता धारखापाखे आवश्यक सामाग्री चूलाका दीगुलिं सधन्यवाद साधुवाद बियाच्चना । इलय् हे प्रकाशित यायेत ग्वाहालि यानादीगुलिं दीपक महर्जन सहित आइडियल प्रिन्टिङ्ग प्रेस, ग्वाकोयात यक्व यक्व सुभाय् बियाच्चना ।

सम्पादक तथा संयोजन

भिक्षु धर्मगुप्त महास्थविर, भिक्षु निगोध स्थविर

धलः ढौ

तलषड

ढूषु

१) डहुऑन हलतलड डहुऑन सुखलड

(१ - १३)

तडसु डललुकडलनलडु दलन, सहडुडतल डुरहुडलडल डुरलरुथनल, धरुडकुरडुरवतुन, डशकुडलरडल डुरवुरऑल, डशकुडलरडल डलसलडलनल डुरवुरऑल, धरुड डुरकलर, डगवलनु डुदुडडल उरुवेल गडन, डलडुडलसर ऑुऑुडल लडुतल, डलडुडलसर ऑुऑुडल दलन, नलडुह अगुरशुरलवकडुडल, शुदुधुदुन ऑुऑुडल नलडनुऑुरणल, डगवलनु डुदुध कडुडलवसुतुस, शुदुधुदुन ऑुऑुडलत धरुडदेशनल, डशुधरलदेवीडल वनुदुनल, ननुदकुडलरडल डुरवुरऑल, रलहुलकुडलरडल डुरवुरऑल, ऑेतवन वलहलर दलन, डलकुषुणुी शलसन, वलशलखलडल वलहलर दलन, डुदुधडल अनुतलड वरुषलवलस, डलहलडरलनलरुवलण ।

२) ऑतुरुडुरहुड वलहलर

(१द - ३१)

डुडुतुरी, डुडुतुरी उतुडनुन ऑुऑुगुडल कलरण, सुवंगु कथुडल डुडुतुरी, धुडलन डलडेगु तरलकल, डुडुतुरीडलवनलडल डुरतलडलल, डुडुतुरी सडुडनुधुी डलखंसहलत डुरसऑुत, डुडुतुरीडल उडुडुडुग, करुषुणल, करुषुणल सडुडनुधुी डलखंसहलत डुरसऑुत, करुषुणलडलवनल धुडलनवलधल करुषुणलडल उडुडुडुगलतल, डुदलतल, डुदलतल धुडलनवलधल, उडुडुडुडु वरुहुडवलहलर उडुडुडुडुडुगलतल, डलखंसहलत डुरसऑुत, उडुडुडुडु धुडलनवलधल,

३) ऑतुरलरुडु सतुड

(३३ - ३ॡ)

दुःख आरुडुसतुड, दुःख सडुडुदड आरुडुसतुड, नलरुध सतुड, नलरुधगलडलनल डुरतलडदल सतुड

ॡ) आरुड अषुऑलङुक डलरुग

(३ॡ - ३ॡ)

शील, सडलधल, डुरऑल

ॡ) ऑलर सनुवेऑनलडु सुथल

(ॡ१ - ॡद)

लुडुडलनल, दरुशुनलडु थलडुत, डुदुधगडल, दरुशुनलडु थलडुत, नुहेगु थलडुत, सलरनलथ, कुशीनगर, दरुशुनलडु थलडुत

६) चतुपरिषद् (४९ - ५०)

भिक्षु भिक्षुणी, उपासक, उपासिका

७) पराभव सूत्र (५२ - ५३)

८) सफल जीवनया सूत्र (५४ - ५५)

९) त्रिरत्न गुणया शब्दार्थ (५७ - ६१)

बुद्धगुण, धर्मगुण, संघगुण, स्वंगू विद्या, च्यागू विद्या,
भिन्त्यागू चरण, स्वंगू लोक, खुगू भाग्य

१०) न्ह्याइपुगु बाखँत (६५ - ७६)

पटाचारां दुःख सिल, मांया न्हायपं हे वान्यानाबिल, बृद्ध ब्राह्मणया उपकार,
बट्टाईया बाखँ, चंखम्ह ठगया बाखँ, तित्तिर जातकया बाखँ, मुसावादा सम्बन्धी बाखँ

प्रश्नपत्र त अंकविभाजन (प्रथम पत्र)

प्रश्नपत्र	अंक
१. बहुजन हिताय बहुजन सुखाय (पृष्ठ १-१७)	४०
२. चतुर्ब्रह्म विहार, चतुरार्य सत्य (पृष्ठ १८-३५)	४०
३. आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग, प्यंगू संवेजनीय थाय (पृष्ठ ३६-४८)	२०

प्रश्नपत्र त अंकविभाजन (द्वितीय पत्र)

प्रश्नपत्र	अंक
१. चतुपरिषद्, पराभव सूत्र, सफल जीवनया सूत्र (पृष्ठ ४९-५६)	३०
२. त्रिरत्नगुणया शब्दार्थ (पृष्ठ ५७-६४)	३०
३. न्ह्याइपुगु बाखँत (पृष्ठ ६५-७६)	४०

बहुजन हिताय बहुजन सुखाय

तपस्सु भल्लुकपिनिगु दान

बुद्धत्व प्राप्तिं लिपा न्हेगू हप्तातक भगवान् बुद्धं आहार सेवन यानाबिमज्याः । अनं लिपाजक भगवान् बुद्धं दतिवन यानाबिज्यात व ख्वाः सिलाः लिक्क च्वंगु सिमाक्वय् आराम यानाबिज्यात ।

उबले तपस्सु व भल्लुक धयापि निम्ह ब्यापारी दाजुकिजापि अन थ्यंकःवल । इमिसं श्रद्धापूर्वक भगवान् बुद्धयात सत्तु व कस्ति दान यात । इपि भगवान् बुद्धया उपदेश न्यनाः अतिकं प्रसन्न जुल हानं बुद्ध व धर्मया शरण्य वन । थुकथं इपि द्वैवाचिक उपासकपि जुल । बुद्ध व धर्मया शरण्य वःपि मध्यय् न्हापालाक द्वैवाचिक उपासक जूपि इपि हे जुल ।

धर्मदेशनाया निंतिं सहम्पति ब्रह्माया प्रार्थना

तपस्सु व भल्लुकं भगवान् बुद्धयात सत्तु व कस्ति दान बियाः लिहाँ वनेधुंकाः सहम्पति ब्रह्मा वयाः बुद्धयात वन्दना यानाः छखे लिक्क फेतुत । अले थुकथं प्रार्थना यात -

“भो भगवान् ! छःपि युद्धय् त्याःम्ह जुयाबिज्यात । भो वीर ! दनाबिज्याहुँ । छःपि सार्थवाह खः, क्लेशरूपी ऋणं मुक्तम्ह खः ।

भो भगवान् ! लोकय् चाःहिलाः स्वयाबिज्याहुँ । भाग्यवान् जुयाबिज्याकम्ह

भो भगवान् ! धर्म उपदेश यानाबिज्याहुँ ।”

थुकथं स्वकःतक सहम्पति ब्रह्मां यानाबिज्याःगु प्रार्थनां लिपा भगवान् बुद्धं थुपि शब्दपाखें उपदेश बिइगु वचन बियाबिज्यात -

“भो ब्रह्मा ! बाँलाःगु अभ्यास मार्गय् वनेगु हे उत्तम धर्म खः । तर थ्वयात थम्हं कसाः बिइगु अति कष्टकारक सम्भे जुयाः मकनेगु बिचाः यानागु खः । प्रज्ञारूपि न्हायुपं दुपि मनूतय्के थुकियाप्रति श्रद्धा दुगुलिं निर्वाण सम्बन्धी अमृत समानगु थ्व उपदेश बिइगु

वचन बिया ।" अनंलि सहम्पति ब्रह्मां थुकथं थुइकल -

भगवान् बुद्धं जितः धर्मदेशना यायेगु वचन बियाबिज्यात । अनंलि भगवान् बुद्धयात अभिवादन र प्रदक्षिणा यानाः अनं अन्तर्ध्यान जुल ।

ऋषिपतन गमन

भगवान् बुद्धं दुष्करचर्या यानाबिज्याःगु बखतय् वसपोल नापं दुपि पञ्चवर्गीय तपस्वीपिन्त लुमंकाबिज्यात । इपि ऋषिपतनय् दुगु सिइकाः अन हे थ्यंकः बिज्यात ।

उपक आजीवक नापलाःगु

ऋषिपटनय् बिज्यानाच्चंबले गयां बोधिवृक्षपाखे वयाच्चंम्ह छम्ह आजीवक भगवान् बुद्धं नापलात । वयागु नाँ 'उपक' खः । उपकं भगवान् बुद्धयाके न्यन -

"छःपिनि गुरु सु खः ?"

"दक्व क्लेश नाश यानाः जिं थम्हं निर्वाणधर्म अवबोध याना । जि जिन जुइधुंकल । धर्मचक्र प्रवर्तन यायेत जि आः ऋषिपतनय् वनाच्चना ।" उपक आजीवकं मनमनं 'खयेफु, छंगु खँ' धाधां छ्यो संकल अले अनं वन । थुकथं बुद्धयात नापलाःसांतबि उम्ह उपक आजीवकं उपदेश न्यने मखं । थुकथं रोहितवत्थु, उरुवेलकप्प, अरुनालय, सारथिपुर नाँया अनेक गां व नगर जुजुं भिंच्यागु योजन तापाकच्चंगु ऋषिपतनय् थ्यंकःबिज्यात ।

धर्मचक्रप्रवर्तन

वसपोल ऋषिपतनय् आषाढ पुन्ही खुन्हु सन्ध्या इलय् थ्यंकः बिज्यागु खः । अन पञ्चवर्गीय तपस्वीपिसं थःपिनि न्हापाया सल्हा ल्वःमंकाः भगवान् बुद्धयात सत्कार यात । अले छखे लिनाः फ्येतुत । भगवान् बुद्धं इमित धर्मचक्रसूत्र देशना यानाबिज्यात । थुगु उपदेश न्यनाः कौण्डिन्यं दकले न्हापां धर्म अवबोध याना कयाः श्रोतापन्न जुल ।

कौण्डिन्यं भगवान् बुद्धयाके प्रवज्या व उपसम्पदा फ्वन ।

बुद्धं "एहि भिक्खु" शब्दं वयात प्रवज्या व उपसम्पदा यानाबिज्यात । कन्हे खुन्हु वप्पं, स्वन्हु खुनु भदियं, प्यन्हु खुनु महानामं, न्यान्हु खुनु अस्सजिं क्रमशः धर्म अवबोध याना काल । इपिं श्रोतापन्न जुल । हानं इमित नं "एहि भिक्खु" धयाः प्रवज्या उपसम्पदा नं यानाबिज्यात ।

यशकुमारया प्रवज्या

वनारस नगरय् छम्ह साहु दु । वया श्रेष्ठिनी सुजाता धयाम्हसिया काय् छम्ह नं दुगु जुयाच्चन । यश गृहस्थी जीवनप्रति विरक्तम्ह जुयाच्चन । माँ-बौपिसं मसीक छँ पिहां वल । ऋषिपतनय् थ्यंकाः "अहो उपद्रव ! अहो उपद्रव !" धकाः हाला जुयाच्चन । बुद्धं वयात सःताबिज्यात । "यश, थन वा । थन छुं उपद्रव मदु । भय मदु ।" यशकुमार बुद्धयाथाय् वन । बुद्धं वयात उपदेश कनाबिज्यात । उपदेश न्यनाः यशकुमारया धर्मया मिखा चाल । धर्मचक्षु प्राप्त जुल ।

यशकुमारया बौ

यशकुमारयात मामां वया बौ भगवान् बुद्धयाथाय् थ्यंकाः वल । बुद्धं वयात नं धर्मदेशना यानाबिज्यात । उपदेश न्यनाः यशया बौम्हसिया नं धर्मचक्षु उत्पन्न जुल । "आः जि बुद्धया शरणय् वनाच्चना । धर्मया शरणय् वयाच्चना । संघया शरणय् वनाच्चना । थुकथं यशकुमारया बौ बुद्धशासनय् बुद्ध, धर्म व संघया शरणय् वंपि मध्यय् दकले न्हापांम्ह व्यक्ति जुल । उकिं व प्रथम त्रिशरणय् वंम्ह त्रैवाचिक उपासक जुल । बौयात ब्यूगु उपदेश न्यन्यं यशकुमारं नं अर्हत्त्व ज्ञान प्राप्त याना काल । अर्हत् जूम्ह यशकुमारयात भगवान् बुद्धं "एहि भिक्खु" आज्ञा जुसें प्रवज्या व उपसम्पदा यानाबिज्यात ।

यशकुमारया पासापिनि प्रवज्या

यशकुमार प्रव्रजित जूगु न्यनाः वया पासापि विमल, सुबाहु, पुण्णजि व गवम्पति प्यम्हं भगवान् बुद्धयाथाय् वयाः उपदेश न्यन अले प्रव्रजित जुल । यशकुमारया इपिं प्यम्ह पासापि प्रव्रजित जूगु खँ न्यनाः मेपिं न्येम्ह (५० म्ह) पासापि नं बुद्धया उपदेश न्यनाः अर्हत् जुल ।

धर्म-प्रचार

थुकथं बुद्धशासनय् प्रव्रजित जूपि अर्हत् भिक्षुपि मुक्कं ख्वीम्ह दत्त । थुपि ख्वीम्ह भिक्षुपि - पञ्चवर्गीय भिक्षुपि न्याम्ह, यशकुमार व वया गृहस्थीया मुख्यपि पासापि प्यम्ह व मेपि न्येम्ह खः । थुपि हे ख्वीम्ह भिक्षुपिन्त भगवान् बुद्धं लोकजनपिनिगु हित सुखया नितिं गामं-गामय्, नगरं नगरय् वनाः धर्मोपदेश बीत उत्साहित यानाबिज्यात् । बुद्धं प्रत्येक भिक्षुपिन्त छपु छपु लँ लिनाः मुक्कं ख्वीम्ह भिक्षुपिन्त ख्वीपु हे लँ लिनाः थाय् थासय् धर्मप्रचार यायेत् छ्वयाबिज्यात् । थः स्वयं धर्म प्रचारया नितिं उरुवेलपाखे बिज्यात् ।

भगवान् बुद्धया उरुवेल-गमन

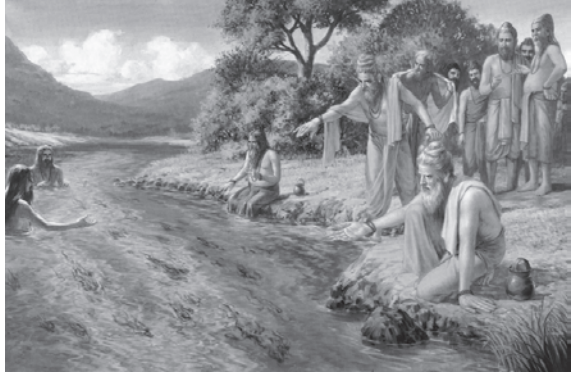
भगवान् बुद्ध उरुवेलय् मथ्यनिबलय् स्वीम्ह भद्रवर्गीय कुमारपि नापलात् । थुपि स्वीम्ह भद्रवर्गीय कुमारपि वनभोज वयाच्चपि जुयाच्चन । तर बुद्धयागु उपदेश न्यनाः इमित मार्गफल प्राप्त जुल । भगवान् बुद्धं इमित नं प्रव्रज्या व उपसम्पदा बियाः धर्म प्रचारया नितिं छ्वयाबिज्यात् । वसपोल उरुवेल थ्यंकः बिज्यात् ।

भगवान् बुद्ध उरुवेलय् च्वंपि काश्यप जटिलपिनिगु आश्रमय् बिज्यात् । इपि जटिलपि "जिपि नं अर्हत्पि खः" धकाः बिचाः यानाच्चपि जुयाच्चन । दकसिबे न्हापां भगवान् बुद्धं थजागु

मखुगु धारणा दुम्ह उरुवेल काश्यपयात
धर्मावबोध याकाबिज्यात । उरुवेल काश्यप
बुद्धशासनय् वयेवं वया शिष्यपि न्यासः
परिवारपि नं बुद्धशासनय् प्रव्रजित जुल ।
थ्व खँ वया किजा नदी काश्यप जटिलं
सिल । व नं बुद्धया उपदेश न्यनाः थः
स्वसः शिष्यपि सहित बुद्धशासनय् प्रव्रजित
जुल । थुमि चीधिकःम्ह किजा गयाकाश्यप
जटिल तपस्वीनं व खँ सीकाः थः निसः शिष्यपि नाप बुद्धयाथाय् वल । इपिं नं धर्मउपदेश
न्यनाः भिक्षु जुल । थुकथं द्वःछि व स्वम्ह जटिल तपस्वीपि भगवान् बुद्धया श्रावक जुल ।
इपिं बुद्धलिसे गयाय् वन । अन भगवान् बुद्धं कनाबिज्याःगु उपदेश न्यनाः सकलें
अर्हत् जुल ।

राजगृह गमन

भगवान् बुद्ध द्वःछि व स्वम्ह जटिल
भिक्षुपिं लिसे राजगृह नगरपाखे
बिज्यात । राजगृह नगरं स्वक्वय् थुखे
च्वंगु लँय् तालोद्यानय् किचः दुथाय्
वसपोलपिं सकलें आराम कया
बिज्यात । थ्व खँ बिम्बिसार जुजुं सीकाः
परिवार सहित लँ स्वःबिज्यात ।

बिम्बिसार जुजु प्रसन्न जुल

बिम्बिसार जुजु बुद्धयात नाँ दंम्ह उरुवेलकाश्यप दुगु परिषदय् खनाः अलमल
जुल । थ्व महाश्रमण गौतम, उरुवेलकाश्यप जटिलया शिष्य खःला ? उरुवेल काश्यप
जटिल, महाश्रमण गौतमया शिष्य खःला ? धकाः मनय् खँ ल्हात । थ्व खँ सीकाः भगवान्
बुद्धं "हे काश्यप ! छु कारणय् छं मिंयात पूजा यायेगु ज्या त्वःताः ?" धकाः उरुवेल
काश्यपयाके न्यनाबिज्यात ।

उरुवेल काश्यपं लिसः बिल - "छःपिनिगु उपदेश न्यनाः, मि पूजा यानाया छुं सार मदुगु खँ सीकाः । उकिं जिं मि पूजा यायेगु त्वःताः ।" थ्व खँ न्यनाः बिम्बिसार जुजु व जुजुया परिषद्पिनि शंका तना वन । भगवान् बुद्धं बिम्बिसार जुजुनापं सकल परिषद्पित धर्मदेशना यानाबिज्यात । थुगु उपदेश न्यनाः जुजु नापं सहभागीपि १,२०,००० मध्ये १,१०,००० संख्या दुगु परिषदं श्रोतापत्तिफल प्राप्त यात । १०,००० परिषदं त्रिशरण सहित उपासकत्व ग्रहण यात ।

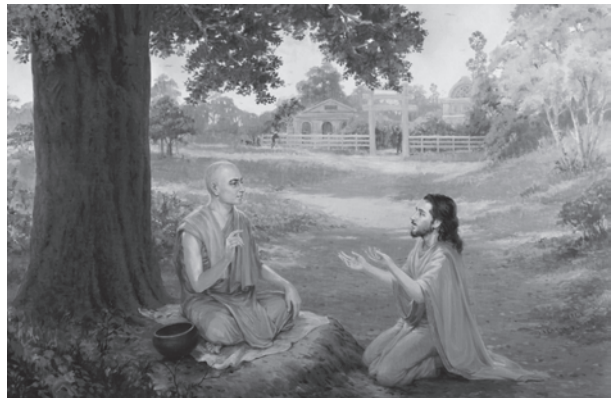
बिम्बिसार जुजुया दान

बिम्बिसार जुजुं भगवान् बुद्धयात भिक्षुसंघपि सहित कन्हेसिया भोजन राजदरवारय् बिज्याहुँ धकाः प्रार्थना यात । बुद्धं नं उगु निमन्त्रणा मौन जुयाः स्वीकार यानाबिज्यात । कन्हे खुनु बुद्ध भिक्षुसंघ ल्यू ल्यू तयाः दरवारय् बिज्यात । बिम्बिसार जुजुं भोजन दानया लिसे लिसें भगवान् बुद्ध सहित भिक्षुसंघपि च्वनाबिज्यायेत थःगु वेणुवन बगैचा नं दान यात । बुद्धं उगु दान नं स्वीकार याना कयाबिज्यात । थुकथं वेणुवन हे बुद्धशासनया न्हापांगु विहार जुल । थननिसें बुद्धं भिक्षुसंघपित नं विहार दान कायेगु अनुमति बिया बिज्यात ।

निम्ह अग्रश्रावकपि - उपतिस्स व कोलित

उपतिस्स व कोलित तःसकं मिले जूपि पासापि जुयाच्वन । निम्हं छे तोताः परिव्राजक जुयाः सत्य मालाच्वंपि जुयाच्वन । अस्सजि स्थविरपाखे उपदेश न्यनाः उपतिस्सया मन लय्ताल । उपतिस्सपाखे व हे उपदेश कोलितं नं न्यन । थुकथं इपि निम्हं थः मेपि निसःत्या पासापि नापं भगवान् बुद्ध च्वनाबिज्याःथाय् थ्यंकः वल । इमिसं भगवान् बुद्धयाके प्रव्रज्या व उपसम्पदा फवन । उपतिस्स "सारिपुत्र" नामं अले कोलित

"मौद्गल्यायन" नामं प्रख्यात जुल । भिक्षु जुयाः छगू सप्ताह लिपा मौद्गल्यायन स्थविर अर्हत जुल । निगू सप्ताह लिपा सारिपुत्र स्थविर अर्हत जुल । अले भगवान् बुद्धं वेलुवन विहारय् महान भिक्षुसंघपि सन्निपात यानाः आयुष्मान सारिपुत्र व मौद्गल्यायनपिन्त "अग्रश्रावक" पदवि बियाबिज्यात ।

शुद्धोदन जुजुया निमन्त्रणा

भगवान् बुद्ध भिक्षुसंघपि लिसे राजगृहया वेलुवन विहारय् च्वनाबिज्यानाच्चंगु खँ शुद्धोदन जुजुं सिल । जुजुं भगवान् बुद्धयात कपिलवस्तु नगरय् बिज्याकेत द्वःछि परिषद् सहित छम्ह अमात्य (मन्त्री) यात छ्वल तर अमात्य प्रमुख वंपि सकलें भगवान् बुद्धया उपदेश न्यनाः अर्हत् जुल । अले प्रब्रजित नं जुल । थुकथं गुक्वःतक दूतपि छ्वल । तर इमिसं बुद्धयात शुद्धोदन जुजुया निमन्त्रणा कथं कपिलवस्तुइ ब्वना हये मफु । इपि सकलें अर्हत् जुल अले भिक्षु जुयाः विहारय् च्वनाच्चन । भिक्वःगु बारय् शुद्धोदन जुजुं द्वःछि परिषद्पि लिसें वनाः भगवान् बुद्धयात ब्वना हये नितिं कालुदायी अमात्ययात छ्वल । न्हयज्ञां लिज्ञां दुम्ह कालुदायी अमात्य शुद्धोदन जुजुयाके न्हापां हे भिक्षु जुइगु अनुमति कयाः जक वन । बुद्धयाथाय् थ्यंकाः उपदेश न्यनाः इपि नं सकलें अर्हत् जुल । प्रब्रजित जुल । अले छन्हु भिक्षु कालुदायी वसन्त ऋतुं मगध व कपिलवस्तुया यात्रा याये अःपुगु खँ बिन्ति यात । लिसें शुद्धोदन जुजुया निमन्त्रणा नं बुद्धया न्हयोने बिन्ति यात ।

भगवान् बुद्ध कपिलवस्तुस

भगवान् बुद्ध नीद्वः भिक्षुपि सहित फागुपुन्ही कुन्हु राजगृह नगरं कपिलवस्तु नगर स्वयाः बिज्यात । शाक्य कुलयापिन्सं भगवान् बुद्धयात नं भिक्षु संघपिन्त नं च्वनेया नितिं निग्रोध बगीचाय् निग्रोधाराम दयेकल । बुद्धया ज्ञातिबन्धुपिन्सं बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघयात स्वागत सत्कार यात । तर वर्ष थकालिपि शाक्यपिन्सं अभिमानया कारणं बुद्धयात वन्दना मयाः ।

बुद्धं थः शाक्य ज्ञातिपिनिगु अभिमानयात यमक प्रातिहार्य क्यनाः मदयेका बिज्यात । शुद्धोदन जुजुं स्वक्वः खुसी काय्यात वन्दना यानाबिज्यात । अले सकसिनं शाक्यपिनि अभिमान त्वःताः वन्दना यात ।

शुद्धोदन जुजुयात धर्मदेशना

भगवान् बुद्ध कपिलवस्तुस बिज्यानाः कन्हेखुनु सुथसिया भोजनया निंतिं भिक्षुसंघपि ल्यू ल्यू तयाः छँखा पतिकं भिक्षाचरण याःबिज्यात । यशोधरादेवी इयालं थ्व दृश्य खन ।

तुरन्त जुजु शुद्धोदनयात वनाः धाल -
"हुंकन खंला, छःपिनि पुत्र भिक्षा काः
बिज्यानाच्चन ।"

शुद्धोदन जुजु ब्वाँय वनाः न्यन
- "छाय् भन्ते, छःपिसं जिमित लज्या
चाइपुका बिज्यानागु ? छु जिं
छलपोलपिन्त भोजन याके मफइला ?"

"महाराज ! थ्व जिगु वंशया
स्वभाव खः ।" भगवान् बुद्धं लिसः
बियाबिज्यात ।

"भीगु वंश महासम्मत् क्षत्रीय वंश मखुला ? छु इमिसं थथे फ्वनाः नःला ?" जुजुं
न्यन ।

"महाराज, व छःपिनिगु वंश राजवंश खः । जिगु वंश दीपंकरादि बुद्धपिनि पालनिसेया
वंश खः ।" थुकथं बुद्धं थुइकाः उपदेश बीवं जुजु श्रोतापन्न जुल ।

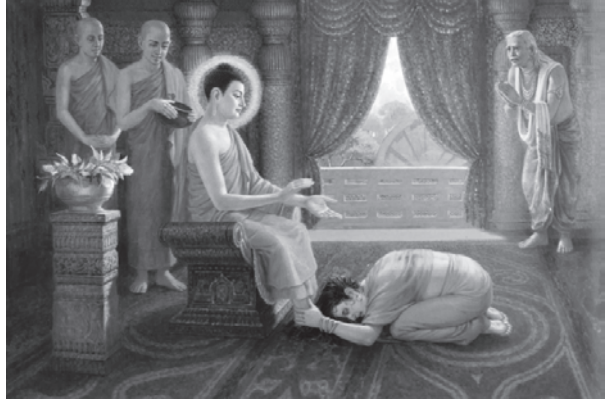
अले शुद्धोदन जुजुं कन्हेखुनुया भोजनया लागि निमन्त्रणा यात । बुद्ध भिक्षुसंघ
सहित कन्हेखुनु राजदरबारय् बिज्यात । शुद्धोदन जुजुं भगवान् बुद्धयाके पात्र कयाः बुद्ध
प्रमुख भिक्षुसंघपिन्त दरबारय् ब्वना यंकल । संघपिन्त भोजन दान बिल । बुद्धं धर्मयात
बांलाक आचरण यायेमाः, बांमलाःगु आचरण त्वःतेमाः, बांलाक आचरण याःम्हेसित थुगु
लोकय् नं अले परलोकय् नं सुख जुइ धकाः आज्ञा जुयाबिज्यात । उपदेश न्यनाः जुजु
सकृदागामी जुल । वहे इलय् प्रजापति गौतमी श्रोतापत्ति जुल ।

यशोधरादेवीया वन्दना

भगवान् बुद्ध राजदरवारय् बिज्यायेवं यशोधराया परिचारिकापि सकसिनं बुद्धयात
वन्दना याःवल । तर यशोधरा धाःसा मवः । उकिं यशोधरा नं ब्वनाहिँ धकाः शुद्धोदन जुजुं
परिचारिकापित छ्वल । तर "आर्यपुत्र दरवारं पिहाँ बिज्यायेत जितः छुं धयाःबिमज्याः ।

यदि जिगु नं छुं गुण दुसा वसपोल
थः हे थन बिज्यानाः जितः दर्शन
ब्यूबिज्याइ । धकाः कोथायसं च्वंच्वन ।
थुगु खँ शुद्धोदन जुजुं भगवान् बुद्धयात
बिन्ति यात ।

दशपारमितादि गुण-धर्म पूरा
यायेत उपकारीम्ह जुया ब्यूगु गुण
लुमंकाः बुद्ध अग्रश्रावकपि व जुजु
सहित यशोधराया कोठाय बिज्यानाः

छगू आसनय फ्यतुनाबिज्यात । अले यशोधरां बुद्धया श्रीपादय वन्दना यात । वसपोलया
पालि ज्वनाः ताःई तक्क ख्वये फक्व ख्वल । अबले हे शुद्धोदन जुजुं बुद्धयात
यशोधरादेवीयागु पतिभक्तिबारे ब्याक्कं निवेदन यात । बुद्धं नं यशोधरादेवीया गुण प्रकाश
याये निंतिं किन्नर जातकया उपदेश बियाबिज्यात ।

नन्दकुमारया प्रव्रज्या

भगवान् बुद्ध कपिलवस्तुइ बिज्यानाः स्वन्हु दुखुन्हु नं भोजन यायेत दरवारय
बिज्यात । थ्व दिं नन्दकुमारया विवाह मंगल दिं खः । भगवान् बुद्धं भोजन धुंकाः
नन्दकुमारया लहातय पात्र बियाः सरासर बिज्यात । नन्दकुमार थःके च्वंगु पात्र थः दाजु
बुद्धं कया बिज्याइथें बिचाः यायां ल्यू ल्यू वँव निग्रोधारामय थ्यंकः वन ।

निग्रोधारामय थ्यने धुंकाः तिनि बुद्धं नन्दया लहातय च्वंगु पात्र कयाबिज्यात । पात्र
कयाः बुद्धं नन्दयाके न्यनाबिज्यात- "नन्द, भिक्षु जुइ न्ह्याःला ?" बुद्धया व्यक्तित्वया प्रभावं
छुं धाये मफयाः नन्दं, "हवस् भन्ते" धकाः स्वीकृति बिल । बुद्धं अबले हे नन्दयात प्रव्रज्या
व उपसम्पदा बियाबिज्यात ।

भिक्षु नन्दयात बुद्धं चरित्र अनुकूल ध्यानय तया बिज्यात । नन्द राग, द्वेष व मोहं
मुक्त जुयाः अर्हत् जुल ।

राहुलकुमारया प्रव्रज्या

कपिलवस्तु बिज्यानाः न्हेनु दुखुन्हु बुद्ध भिक्षुसंघसहित दरवारय् भोजन यायेत बिज्यात । थुबले यशोधरादेवी न्हेदँ दुम्ह राहुलकुमारयात बुद्धयात क्यनाः धाल- "स्व बाबु !

वसपोल छं पूज्य अबुजु खः । वसपोलयाके यक्व धनसम्पत्ति दु । छं थःगु अंश फ्वं हुँ ।"

यशोधरां स्यना छ्वःथै राहुल कुमारं भगवान् बुद्धया लिक्क च्वनाः थः अबुया ख्वाः स्वयाः न्हिलाः धाल- "महाश्रमण ! छःपिनि किपाः तःसकं सिचुसे च्वं ।"

बुद्ध भोजन सिधयेकाः विहारय् लिहाँ बिज्यात । राहुलकुमार नं थः बौयाके अंश फ्वं फ्वं विहारय् थ्यन । अले बुद्ध "राहुलयात प्रव्रज्या या" धकाः सारिपुत्र महास्थविरयात आज्ञा जुयाबिज्यात । मौद्गल्यायन महास्थविरं राहुलकुमारया सँ खानाबिल, चीवर पुंकाः "त्रिशरणगमन" समादान याकाबिज्यात । महाकाश्यप महास्थविर ओवादाचार्य जुयाबिज्यात । सारिपुत्र महास्थविर उपाध्याय जुयाबिज्यात । श्रावकपिनिगु प्रमुखत्वय् जूगु थुगु न्हापांगु प्रव्रज्या खः ।

अनाथपिण्डिक महाजनया विहार दान

भगवान् बुद्ध कपिलवस्तुं राजगृह नगरय् लिहाँ बिज्यात । उगु बखतय् श्रावस्ती अतिकं धनीम्ह "सुदत्त" धयाम्ह अनाथपिण्डिक महाजन छम्ह दु । छन्दु व महाजन भगवान् बुद्ध बेलुवन विहारय् बिज्यानाच्चंगु दु धयागु सीकाः भगवान् बुद्धयात दर्शन यायेत वन । अन वं भगवान् बुद्धया उपदेश न्यनाः श्रोतापत्ति फल प्राप्त यानाकाल ।

अनाथपिण्डिक महाजनं श्रावस्ती छगू विहार दयेकेत जेतकुमारयाके भिंच्यागू कोटि दाँ पुला बगीचा छगू न्याना काल । भिंच्यागू कोटि दाँ खर्च यानाः जेतवन् विहार नं दयेकल । भगवान् बुद्धया उपदेश अनुसारं उगु जेतवन विहार चतुर्दिशां बिज्याइपि भिक्षुसंघपिनिगु आवश्यकतायात ध्यान तयाः संघदान यात । थुगु उत्सवय् नं भिंच्यागू कोटि खर्च याःगु जुल ।

अनुप्रिय गामय् बिज्याःगु

अनंलिपा भगवान् बुद्ध मल्ल जुजुपिनिगु देशय् बिज्यात । अन अनुप्रिय गामय् अँ बगैचाय् च्वनाबिज्यात । उगु बखतय् भदिय, अनुरुद्ध, भगु, किम्बिल, आनन्द व देवदत्त खुम्ह शाक्य कुमारपि व उपालिसहित न्हेम्ह भगवान् बुद्धयाथाय् वयाः प्रव्रजित जुल ।

भगवान् बुद्धं तःधं, चीधं, धनी गरीब, थीत्यो थीमत्यो, धयागु छुं भेद याना बिमज्याः । सकल प्राणीपिनि उपरय् समभावं करुणा तयाः उपदेश कनाबिज्यात । प्रव्रजित जुइ न्ह्याःपित प्रव्रज्या यानाबिज्यासे निर्वाणया लँपुइ तयाबिज्यात ।

भिक्षुणीशासन

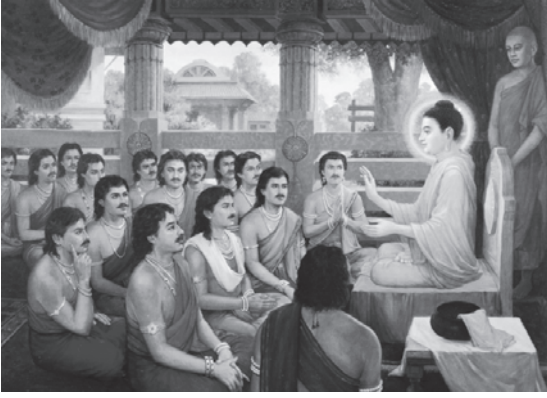
भगवान् बुद्धया न्यागूगु वर्षावास वैशाली कुटागार विहारय् जूगु खः । थुबलय् प्रजापति गौतमी प्रव्रज्याया नितिं अनुमति फ्वन । तर बुद्धं स्वीकार यानाबिमज्याः । प्रजापति गौतमी बारम्बार वस्पोलयाथाय् वनाः प्रव्रजित जुइया नितिं अनुमति फ्वना जुल । अन्तय् आनन्द स्थविरया विशेष प्रयासं नारीजातियात नं प्रव्रजित जुइगु अनुमति बुद्धं बियाबिज्यात । दकले न्हापां प्रजापति गौतमी बुद्धया उपदेश अनुसारं “गरुधर्म” द्वारा प्रव्रज्या उपसम्पदा जुल । अनं लिपा न्यासः शाक्यवंशीयापि नारीपिसं प्रजापति गौतमी पाखें प्रव्रज्या प्राप्त यानाः भिक्षुणी जुल ।

विशाखाया विहार दान

छन्दु विशाखा उपासिका न्यासः परिवारपिलिसे जेतवन विहारय् वन । अन भगवान् बुद्धयात वन्दना यानाः छखे लिनाः फ्येतुनाः धर्म उपदेश न्यन । लिपा थःगु श्रद्धाकथं संघपिनि नितिं प्यंगू प्रत्यय मध्यय् गुगु प्रत्ययं सेवा यायेमाली धकाः न्यन ।

भगवान् बुद्धं धयाबिज्यात- "विशाखे ! श्रावस्ती पूर्वपाखे विहार छगू दुसा ज्यू ।" अले विशाखां श्रावस्ती पूर्वपाखे गुंगू कोटि खर्च याना जग्गा न्यात । गुंगू कोटि खर्च यानाः विहार दयेकल । गुंगू कोटि खर्च यानाः विहार संघदान यात । थथे जम्मा नीन्हेगू कोटि धन फुकाः पूर्वपाखे दयेकूगु विहार जूगुलिं थुकिया नां "पूर्वाराम" तःगु खः ।

भगवान् बुद्धया अन्तिम वर्षावास

भगवान् बुद्धं पीन्यादँ (४५) तक लोकय चारिका यानाबिज्यात । धर्मोपदेश यानाबिज्यात । वसपोल अन्तिम वर्षावास वेलवग्रामय् च्वनाबिज्यात । वेलुव ग्रामय् च्वनाबिज्याबले वसपोलयात शारीरिक रोग जुल तर वसपोलं उगु रोग ध्यान समापत्ति बलं क्वत्यलाबिज्यात ।

अन्तिम दान

अनलिपा भगवान् बुद्ध पावा नगरय् चुन्दकर्मारपुत्रयागु अँया बगीचाय् बिज्यात । चुन्दकर्मारपुत्रं भगवान् बुद्धया उपदेश न्यंवल अले भगवान् बुद्धयात कन्हे खुनुयागु भोजनया निमन्त्रणा नं बिया वन । कन्हे खुनु भगवान् बुद्धं चुन्दकर्मारपुत्रया छँय् भोजनया नितिं बिज्यात । थुगु भोजन हे वसपोलया अन्तिम भोजन जुल ।

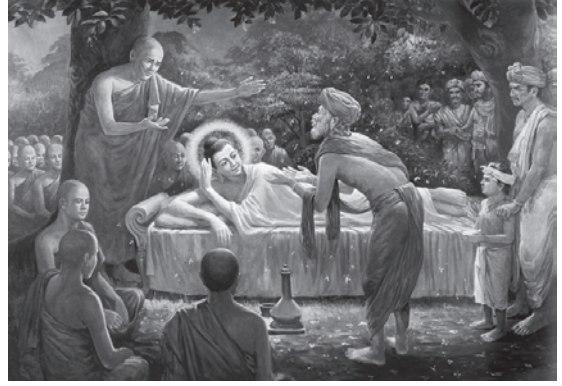

कुशीनगर गमन

चुन्दकर्मारपुत्रं दान ब्यूगु भोजन भपाः बिज्याये धुंकाः भगवान् बुद्ध संघपि सहित कुशीनगरय् मल्ल जुजुपिनिगु उपवन शाल उद्यानय् बिज्यात । बुद्धं आनन्द स्थविरयात शाल सिमा निमाया दथ्वी आसन लायेके बिल । उगु आसनय् बुद्ध ग्वतुलाबिज्यात । थ्व हे बुद्धया अन्तिम शय्या जुल ।

अन्तिम श्रावक

थ्वहे इलय् भगवान् बुद्ध थौं हे परिनिर्वाण जुया बिज्याइन धयागु खँ सीकाः सुभद्र परिव्राजक बुद्धयाथाय् वल । वया थःगु मनया शंका निवारण याये नितिं छुं खँ न्यनेमाःगु जुयाच्चन । तर आनन्द स्थविरं भगवान् बुद्ध नापलायेगु अनुमति बियाबिमज्याः । थ्व अन्तिम अवस्थाय् बुद्धयात दुःख बी मज्यू धयागु आनन्द स्थविरयागु बिचाः खः । भगवान् बुद्ध स्वयं हे सुभद्र परिव्राजक थःथाय् छ्वया हयेत धयाबिज्यात । अले सुभद्रं बुद्धया दर्शन यात । भगवान् बुद्धया अन्तिम उपदेश न्यनाः व अर्हत् जुल । अर्हत् जुयाः भगवान् बुद्धयाके प्रव्रज्या उपसम्पदा नं फवना काल । थुकथं सभुद्र परिव्राजक अन्तिम श्रावक जुल ।

अन्तिम बुद्धवचन

भगवान् बुद्धं कनाबिज्याःगु अन्तिम उपदेश खः - "भिक्षुपि ! संस्कार ब्याक्कं अनित्य खः । अप्रमादी जु । बाँलाक स्मृति तयाः गुणधर्मया सम्पादन या ।"

महापरिनिर्वाण

थुकथं बुद्ध सत्त्वप्राणीपिनि कल्याणया नितिं न्ह्याबलें उत्साहित जुयाबिज्यात । अन्तय् वसपोल छसीकथं ध्यानादि च्वनाबिज्यात । चय्दँ क्यंगु दिनय् वैशाखपुन्हीया चान्हसिया स्वंगुगु प्रहरय् अनुपादिशेष महापरिनिर्वाण जुयाबिज्यात ।

अभ्यास - ६

शब्दार्थ

आजीवक	- निर्ग्रन्थ पक्षया साधुपिं
अनित्य	- हिला वनीगु, नित्य मजूगु
ओवादाचार्य	- अनुशासन याइम्ह गुरु
अग्रश्रावक	- मुख्यम्ह श्रावक
अनात्म	- आत्मा मदुगु
अनुपादिशेष	- छुं शेष मदैगु
अप्रमादी	- होशियार, स्मृतिवान्
अर्हत्	- जीवनमुक्त, निर्वाणप्राप्त
निग्रोध	- छगू किसिमया सिमायागु नां, वंगल सिमा
निवारण	- मदयेकेगु, हटे यायेगु
विरक्त	- रागं अलग जुइगु, वैराग उत्पन्न यायेगु
शिष्य	- चेला, विद्यार्थी
विज्ञान	- चित्त
हिताय सुखाय	- हित सुखया नितिं
उपाध्याय	- द्वंविद्वंयात लिक्क च्वनाः स्वइम्ह गुरु
उपद्रव	- भय, अन्तराय
उपसम्पदा	- नीदँ उमेर दुम्हसित भिक्षु यायेगु प्रव्रज्या
कोटि	- छगू करोड
गरुधर्म	- झ्यातुगु च्याता प्रकारया नियम
चतुप्रत्यय	- प्यंगू प्रत्यय - चीवर, भोजन, शयनासन (लासा फांगा, च्वनेगु विहार) व वासः
जटिल	- छ्यनय् सँ ग्वारा जटा तयातइपिं फकिरत
तालोद्यान	- पुखू दुगु बगैचा
दतिवन	- वा बुइत छ्यलीगु सिमा कचा
परिनिर्वाण	- अर्हत्पिं मृत्यु जुइगु
परिचारिका	- सेविका
परिव्राजक	- ऋषि, फकिर
द्वैवाचिक उपासक	- बुद्ध व धर्मया जक शरण वंम्ह उपासक

पञ्चस्कन्ध	- न्यागू स्कन्ध - रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार व विज्ञान
धर्मचक्षु	- धर्मया मिखा (मार्गफल लाभ जुइगु)
धर्मचक्र प्रवर्तन	- धर्मया घ:चा: हीकाबिज्या:गु
प्रातिहार्य	- ऋद्धि, चमत्कार
प्रव्रज्या	- श्रामणेर वा भिक्षु
बहुजन	- आपालं मनूत
मौन	- म्हुतुं न्वंमवासे सुम्क च्वनेगु
महापरिनिर्वाण	- बुद्धपि परिनिर्वाण जुइगु
यमक	- छज्व:
रूप	- भौतिक स्वभावधर्मत
श्रीपाद	- तुति पालि
वेदना	- सुख, दु:ख आदि अनुभव
वर्षावास	- भिक्षुपि स्वलातक्क छथासं च्वनीगु
सार्थवाह	- दुर्गम क्षेत्रया लँ मस्यूपि यात्रीतयत् लँ क्यनीम्ह
सन्निपात	- मुंकेगु, भेला यायेगु
संस्कार	- बनय् जुइगु, प्रेरित याइगु स्वभाव (चैतसिक)
संज्ञा	- लुमंकातइगु
सत्तु	- छ्व सिया: क्यला: दयेकात:गु चुं
समादान	- बांलाक ग्रहण यायेगु
समभाव	- समानभाव
शास्ता	- गुरु
त्रैवाचिक	- बुद्ध, धर्म व संघया शरणय् वनीम्ह
ज्ञातिबन्धु	- थ:थिति पासापि

१) क्वय् च्वंगु ण्हयस:या लिस: बियादिसँ ।

क) तपस्सु व भल्लुकपिसं बुद्धयात छु दान बिल ? इमित छाय् द्वैवाचिक उपासकपि धाल ?

ख) सहम्पति महाब्रह्मा बुद्धयाके छु धका: प्रार्थना यात ?

- ग) "छःपिनि शास्ता सु खः ?" धकाः न्यंम्ह उपक आजीवकयात बुद्धं छु धकाः लिसः बियाबिज्यात ?
- घ) धर्मचक्र प्रवर्तनसूत्र न्यनाः दकले न्हापां कौण्डिन्यं अथे हे कन्हेखुनु वप्पं धर्म थ्वीका काल धाःसा स्वन्हु, प्यन्हु व न्यान्हु दुखुन्हु सुनां सुनां थुइका काल ?
- ङ) त्रैवासिक उपासक सुयात धाइ ?
- च) बुद्धया इलय् दकले न्हापां त्रैवाचिक उपासक जूम्ह सु खः ?
- छ) धर्म प्रचारया नितिं बुद्धशासनय् प्रव्रजित जूपि न्हापांपि (प्रथम) ख्वीम्ह भिक्षुपि धैगुयात गुकथं थुइका ?
- ज) उपतिस्स व कोलितयात प्रव्रजित जुइ धुंकाः छु नां तल ?
- झ) थःके अंश फवं वःम्ह राहुलकुमारयात बुद्धं छु यानाबिज्यात ?
- ञ) अनाथपिण्डिकं गुलि धन खर्च यानाः विहार दयेकाबिल ? अले व विहारया नां छु खः ?
- ट) बुद्ध अनुप्रिय गामय् च्वनाबिज्याःबले सु सु शाक्यकुमारपि प्रव्रजित जूवल ?
- ठ) भगवान् बुद्धं सुयाथाय् अन्तिम भोजन यानाबिज्यात ?
- ड) बुद्धया अन्तिम वचन छु खः ?
- ढ) भगवान् बुद्ध गन महापरिनिर्वाण जुयाबिज्यात ?
- ण) बिम्बिसार जुजुं उरुवेल काश्यप बुद्धया शिष्य खः धकाः गथे यानाः सीकल ?

२) प्तंगु थासय् ल्वःगु खँग्वः तयादिसँ ।

- क) भगवान् बुद्धया अन्तिम शिष्य परिव्राजक खः । (सुभद्र/सुमन)
- ख) बुद्ध अन्तिम वर्षावास.....च्वनाबिज्याःगु खः । (कुशीनगरय्/वेलुव ग्रामय्)
- ग) भगवान् बुद्धं धर्मचक्र प्रवर्तन यानाबिज्याःगु.....पुन्ही खुन्हु खः । (आषाढ/वैशाख)
- घ) पूर्वाराम विहार.....कोटि धन खर्च याना दयेकूगु खः । (नीन्हेगू/न्येप्यंगू)
- ङ) भगवान् बुद्ध.....पुन्हीखुन्हु कपिलवस्तु बिज्यात । (आषाढ/फागुन)

३) ज्वः (जोडा) मिलय् यानादिसँ -

- क) बिम्बिसार जुजुं दान ब्यूगु विहार - जेतवन
ख) शाक्यपिसं दयेकाब्यूगु विहार - पूर्वाराम
ग) विशाखां दयेकाब्यूगु विहार - निग्रोधाराम
घ) अनाथपिण्डिकं दयेकाब्यूगु विहार - वेणुवन
ङ) भगवान् धर्मचक्र प्रवर्तन यानाबिज्याःगु - ऋषिपतन

४) पाय्छि जूगुली (✓) चिं पाय्छि मजूगुली ✕ चिं तयादिसँ -

- क) "अहो उपद्रव ! अहो उपद्रव !" धकाः हाला जूम्ह यशकुमार खः ।
ख) अनात्मलक्षणसूत्र देशना न्यनाः पञ्चवर्गीय भिक्षुपि अर्हत् जुल ।
ग) तपस्सु व भल्लुक निम्ह दाजुकिजापि खः ।
घ) बुद्धं बुद्ध जुइ धुंकाः दकले न्हापां नापलाःम्ह मनू उपक आजीवक खः ।
ङ) स्वीम्ह भद्रवर्गीय कुमारपि उरूवेलय् प्रव्रजित जूगु खः ।

५) त्वय् च्वंगु खँ सुनां सुयात धाःगु खः ?

- क) "उखे स्वयाबिज्याहुँ सा । छःपिनि पुत्र भिक्षा काःबिज्यानाच्वन ।"
ख) "भीगु वंश महासम्मत क्षत्रीय वंश मखुला ?"
ग) "स्व बाबु ! वसपोल छं पूज्य अबुजु खः ।"
घ) "महाश्रमण ! छःपिनि किपालु तःसकं सिचुसे च्वं ।"
ङ) "दक्व क्लेश नाश यानाः जिं थःम्ह हे निर्वाण धर्म अवबोध यानाकया । जि जिन जुये धुन ।"

चतुर्ब्रह्म विहार

मैत्री, कस्त्रणा, मुदिता व उपेक्षा थुपि प्यंगू ब्रह्मविहार खः । थन 'ब्रह्म' शब्दया अर्थ उत्तम, श्रेष्ठ वा दोषरहित खःसा 'विहार' शब्दया अर्थ बास यायेगु, च्वनेगु खः । उकिं ब्रह्मविहार धयागु उत्तम, श्रेष्ठ, दोषरहित जुयाच्वनेगु खः ।

ब्रह्मापि अनन्त मैत्री, कस्त्रणा, मुदिता व उपेक्षा ध्यानय् तल्लिन जुयाच्वनी । ब्रह्मापि थुपि गुणं पूर्ण जुयाः बास याइगु जुयाः अर्थात् ब्रह्मापिसंथे बास याइगुलिं ब्रह्मविहार धाःगु खः ।

मैत्री, कस्त्रणा, मुदिता व उपेक्षा ध्यान ब्रह्मापि सहवासय् थ्यनीगु लँपु, आचरण जूगुलिं थुकियात ब्रह्मचर्य नं धाइगु खः ।

प्यंगू ब्रह्मविहारमध्यय् मैत्री धयागु थःथे हे मेपिन्त नं हित, सुख, भिगु मनं तुनेगु

कामना यायेगु खः । कस्णा धयागु दुःखित सत्त्वप्राणीपिप्रति दया तयेगु, दुःख मुक्तिया कामना यायेगु खः । मुदिता धयागु प्राणीपिनिगु सुख उन्नति जूगुलिं प्रशन्न जुयेगु, सुखी जुइगु खः । उपेक्षा धयागु सकल सत्त्वप्राणीपिनि थःथःगु कर्म हे सम्पत्ति खः धकाः प्राणीपिनिप्रति मध्यस्थभाव (समभाव) तयेगु खः ।

मां-बौपिन्त नं ब्रह्मा खः धयातःगु दु । मां-बौपिके थः काय् म्हयाय्पिनिप्रति थुपि प्यंगू गुण दयाच्चनी । उकिं मां-बौपिन्त ब्रह्मा धाःगु खः । उकिं काय् म्हयाय्पिनि नितिं मां-बौ ब्रह्मा खः ।

भीसं नं प्राणीपिनिप्रति मैत्री, कस्णा, मुदिता व उपेक्षाभाव तयाच्चने फत धाःसा भीपिं ब्रह्मगुणं युक्तपि जुइ । मैत्री धयागु थः सरहपि व्यक्तिपिनिगु हित व सुखया कामना यानाः मैत्री तयेगु खः । कस्णा धयागु थःस्वयां दुःखित व्यक्तिपिप्रति दया तयेगु खः । मुदिता धयागु थःस्वयां सुखी जूपि व्यक्तिपिनिप्रति द्वेष मतयेगु खः । उपेक्षा धयागु मैत्री, कस्णा व मुदिता तयां नं मज्यूपि व्यक्तिपिनि प्रति अथे थथे मधासे समभाव तयेगु खः ।

मैत्री

मैत्रीया साधारण अर्थ खः मित्रता (मित्रभाव) अथवा स्नेहभाव, सकल सत्त्वप्राणीपिनि प्रति स्नेह तयेगु, चित्त कोमल यायेगु खः । थःत दुःख मयो अले सुख योथें हे सम्पूर्ण सत्त्वप्राणीपिनि नं दुःख मयो, सुख हे यइगु जूगुलिं सकसितं थः समान भालपाः प्राणीपिनिगु हित सुखया कामना यायेगु निस्वार्थ जुयाः स्नेहभाव (मित्रता भाव) तयेगुयात

हे मैत्री धाइ । मैत्री मनयात सिचुका (शीतलता) बिइगु जुयाः थुकियात 'सिनेह' वा 'स्नेह' धकाः धाःगु खः । छुं वस्तु गंगु वा सुख्खा जुल धाःसा उकिया नापं लस्सा दुगु वस्तु दत धाःसा व सुख्खा वस्तु याउँक लस्सादार वस्तुनाप प्यपुनीगुथें मैत्रीयुक्त व्यक्ति मेपिनाप मेलमिलाप तयाः च्वने फइ । निगुलिं वस्तु लस्सादार जुल धाःसा भन अलग याये मफयेक प्यपुनीगुथें थः व मेपि निगू पक्षयाके मैत्रीभाव दत धाःसा परस्परय् दुगु मेलमिलाप गाढा जुयाः इपि बांलाक छधिछपाँय् जुयाच्चनी ।

मैत्री धयागु द्वेष (क्रोध) या विपक्षी स्वभाव खः, अवैर द्वेषरहित स्वभाव खः । द्वेष उत्पन्न जुल धाःसा थुकिं मनयात पुका बिइ अले मनयात कडा (छाःगु) यानाबिइ । कडा स्वभाव दुम्ह व्यक्ति मेपिनाप मिले जुयाः च्वने फइमखु । अजाम्ह व्यक्तिं मेपिके दुगु दोष जक खनाच्चनीगुलिं वयाके असन्तोषभाव दयाच्चनीगु जुल । मैत्री दत धाःसा मन कोमल जुइ, मेपिके दुगु गुण खनाच्चनीगुलिं वयाके सन्तोषभाव उत्पन्न जुइ । सकारात्मक सोच दुगु जूगुलिं वयाके गुबलें हे कलह, विवाद, वैमनस्य स्वभाव उत्पन्न जुइमखु ।

नहि वेरेन वेरानि – सम्मन्तीध कुदाचनं ।

अवेरेन च सम्मन्ति – एस धम्मो सनन्तनो ॥ (धम्मपद)

धम्मपदय् भगवान् बुद्धं कनाबिज्यानातःगु थुगु गाथाया अर्थ खः- वैरभावं वैर गुबलें हे शान्त जुइमखु । अवैरभावं हे वैर शान्त जुइ । थ्व हे न्हापांनिसें चले जुयाच्चंगु खः ।

वैर धयागु शत्रुभाव खः, द्वेष खः, क्रोध खः । अवैर धयागु मैत्रीभाव खः ।

मैत्रीयुक्त व्यक्तिं थःगु निजी स्वार्थयात न्ह्योने तयाः गुबलें हे मेपिनिगु हानि यायेगु, मेपिन्त दुःख कष्ट बिइगु, सास्ति यायेगु याइमखु अले अजागु ज्याय् न्ह्याइपु ताइ नं मखु । मैत्रीयुक्त व्यक्तिं मनं जक हित उपकारया कामना याइगु मखु शरीर व वचनं नं हित उपकार जुइगु कथं ज्या याइ । मैत्री चित्त शान्त जुइ, सिचुसेच्चनी ।

मैत्री उत्पन्न जुइगुया कारण :

सत्त्वप्राणीपिनिगु भिगु बांलाःगु पक्षयात स्वयेगु मैत्री उत्पन्न जुइगुया मूल कारण खः । गुलिसिया शरीरं याइगु (कायकर्म) ज्या बाँलाः तर वची कर्म व मनोकर्म बाँमलाये फु । गुलिसिया वचीकर्म व मनोकर्म बाँलाना कायकर्म धाःसा बाँमलायेफु । अजागु स्थिती भीसं बाँमलाःगु पक्षयात मस्वसे बाँलाःगु पक्षयात जक स्वल धाःसां नं मैत्री वृद्धि जुइ ।

स्वंगू प्रकारका मैत्री

मैत्रीयात कायिकमैत्री, वाचसिकमैत्री व मानसिकमैत्री यानाः स्वंगू भागय् ब्वथलातःगु दु ।

कायिकमैत्री – मेपिन्त भिं जुइमा, कल्याण जुइमा, सुखी जुइमा धकाः हितया कामना यासे शरीरं ग्वाहालि यायेगुयात कायिकमैत्री धाइ ।

वाचसिकमैत्री - मेपिनि भि जुइमा, सुखी जुइमा धका: हितया कामना याना: मेपिन्त कर्णप्रिय जुइगुकथं कोमल वचन ल्हायेगु, बाँला:गु ज्या यायेत प्रेरणा बिइगु, बाँमला:गु ज्या याके मबीगु वा रोके यायेगु, अर्ती उपदेश बिइगु आदि वचनं ग्वाहालि यायेगुयात वाचसिकमैत्री धाइ ।

मानसिकमैत्री - मेपिन्त सदां नं भि जुइमा, सुख जुइमा धका: मनं कामना याना: चिन्तन यायेगुयात मानसिकमैत्री धाइ । मैत्रीभावना याना: मनय् मैत्री ब:लात धा:सा शरीर व वचनपाखें याइगु व्यवहार नं मैत्रीयुक्त जुइ ।

मैत्रीयुक्त कायकर्म, वचीकर्म, मनोकर्मया छ्यला गुलि अप्व: वृद्धि जुइ उलि हे भीके दुने दुगु स्वार्थभाव, अहंभाव, आघात, तं, क्रोध आदि कम जुयावनी । थुकिं याना: प्रत्येक व्यक्ति, छँ परिवार, समाज, राष्ट्र व विश्वय् शान्ति कायम यायेत यक्व तिब: जूवनी ।

मैत्रीभावना ध्यान यायेगु विधि

मैत्री वृद्धि यायेत मैत्रीभावना ध्यान यायेमा: । मैत्रीभावना ध्यान याइम्ह ध्यानी व्यक्तिकं एकान्त थासय् शान्तपूर्वक च्वना: दकले न्हापां थ:त थ:म्हं थुकथं मैत्रीभावना ध्यानय् स्थिर यायेमा: -

अहं अवेरो होमि - जि शत्रुभाव मदुम्ह जुइमा ।
अब्यापज्जो होमि - जि तं मदुम्ह (रहित) जुइमा ।
अनीघो होमि - जि दु:ख उपद्रव रहितम्ह जुइमा ।
सुखी अत्तानं परिहरामि - जिं सुखपूर्वक थ:गु जीवन हना वने फयेमा ।

थुकथं बारंबार मनय् चिन्तन याना: भावना/ध्यान यायेमा: । थुकथं थ:त मैत्रीभावनाय् स्थिर यायेधुंका: प्रिय, मध्यस्थ व अप्रिय थुपिं स्वथी प्रकारया सत्त्वप्राणीपिनि प्रति मैत्रीभावना तयेमा ।

सब्बे सत्ता अवेरा होन्तु - सकल प्राणीपिं वैरभाव (शत्रुभाव) रहित जुइमा ।

अब्यापज्जा होन्तु - सकल सत्त्वप्राणीपिं क्रोध रहित जुइमा ।

अनीघा होन्तु – सकल सत्त्वप्राणीषि दुःखरहित जुइमा ।

सुखी अत्तान परिहरन्तु – सकल सत्त्वप्राणीपिसं सुखपूर्वक थःगु जीवन हनावने फयेमा ।

मैत्रीभावनाया प्रतिफल (आनिशंस)

मैत्रीभावनाया अभ्यास यानाः मैत्रीयुक्त जूम्ह मनूयात भिंछगू कथंया (आनिशंस) प्रतिफल प्राप्त जुई :

- १) मैत्री वृद्धि याइम्ह व्यक्ति शान्त जुइगु जूगुलिं व सुखपूर्वक दाने फैगु जुयाच्चन ।
- २) दानेगु इलय् शान्त व सुखपूर्वक दाने दुगु कारणं दना वयेबले नं शान्त व सुखपूर्वक हे दाने फइगु जुयाच्चन ।
- ३) चित्त शान्त जुइगु जुयाः बाँमलाःगु व ग्यानापुक्क स्वप्न खनीमखु ।
- ४) मैत्रीभावना दुम्ह व्यक्तिया शान्त स्वभाव प्रकट जुयाच्चनीगु जुयाः वयात मनूतय्सं स्नेह तइगु जुयाच्चन ।
- ५) मैत्रीया प्रभावं यानाः अमनुष्यपिसं नं ययेकाच्चनीगु जुयाच्चन ।
- ६) मैत्रीयुक्त व्यक्तियात मिं, बिष, शस्त्र अस्त्रं नं थी फइमखु ।
- ७) मैत्रीयुक्त व्यक्तियात देवतापिसं नं रक्षा याइ ।
- ८) मैत्रीयुक्त व्यक्तिया ख्वाः रूप लावण्य अतिकं बांलानाः फूर्ति दयाच्चनी ।
- ९) मैत्रीयुक्त व्यक्तिया चित्त याकनं एकाग्र जुइ ।
- १०) मैत्रीयुक्त व्यक्ति होशपूर्वक मरण जुइ ।
- ११) मैत्रीभावना यानाः ध्यान प्राप्त जूम्ह व्यक्तियात मरणं लिपा सुगति प्राप्त जुइ ।

मैत्रीया प्रभावबारे छुं बाखं प्रसङ्ग

देवदत्तं अजातशत्रु नाप मिले जुयाः भगवान् बुद्धयात स्यायेगु मनसायं अय्लाखं

काःम्ह प्रचण्ड, भयङ्कर व जङ्गली स्वभावम्ह नालागिरी नांयाम्ह किसि छ्वयाहल । गुलि गुलि किसि बुद्धया न्ह्योने थ्यंकः वल आनन्द स्थविरं थःगु ज्यानया पर्वाह मयासे भगवान् बुद्धयात बचे यायेत थःहे किसिया न्ह्योने दंबिज्यात तर भगवान् बुद्धं किसिं बाँमलाक छुं याइमखु धयाबिज्यानाः आनन्द स्थविरयात निश्चिन्त जुइत सम्भेयाना बिज्यात ।

धया च्वाँ च्वाँ बुद्धया लिक्क थ्यंकः वःम्ह भयङ्कर नालागिरी किसि छकलं शान्त जुयाः आदरपूर्वक क्वछुनाः फेतुनाबिल । थुकथं प्रचण्ड स्वभावम्ह किसियात बिना दण्ड, बिना शस्त्रं शान्त याये फुगु मैत्रीया प्रभावं हे खः । थ्व हे मैत्रीया प्रभावं सकसियां जयमङ्गल जुयेमा धकाः परित्राण सूत्रयागु जयमङ्गलगाथा पाठ यायेगु बौद्धपिनिगु चलन दु ।

व्यवहारिक जीवनय् मैत्रीया उपयोग/महत्त्व

भीगु व्यवहारिक जीवनय् मैत्री मदयेकं मगाःगु धर्म खः । मां-बौया स्नेह व दयां हे काय् म्हेयाय्पि बाँलाक बलनी । मां-बौपिके मैत्री मदुगु जूसा मस्त म्वायेत व बलनेत हे कठीन जुइ । मां-बौपिनिगु मैत्री प्राप्त जूगुलिं हे काय् म्हेयाय्पि सुखी जुइगु खः । परिवारया सकलें दुजःपिनिगु दथ्वी परस्परय् मैत्री दत धाःसा पारिवारिक वातावरण सुखमय जुइ ।

मैत्री यानाः हे मनूत परस्परय् मिले जुयाः च्वने फौगु खः । छँ परिवार, पासा, त्वाः जलाः खलाः, समाज व राष्ट्रय् मेलमिलाप दयेकाच्वनेत मैत्री तसकं हे आवश्यक जू । थौं समाजय्, राष्ट्र-राष्ट्रया दथ्वी, विश्वय् व्याप्त ल्वापुख्यापु, वैमनष्यभावं यानाः अशान्ति मच्चेजुयाच्चंगु दु । थजागु वैमनष्यभाव, वैरभावयात मदयेकेत मैत्री तसकं आवश्यक जू ।

मैत्री विकासया पूर्वाधार खः । मित्रराष्ट्रपिनिगु दथ्वी बाँलाःगु सम्बन्ध (स्वापू) मैत्री यानाः हे सम्भव दु । भी गुलिनं मित्र-राष्ट्रपिसं भीगु देया विकास निर्माणया ज्याय् मैत्रीपूर्ण ग्वाहालि उपलब्ध यानावयाच्चंगु दु । गर्वया खँ खः, भी देया परराष्ट्र नीति मैत्रीपूर्ण सहअस्तित्वया सिद्धान्तय् आधारित खः ।

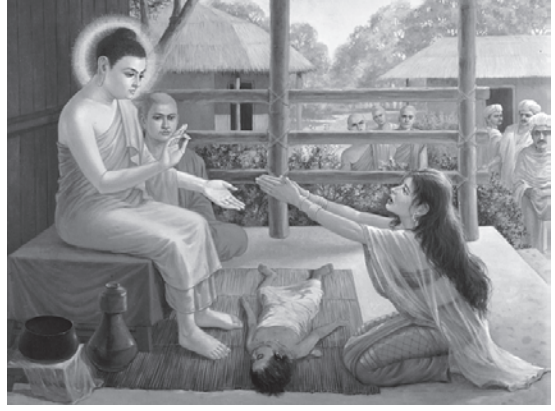
मैत्रीयुक्त जुयाच्वने फत धाःसा सकसिनं भीत प्रशंसा याइ, भीत ययेकी । शत्रुतय्सं नं हानी याये फइमखु । गथे सरूवा रोग मेपिन्त सरे जुइ, अथे हे मैत्री नं तुरन्त मेपिन्त सरे याइगु धर्म खः । बुद्ध स्वयं मारसेना आलवकथें जाःम्ह भयानक राक्षस, नालागिरी किसि, अंगुलिमालथें जाःम्ह डांकातय्त नं मैत्रीबलं त्याकाबिज्यात ।

मैत्रीया वातावरण सृजना यायेत, सकसियां मंगल जुइमा, सकसिया हित जुइमा, सकसियां कल्याण जुइमा धकाः मंगलमय मैत्रीया अभ्यास यानाः मैत्री भावनाया वृद्धि यायेमाः ।

करुणा

दुःखित प्राणीपिनिप्रति सुखया कामना यायेगु व दुःखं मुक्त जुइमा धकाः कामना यायेगु करुणा खः । दुःखी प्राणीपिनिगु उद्धार यायेगुयात करुणा धाइ । मेपिन्त दुःख जूगु खनाः सज्जनपिनिगु हृदय कम्पायमान जुइ । थुकियात हे करुणा धाइ । करुणाया पर्यायवाची शब्द 'दया' खः । करुणावान् व्यक्तिं दुःख कष्ट भोगे यानाच्चंपि व्यक्तिपिनिगु अवस्था खनीबले दया प्रकट याइ अले दुःख भोगे यानाच्चंपिसं दुःखपाखें मुक्ति प्राप्त जुयेमा व सुख प्राप्त जुइमा धकाः कामना याइ ।

करुणा उत्पन्न जुइगु कारण : प्राणीपिन्त अनाथ दुःखीया रूप्य खनीगु करुणा उत्पन्न जुइगुया कारण खः । थुकथं मेपिनिगु दुःख खनाः हे करुणा उत्पन्न जुइ ।

मेपिनिगु दुःखयात बोधिसत्त्वं थःगु हे दुःख सम्भे जुइ, अनुभूत याइ । बोधिसत्त्व स्वयं न्हयार्थे जाःगु उपाय वा कुशलतां परदुःखयात मदयेकेत तःधंक कुतः याइ । मेपिन्त दुःखं मुक्त याये मफुतले वयागु मनय् शान्ति दइमखु । करुणा व उपायं बाँलाक छायेपिया (सुसज्जित याना) तःगु दान, शीलादि भिगू धर्मयात पारमी धाइ । बोधिसत्त्व सिद्धार्थ गौतमं दीपंकर बुद्धया पादमूल्य बुद्धत्वया प्रार्थना याःसानिसें पारमिता गुणधर्मत पूर्ण याना बिज्यानाः अन्तिम जन्मय् वयाः बुद्धत्वज्ञान प्राप्त यानाः बुद्ध जुयाबिज्यात । बुद्धत्व प्राप्त यानाबिज्यासानिसें महापरिनिर्वाण मजूतले ४५ दँतक्क भगवान् बुद्धं निरन्तररूपं धर्मोपदेश यानाबिज्यानाः प्राणीपिन्त दुःखं मुक्त जुइगु मार्ग क्यना बिज्यासे उद्धार यानाबिज्यात । बहुजनहिताय बहुजनसुखायया कामना यासे भगवान् बुद्धं करुणादृष्टि तयाः जगतया उद्धार यानाबिज्यात । उकिं भगवान् बुद्धयात 'महाकारुणिक तथागत' नं धाइ ।

भगवान् बुद्धया दिनचर्याय् न्हिथं सुथ न्हापां वसपोलं 'महाकरुणा समापत्ति' धैगु ध्यान च्वनाबिज्याइ अले थौं सुयात उद्धार यायेमाली धकाः फुक्क दिशाय् करुणादृष्टि फिजेयानाः स्वयाबिज्याइ । वसपोलया दृष्टि लाःपि प्राणीपि तापाक्क जूसां नं अन हे बिज्यानाः इपि व्यक्तिपिन्त उद्धार यानाबिज्याइ । थुकथं वसपोलं ४५ दँतक्क गामं-गामय्, जनपदं-

जनपदय्, नगरं-नगरय् चारिका यायां लोककल्याण कार्यय् थःगु जीवन समर्पण यानाबिज्यात ।

भगवान् बुद्धं थःत स्यायेत धकाः अनेक कुतः याःम्ह देवदत्तयात थःगु शरणय् कया बिज्यात । बुद्धप्रति देवदत्तया द्वेष (तं) साधारण मखु । देवदत्तं बुद्धप्रति बांमलाःगु मनसाय तयाः गृद्धकूट पर्वतया च्चकां वसपोलयात स्यायेत तःग्वःगु ल्वहँ कुतका हल व ल्वहँ मेगु थासय् लाना छकू टुक्रा ल्वहँ वसपोलया जःगु तुतिया बुरापतिंचाय् लात अले घाः नं जुल । उलि जक मखु, देवदत्तं थ्व बाहेक मेगु नं अनेक बांमलाःगु ज्याखँत याःगु दु । अथे जूसानं भगवान् बुद्धं देवदत्तप्रति कस्णा तयाबिज्यात ।

भगवान् बुद्धं शरीरय् न्यंकभन कै वयाः न्हि दायाच्चंम्ह तिस्स धैम्ह भिक्षुयात खनाः थम्हं हे वयागु कै-घाःयात सफा यानाः वासः तयाः उपचार यानाबिज्यात । उगु इलय् हे वसपोलं भिक्षुपिन्त सम्बोधन यानाः धयाबिज्यात- "सुनां रोगीया सेवा यात, वं जिगु सेवा याःगु जुइ ।" थुकथं भगवान् बुद्धं रोगीया सेवा यायेत सकसितं प्रोत्साहित यानाबिज्यात ।

करुणाया महत्त्वबारे बाखँ प्रसङ्ग

सिद्धार्थ गौतमं प्राणीपिनि प्रति कस्णाभाव तयाः परोपकार यानाबिज्यागु खँ विभिन्न जातक अड्कथा आदि ग्रन्थय् उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

बोधिसत्त्व महासत्त्व जुयाः पारमिता पूर्ण यानाबिज्यानाच्चंगु इलय्, वनय् बिज्याःबलय् नकतिनि मचाबूम्ह धुं थः व मस्तसहित सने मफयेक तसकं अशक्त अवस्थाय् च्चनाच्चंगु खनाः वसपोलया कस्णा वन । व मांम्ह धुँयात बचे याये फत धाःसा मांम्ह सहित खुम्ह मस्त नं बचे जुइ धकाः बिचाः यानाः नये पित्यानाः सने मफयाच्चंम्ह मांम्ह धुँयात वसपोलं थःगु शरीरया ला ध्यनाः धुँया म्हुतुइ तयाबिज्यात । लिपा बोधिसत्त्व थःत

पीडा जुयाः सने मफुत । उगु हे अवस्थाय् धुँ दने फतः । वया मस्त नं उखेथुखे जुइ फयावल । थुकथं इमिसं थःपिसं हे महासत्त्वया ला-हि नयाः थःगु नयेपित्याःगु लंकल । थुकथं महासत्त्व राजकुमारं मेपिनिगु लागि थःगु प्राण समेत समर्पित यानाबिज्यात । थ्व बोधिसत्त्वयागु महान् कस्णाया छगू उदाहरण खः ।

बोधिसत्त्व सीलव हस्तिराज (किसि) जुयाच्चंगु बखते लँ तनाः ख्वयाच्चंम्ह छम्ह मनूयात खनाः वया मनय् कस्णा उत्पन्न जुल । उकिं हस्तिराज थःम्ह हे वयात नके त्वंके याकाः शहरय् तक्क तया बियाः वयात उपकार यानाबिज्यात । तर उम्ह व्यक्तिं किसिया दन्त मियाः ध्यबा कमे यायेगु लोभं जङ्गल्य् लिहाँ वयाः सीलवयाके दन्त पवं वन । कस्णामयी सीलव किसिं थःगु दन्त (वा) लिकायेके बिल । व दन्त मियाः कमे याःम्ह मनुखं हानं मेगु दन्त नं कायेत सीलवयाथाय् वन अले मेगु बाँकी दन्त नं लिकयाः हल । छुं ई लिपा उम्ह लोभीम्ह मनुखं ल्यं दनिगु दन्तया हा समेतं लिना हल । बुद्धत्व प्राप्तिया नितिं कस्णां युक्त जुयाः उपकार यायां पारमिताधर्मत पूर्ण यायेगु भ्वल्य् बोधिसत्त्वं थजाःगु महान त्याग याये माःगु जुयाच्चन ।

भगवान बुद्ध मचानिसें हे कस्णावान् जुयाबिज्यात । देवदत्तं हँय्यात बाणं कयेकाः स्याये त्यंगु अवस्थाय् भगवान् बुद्धं (घाइते) घाःपाः जूम्ह उम्ह हँय्या शरीरय् च्वंगु वाण लिकयाः वासः यानाः वयात बचे यानाबिज्यात ।

करुणा ब्रह्मविहार भावना-ध्यानविधि

करुणाभावना-ध्यान यायेगु तरिका :

करुणा ब्रह्मविहार भावना ध्यान याइम्ह ध्यानीं एकान्त थासय् शान्तपूर्वक च्वनाः करुणा मदुगुया दोष व करुणाया आनिशंसयात (प्रतिफल) बिचाः यानाः ध्यान शुरू यायेमाः । गथे दुःख कष्टसियाः व रोग ब्याधिं कयेकाच्चंम्ह व्यक्तियात खनाः करुणा उत्पन्न जुइ, अथे हे सकल सत्त्वपिनिगु हितयात मनय् तयाः करुणा फिजे यानाः ज्या नं यायेगु यायेमाः ।

करुणाभावना वृद्धि जुल धाःसा थुकिं मैत्रीभावनापाखें प्राप्त जुइगु आनिशंस फल प्राप्त जुइ ।

व्यावहारिक जीवनय् करुणाया महत्त्व, उपयोगिता

करुणा व्यावहारिक जीवनय् सुख व शान्तिपूर्वक म्वायेया नितिं माःगु सद्गुण खः । करुणाया अभावं यानाः थौं प्रत्येक व्यक्तियाके, परिवारय्, समाजय्, राष्ट्रय् व विश्वय् हे परस्परय् वैमनष्यभाव, हिंसात्मक क्रियाकलाप वृद्धि जुयाः अशान्ति जुयाच्चंगु दु ।

मेपिनिगु दोष खंकेगु स्वयां थःम्हं मेपिनि नितिं छुं उपकार यायेमाः धैगु भावना दयेकेमाः । उकिया नितिं न्हापा थःके करुणा उत्पन्न यायेमाः । छम्ह व्यक्ति मेम्ह व्यक्तियाके करुणा प्रवाह यानाः करुणायुक्त वातावरणया सिर्जित जुलु धाःसा परस्परय् मिलेचले जुयाः अःपुक जीवन हनावने फइ । पर सेवा हे धर्म खः । पर उपकार हे पुण्य खः धैगु खँयात हृदयंगम याये फत धाःसा द्वेष, छलकपटया सट्टाय् न्हयाथाय्सं शान्ति दयाच्चनी ।

करुणा हे सेवाया मूल खः । भीसं थःगु अभावयात महत्त्व बिइगु स्वयां दुःखं जीवन हनाच्चंपि आपत-विपतय् लानाच्चंपिन्त तन, मन व धनं फक्व सेवा ग्वाहालि यायेगु हे धात्थेयागु करुणा खः ।

मुदिता

मुदिता धयागु प्राणीपिनिगु सुख, समृद्धिइ, प्रशन्न जुइगु, खुशी जुइगु खः । मेपि सुखी व सम्पन्न जूगु खनाः थःगु मन प्रमोदित (हर्षित) यायेगु खः । मुदिता दुम्ह व्यक्तियाके ईर्ष्या दैमखु ।

मुदिता उत्पत्तिया कारण - सत्त्वप्राणीपिनिगु सम्पन्नता, प्रगति जूगु खनाः, सियाः हे मुदिता उत्पन्न जुइ ।

सुयां उन्नति, प्रगति, विकास, उत्थान जूगु खनाः वा सियाः उकी लय्तायेगुली हे मुदिता उत्पन्न जुइ । मेपिसं बांलाःगु ज्या याःगु खनाः प्रशन्न जुयाः साधुवाद बिइगु, धन्यवाद बिइगु, बढाई बिइगु, मङ्गल कामना यायेगु मुदिता खः । थ्व भिम्ह मनूयाके दयेमाःगु सद्गुण खः ।

प्रायः मनूतय्सं मेपिनिगु प्रगति जूगु खनाः ईर्ष्या यायेगु याइ । मेपिनिगु प्रगतिया इच्छा याइमखु, स्वये फइमखु, दुर्भावना उत्पन्न यायेगु याइ । थजाःगु स्वभावं यानाः पासापिनिगु दथ्वी, परिवारय् नं थवंथवय् मिले जुयाः, खुशी जुयाः च्वने फइमखु । मुदिता दुसा थः नं न्हिलाः मेपिन्त नं न्हिइकाः, थः नं खुशी जुयाच्चनी, मेपिन्त नं खुशी याये धैगु भावनाया विकास जुइ । थुकिं यानाः सकलें प्रशन्न व प्रफुल्लित जुयाः च्वनेफइ ।

मुदिता ब्रह्मविहार भावना-ध्यान विधि

मुदिताभावनाया वृद्धि यायेत मुदिताभावना (ध्यान) यायेमाः । मुदिताभावना ध्यान याइम्ह ध्यानी एकान्त थासय् शान्तपूर्वक च्वनाः मुदिताभावना-ध्यान थुकथं यायेमाः -

सकल सत्त्वप्राणीपि भोग सम्पत्तिपाखें वञ्चित मजुइमा, सुखी जुइमा धकाः मुदिता भावना यायेमाः अले मुदिताभावना सकल सत्त्वपिके नं दैगु कथं फिजे यायेमाः ।

मुदिताभावना-ध्यान अभ्यास यायेबले नं मैत्रीभावना ध्यान यायेबले प्राप्त जुइगु फुक्क आनिशंस फल प्राप्त जुइ ।

उपेक्षा ब्रह्मविहार

उपेक्षा नं चतुब्रह्मविहारमध्यय् छगू उत्तम विहार खः । उपेक्षाया साधारण अर्थ - मध्यस्थता, समभाव खः । प्राणीपिनिप्रति मध्यस्थभावं अर्थात् समभाव तयाच्चनेगुयात उपेक्षा ब्रह्मविहार धाइ । पक्षपात मयासे अर्थात् विरोधीभावं मस्वसे च्वनेगु हे उपेक्षा खः ।

उपेक्षा उत्पन्न जुइगु कारण - कर्म हे सत्त्वपिनिगु सम्पत्ति खः, थःथःगु कर्मअनुसार फल भोगे यायेमाः धयागु सिइकेगु हे उपेक्षा उत्पन्न जुइगुया सतीगु कारण खः ।

साधारण मनूतयगु स्वभाव थःत योगुली आसक्त जुइगु व मयोगुली द्वेष उत्पन्न याइगु खः । थुपि नातावाद, कृपावाद व भयवादपाखें मुक्त जुइमफु । उपेक्षाभावनाया विकासं हे तटस्थ स्वभाव उत्पन्न जुइ अले मुक्तिया लँपुइ न्ह्याःवने फइ । उपेक्षागुण दयेसाथं न्याय यायेगु अवस्थाय् तराजुथें निष्पक्ष जुयाः न्याय याये फइ । सन्तुलित मनस्थिति हे उपेक्षा खः ।

साधारण मनूतयगु चित्त च्यागू लोकधर्म बने जुयाच्चंगु खः । लोकधर्म धयागु लाभ-अलाभ, यश-अयश, निन्दा-प्रशंसा, सुख-दुःख खः । थुपि च्यागू लोकधर्मपाखें धाःसा भीपि गुगुं हालतं नं पुलावने फइमखु । भीगु जीवनय् गुबलें लाभ जुइ सा गुबलें हानी नोक्सानी जुइका च्वनेमाली, अलाभ जुइ । गुबलें यश जुइ सा गुबलें अयश जुइ । गुबलें सुख जुइ सा गुबलें दुःख जुइ, गुबलें निन्दा जुइसा गुबलें प्रशंसा जुयाच्चनी । बांलाःगु पक्ष वःसा प्रशन्न जुइगु, लयल्य् ताइगु, मन चञ्चल जुयाच्चनी । बांमलागु पक्ष वःसा दुःखित जुइगु, मन सुख मदयाच्चनी । अर्थात् सुख जुइगु इलय् मातय्जुइगु खःसा दुःख जुइबले आत्तय्जुइ । जीवनया यात्राय् रथया चक्रथें थुपि सुखद् व दुःखद् स्थितित छगू धुंकाः मेगु

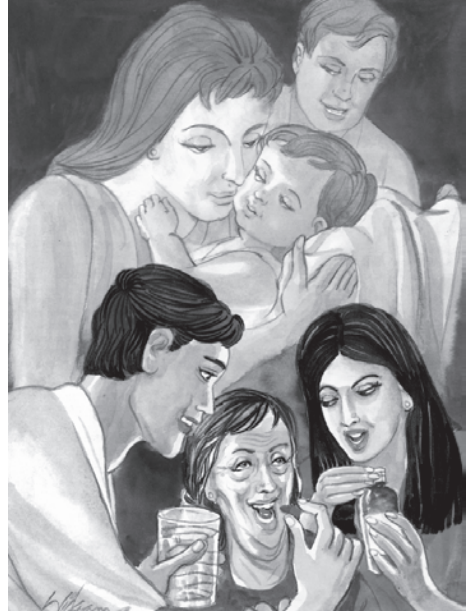

यायां वयाच्चनी । थजाःगु परिवर्तनशील स्वभावयात
थुइके फत धाःसा जीवन-यात्रा सरल व सुगम
जुइ ।

उपेक्षाभावनाय् स्थिर जुयाच्चंपि बुद्धिमान्
पण्डितपि लोकधर्मय् तटस्थ जुयाच्चनी ।

धम्मपदय् थुकथं धयातःगु दु -
सेलो यथा एकघनो-वातेन न समीरति ।
एवं निन्दा पसंसासु - न समिञ्जन्ति पण्डिता ॥

तःग्गवःगु ल्वहँयात फसं संके मफुथें
पण्डितजनपिन्त सांसारिक निन्दा व प्रशंसां संके
फइमखु ।

गथे सिंह सुं जंगली पशु हाःसां नं ग्याइमखु,
फय् जालय् तक्यनीमखु, पलेस्वाँ लखय् प्यपुनीमखु, अथे हे बोधिसत्त्व थःगु गुणया वर्णनय्
खुशी व अवगुणया बयानं भयभीत जुइमखु । मेपिनि दुःख जुइबले दुःखी जुयाच्चनीमखु, सुख
जुइबले ईर्ष्यालु जुइमखु ।

बोधिसत्त्वं थःम्हं फक्व प्राणीपिन्त उपकार याइ । हितसुखया नितिं कोशिस याइ ।
थुकथं हित सुख यानाः नं मजिल धाःसा दुःखी जुइमखु न त दिक्क हे जुइ । थजाःगु
अवस्थाय् कर्म हे अजाःगु धकाः उपेक्षित जुयाः थःगु चित्तयात शान्त यायेगु याइ ।

भगवान् बुद्धया जीवनी चरित्र धायेगु खःसा वसपोलयातथें जाःगु लाभ व कीर्ति थ्व
संसारय् मेपि सुयातं नं प्राप्त जुइमखु ज्वी तर अय्सां वसपोलया चित्त न्ह्याबलें शान्त
जुयाच्चनी । अथे हे वसपोलयातथें निन्दा याःगु व दुःख ब्यूगु संसारय् मेपि सुयातं नं जुइमखु
जुइ तर अय्सां थजाःगु अवस्थाय् नं वसपोलयागु चित्तया शान्ति भ्याःभचा हे बुलुयामवं ।

लोकधर्म स्पर्श याःवइबले गुम्हसिया चित्त कम्पित जुइमखु, गुम्ह विचलित जुइमखु,
गुम्ह समताय् स्थिर जुयाच्चनी व वास्तवय् शोक, दुःख व विपत्तिया शिकार जुइ मालीमखु
अले निशोकी (अशोकी) जुइ । थ्व हे समताधर्म खः गुकी भीपि स्थिर जुयाच्चनेमाः ।

जीवनय् वइगु गुलि नं घटना वा समस्यात दु, थुमिगु छुं नं प्रतिक्रिया बियाः स्थिर
जुयाच्चनेगु व अविचलित जुयाः स्वीकार याये फइगु हे उपेक्षा खः ।

उपेक्षा ब्रह्मविहारया महत्त्व व उपयोगिता

भीगु जीवनय सुखशान्तिया निति उपेक्षा तसकं हे आवश्यक खः । भीगु जीवनय गुबलें सुख जुइसा गुबलें दुःख जुइ, गुबलें लाभ जुइसा गुबलें हानी गुबलें प्रशंसा जुइसा गुबलें निन्दा, गुबलें यश प्राप्त जुइसा गुबलें अपजश, थजाःगु लोकधर्मतयसं स्पर्श याइबले चित्त वा मन कम्पित जुइ मफयेक च्वने फत धाःसा दुःख वा विपत्तिपाखें भीपिं मुक्त जुइ । न्हयार्थें जाःगु समस्यात नं समतापूर्वक सामना यायेत सक्षम जुइफइ । भयरहित जुइ । थुकथं चित्तयात सन्तुलित यायेगु उत्तम मंगल खः ।

न्हयागु ज्या याःसां नं होश तयाः अले मन सन्तुलित यानाः यायेमाः । थुकिया लागि सचेत व लगनशील जुइमाः । उपेक्षाया विकासं दुःखया इलय् धैर्य याये फइगु व सुख वइगु इलय् सुख नं क्षणिक खः, नित्य मखु, अनित्य खः धकाः स्मृति (होश) तये फइगु जुयाः मनस्थिति सन्तुलित एवं शान्त जुइ ।

कर्म हे सकल सत्त्वप्राणीपिनिगु थःगु निजी सम्पत्ति खः । भिगु कर्म याःसा भिगु प्रतिफल बिइ, मभिगु कर्म याःसा मभिगु हे प्रतिफल भोग यायेमाली । सुख दुःख जुइगु थःगु हे भिगु व मभिगु कर्म यानाः हे खः । कर्म धयागु हे चेतनां युक्त जुयाः यायेगु ज्या खः । सुख दुःखया जिम्मेवारी थःहे खः धकाः थुइके फत धाःसा मेपिन्त दोष बिइगु प्रवृत्ति हटे जुइ । भिगु ज्या यायेत मन वनी । थः-थःगु कर्मअनुसार हे फल भोगे यानाच्चनी धैगु स्यूसा मनय चिन्ता सुर्ता जुइमखु । अले उपेक्षाया विकास जुजुं वनी ।

उपेक्षा बुद्ध, बोधिसत्त्वपिसं क्यनाबिज्याःगु आदर्श खः । थ्व बुद्धकारक पारमिता धर्ममध्यय् छगू खः, निर्वाणया लँपु खः । उपेक्षायात सगौरव पालन यायेफत धाःसा भीगु जीवनय मंगलै मंगल जुइ ।

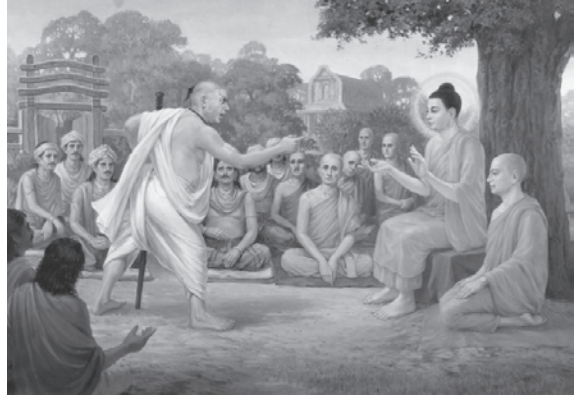
बाखँ प्रसंग :

१) छको भगवान् बुद्धयाथाय् छम्ह ब्राह्मण आकाभाकां वयाः ब्वः ब्यूवल । बुद्धं छुं नं नवानाबिमज्याः । उम्ह ब्राह्मणं ब्वः (गालि) बिया हे च्वन । अन्तय् बुद्धं धया बिज्यात- "हे ब्राह्मण ! छःपिथाय् पाहुना वः ला कि मवः ?" प्रसङ्ग हिलावंगुली पलख ला ब्राह्मण अकमकय् जुल लिपा धाल- "वः छाया मवइ ।" बुद्धं न्यनाबिज्यात "अथे जूसा जितः धयादिसँ, उम्ह पाहुनायात छिं साःसाःगु नसा त्वंसा नकेत्वंके याना दिया ला कि मदिया ?" सोचे मयानागु प्रश्न वःबले भन अकमकय् जुयाः ब्राह्मणं धाल- "नका ।" भगवान् बुद्धं हानं प्रश्न न्यनाबिज्यात- "आः छगू खँ धयादिसँ । व नसात्वंसा पाहांनं मनःसा छिं छु

यानादी ?" ब्राह्मणं दिक्क जुयाः धाल-
"वं मनःसा जिं थःम्हं नयाबिइ, जिलला
आ ?" थ्व न्यनाः बुद्धं धयाबिज्यात - "खः
! अथे जूसा छिसं नं जितः ब्वःबियाः साः
साःगु भोजन याका दिल, जितः नयेगु
मन मद्रु, छिसं हे नयादिसँ ।" जवाफ
न्यनाः व ब्राह्मण निरूतर जुल । ब्राह्मणं
खँ थुल अले वया तं शान्त जुल ।
भगवान् बुद्धयागु समतायुक्त वचन व
व्यवहारं उम्ह ब्राह्मण बांलाक प्रभावित जुल ।

छको धर्मसभा जुयाच्चंगु खः । अन प्रसेनजित जुजु, मन्त्रीपिं, भारदारपिं व साहु
महाजनपिं व मेपिं यक्व उपस्थित जुल । सकसिनं भगवान् बुद्धया उपदेश न्यनाच्चन ।
थुबलेलाक्क छम्ह चिञ्चमानविका धैम्ह मिसा थःगु ल्हाःतं थःगु प्वाः उसि उसि यानाः
सभाय् प्रवेश जुल । वयेसाथं बुद्धयात स्वस्वं पुतुपुतु हाल- "हे मुण्डक, थथे उपदेश बियां
ज्या जुइमखु । जिगु विषयय् सोचे मयाःसां नं प्वाथय् च्वंम्ह थ्व मचाया बारे सोचे या ।
थन जुजु दु, मन्त्री दु, भारदार दु, इमित धयाः छुं व्यवस्था मिले याना ब्यु । गर्भाधान
याये फु, पाले याये मफुला ?" अप्रत्यासित रूपं थजाःगु खँ न्यनाः अन उपस्थित सकलें
छक्क जुल । बुद्धं सुरुइ छुं नं नंवाना बिमज्या, छुं ई लिपाः धयाबिज्यात- "स्व
चिञ्चमानविका, थुकिया बारे कि जिं स्यू कि छ थम्ह हे स्यू ।" थ्व न्यनाः चिञ्चमानविका
छकलं हडबडय् चाल अले छुं नं धाये मफुत । बुद्धयात बेइज्जत यायेगु वया कृत्रिम
गर्भाधानया जाल छकोलं चःबुत । वं तीर्थङ्करतय्गु प्रभावय् वयाः प्वाथय् सिं त्वाकःचा
तयाः प्वाथय् दत धकाः बुद्धयात बेइज्जत यायेगु हेतुं अन वःगु खः । वया पोल
आफसेआफ खोले जुल । सकलें बुद्धया शुद्धताबारे परिचित जुल । बुद्धप्रति श्रद्धा,
सम्मान, इज्जत भन वृद्धि जुल । बुद्धया थ्व उपेक्षाया प्रभाव खः ।

उपेक्षा ब्रह्मविहारभावना ध्यान विधि

उपेक्षा ब्रह्मविहार ध्यान याइम्ह योगी/साधकपिसं सकल सत्त्वप्राणीपिनिगु थःथःगु
कर्म हे थःगु सम्पत्ति खः, कर्मअनुसार हे फुक्क जुयाच्चंगु दु धैगु उपेक्षाभावना ध्यान चित्त
स्थिर यायां उपेक्षाभाव न्यंका छवयेमाः ।

अभ्यास

मैत्री

- १) चतुर्ब्रह्मविहार धयागु छु छु खः ?
- २) ब्रह्मविहार छाया धाःगु खः ? थी थी कारण बियादिसँ ।
- ३) मां-बौपिन्त छाया ब्रह्म धाःगु खः ?
- ४) गजाः-गजाःपि व्यक्तिपिनिप्रति छु छु ब्रह्मविहार ध्यान यायेमाः ?
- ५) मैत्री धयागु छु खः ? मैत्रीया विपक्ष स्वभाव छु खः ?
- ६) मैत्री उत्पन्न जुइगुया कारण छु खः ?
- ७) कायिक, वाचसिक व मानसिक मैत्री धकाः छुकि छुकियात धाइ ?
- ८) थःत थम्हं गुकथं मैत्रीभावना ध्यानय स्थिर यायेमाः ?
- ९) मैत्रीभावना ध्यान यायेबले छु छु आनिशंस (प्रतिफल) प्राप्त जुइ ? च्यादिसँ ।
- १०) नालागिरी किसि छुकिया प्रभावं गुकथं बुद्धया न्ह्योने थ्यंबलय् शान्त व विनयशील जुल ?
- ११) व्यावहारिक जीवनय मैत्रीया उपयोगिताबारे च्यादिसँ ।

करुणा

- १) करुणा धयागु छु खः ?
- २) भगवान् बुद्धयात छाया महाकारुणिक नाथ धाःगु खः ?
- ३) करुणाभावना ध्यान गुकथं धायेमाः ?
- ४) बोधिसत्त्वं क्यनाबिज्याःगु करुणाया निपु बाखँ प्रसङ्गत उल्लेख यानादिसँ ।
- ५) व्यावहारिक जीवनय करुणाया महत्त्वबारे च्यादिसँ ।

मुदिता

- १) मुदिता धयागु छु खः ?
- २) गजाःपि व्यक्तिपिन्त लुमंकाः ध्यान यात धाःसा मुदिता उत्पन्न जुइ ?
- ३) प्राणीपिनिप्रति गुकथं मुदिता न्यंका छ्वयेमाः ?
- ४) मुदिताया विपरीत स्वभाव छु खः ?

उपेक्षा

- १) उपेक्षा धयागु छु खः ?
- २) उपेक्षा उत्पन्न जुइगु कारण छु खः ?
- ३) च्यागू लोकधर्म छु छु खः ? थुपि लोकधर्मतयसं मनूतयगु जीवनय गजाःगु प्रभाव लाकाबिइ ?
- ४) भगवान् बुद्धयात न्ह्याथेजाःगु निन्दा उपहास याःसां नं वसपोल शान्त जुया च्वनाबिज्याइ, च्यादिसँ ।
- ५) उपेक्षाभावना गुकथं यायेमाः ? चीहाकलं लिसः च्यादिसँ ।

चतुरार्य सत्य

चतुरार्यसत्य भगवान् बुद्धया मूल उपदेश खः । थन चतु धयागु प्यंगू, आर्य धयागु उत्तम, पवित्र व सत्य अर्थात् न्ह्याबलें नं सही जुयाच्चनीगु खः । निर्मल चित्त दुम्ह व्यक्तियात आर्य धकाः धाइ । आर्य पुद्गलं धयाबिज्यानातःगु सत्य जुयाः आर्यसत्य धयातःगु खः । थ्व आर्यसत्यं मनूयात आर्य यानाबिइ । वसपोलं बहुजनहित व सुखया लागी पीन्यादँतक बियाबिज्याःगु उपदेश यक्वं चतुरार्यसत्यय् आधारित खः । वसपोलं दकले न्हापां ऋषिपतन मृगदावन सारनाथय् पञ्चवर्गीय भिक्षुपिन्त अनुत्तर धर्मचक्र प्रवर्तन यानाबिज्याःगु खः । धर्मचक्र धयागु प्यंगू आर्यसत्यया स्थापना यायेगु, प्रकाशय् हयेगु, अर्थ क्यनीगु, थ्व हे धकाः क्यनेगु, खुलस्त वर्णन यायेगु, व्याख्या यायेगु खः । चतुरार्य सत्य भगवान् बुद्धया मूल उपदेश खः ।

बुद्ध व्यक्तिया नां मखु, सुनां बोध यायेगु ज्या याइ वयात बुद्ध धाइ । चतुरार्य सत्ययात अवबोध यायेगुयात बुद्ध धाइ । स्वयं भगवान् बुद्धं आर्यसत्य सम्बन्धय् थुकथं

धयाबिज्याःगु दु - “गुबलेतक प्यंगू आर्यसत्यया यथार्थ ज्ञानदर्शन जूगु मदुनि, अनुत्तर बोधिज्ञानयात त्याका धकाः निश्चित मजूनि, उबलेतक ब्रह्म, देव, मनुष्यलोक्य जिं बुद्धत्व प्राप्त याना धकाः मधया तर जब जिं अनुत्तर बोधिज्ञान लाभ याना अबले ज्ञान प्राप्त याना धकाः निश्चित जुल ।” उकिं बोधिज्ञान धयागु हे चतुरार्य सत्यया ज्ञान खः । बोधिसत्त्व सिद्धार्थ बैशाखपूर्णिमाया पावन दिन्य बुद्धगयाय् बोधिवृक्ष क्वय् स्वीन्यादँया बय्सय् बोधिज्ञान लाभ यानाबिज्याःगु खः ।

चतुरार्यसत्य सार्वजनिक, सर्वहितैषि व सार्वकालिन सत्य खः । प्यंगू आर्यसत्य थुपि खः-

- १) दुःख आर्यसत्य
- २) दुःखसमुदय आर्यसत्य
- ३) दुःखनिरोध आर्यसत्य
- ४) दुःखनिरोधगामिनी प्रतिपदा आर्यसत्य (मार्ग सत्य)

१) दुःख आर्यसत्य

दुःख आर्यसत्य न्हापांगु सत्य खः । दुःखयागु व्याख्याय् भगवान् बुद्धं धयाबिज्याःगु दु- जन्म जुइगु, वृद्ध जुइगु, सिइगु, रोगशोकं पीडित जुइगु, दुःखी जुइगु, चिन्तित जुइगु, मयोपि नापं हवनेमालीगु, योपि वियोग जुइगु, इच्छा यानागु प्राप्त मजुइगु । संक्षिप्तं धायेगु खःसा न्यागू स्कन्ध शरीर हे दुःख खः ।

२) दुःखसमुदय आर्यसत्य

दुःखसमुदय आर्यसत्य धयागु दुःखया मूल कारणयात सीकेगु खः । तृष्णा हे दुःखया मूल कारण खः । तृष्णा हे हानं हानं जन्म कायेमाःगुया कारण खः गुगु लोभ तथा रोगयुक्त जुइ । तृष्णा स्वथी प्रकारया दु-

कामतृष्णा - पञ्चकाम विषय (रूप, शब्द, गन्ध, रस व स्पर्शय) आशक्त जुइगु ।

भवतृष्णा - हानं हानं जन्म कायेगु इच्छा जुइगु (थी थी जीवनलिसे आशक्ति)

विभवतृष्णा- पुनर्जन्मय् विश्वास मयायेगु इच्छा जुइगु । भव विच्छेदप्रति आशक्ति ।

दुःखया कारण पिने मखु दुने खः । तृष्णा हे दुःखया मूल कारण खः ।

इन्द्रियसुखया अभावयात हे दुःखया कारण धकाः उकिया ल्यू ल्यू ब्वाँय् वनीम्ह व्यक्ति तःधंगु दुःखय् तक्यनी । उकिं दुःखया मूल कारणयात सीकेगु वास्तविक मंगलदायी ज्या खः । दुःखया मूल कारण तृष्णायात निर्मूल यात धाःसा दुःखं मुक्त जुइ ।

३) दुःखनिरोध आर्यसत्य

तृष्णायात निरोध यायेगु, तृष्णापाखें बिल्कूल विराग जुइगु, अलग्ग जुइगु, थुकियापाखें मुक्त जुइगु, अनाशक्त जुइगु हे दुःख निरोधसत्य खः । तृष्णाया निरोध हे निर्वाण खः । राग, द्वेष व मोहया निरोधयात निर्वाण धाइ । थ्व जन्म, जरा व मरण दुःखं अलग्ग जुयाच्चंगु शान्तिया अवस्था खः, अमृत खः ।

४) दुःखनिरोधगामिनी प्रतिपदा आर्यसत्य

(आर्य अष्टाङ्गिकमार्ग)

दुःख निरोधगामिनी प्रतिपदा आर्यसत्य दुःखनिरोधपाखे यंकीगु मार्गसत्य खः । थ्व लँपु छ्यलधाःसा दुःखं मुक्त जुइ । थ्व मार्गयात आर्यअष्टाङ्गिक मार्ग धाइ । थ्व मार्गयात मध्यममार्ग धकाः नं धाइ । अष्टाङ्गिक मार्ग खः- (१) सम्यक्दृष्टि (ठीक धारणा) (२) सम्यक्संकल्प (ठीक विचार) (३) सम्यक्वचन (ठीक बोली), (४) सम्यक्कर्माम्त (ठीक कर्म), (५) सम्यक् आजीविका (६) सम्यक्व्यायाम (ठीक प्रयत्न) (७) सम्यक्स्मृति (ठीक स्मृति) (८) सम्यक्समाधि (ठीक एकाग्रता) ।

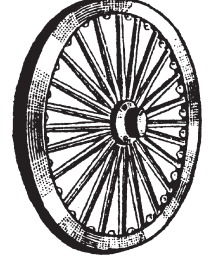
थुकथं चतुरार्य सत्यं दुःख दु, दुःखया कारण दु, दुःखनिरोध यायेफु, दुःख निरोध यायेगु मार्ग नाला कायेमाः धयागु ज्ञान बिइ । चतुरार्य सत्ययात थुकथं नं थुइके फु- रोग दु, रोगया कारण दु, रोग निवारण याये फु, रोग निवारण यायेगु (हटेयायेगु) वासः उपचार दु । मेगु तरिकां थुकथं नं थुइके फु- जीवनय् समस्या वइ, समस्या उत्पन्न जुइगुया छुं न छुं कारण अवश्य दु, समस्या समाधान जुइ व समस्या समाधानया लागि मार्ग छ्यलेमाः ।

आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग

आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग ध्यागु दुःखं मुक्त जुइया लागि, सुख शान्ति प्राप्त यायेया लागि भगवान् बुद्धं क्यनाबिज्याःगु मार्ग खः । च्यागु मार्ग- अंगयुक्त जूगु जुयाः आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग धाःगु खः । थुकियात मध्यममार्ग धकाः नं धाइ । छायाःसा थुकिइनं निगू अन्त, चरमसीमा त्याग याःगु जुइ । इपि अन्तत खः (१) कामसुखय् लिप्त जुइगु गुगु हीन, ग्राम्य, अशिष्ट व अनार्य (अपवित्र), अनर्थपूर्ण जुइ । (२) शरीरयात अति कष्ट बिइगु गुगु दुःखमय, अनार्य व अनर्थकर खः । थुपि निगू अन्तयात तोताः तथागतं मध्यममार्ग ज्ञान प्राप्त यानाबिज्यात । थ्व मार्ग शान्तिया लागि, अभिज्ञाया लागि, बोध यायेया लागि व निर्वाणया लागि खः । थुकिं मिखा चायेकाबिइ, ज्ञां बिइ, प्रज्ञा उत्पन्न यानाबिइ, आलोक (जः) उत्पन्न यानाबिइ ।

थुपि मार्गतयत् शील, समाधि व प्रज्ञा यानाः स्वंगू भागय् विभाजन यानातःगु दु ।

१) सम्यक्दृष्टि (ठीक धारणा)	}	प्रज्ञा
२) सम्यक्संकल्प (ठीक विचार)		
३) सम्यक्वचन (ठीक बोली)	}	शील
४) सम्यक्कर्मन्त (ठीक कर्म)		
५) सम्यक्आजीविका (ठीक आजीविका)		
६) सम्यक्व्यायाम (ठीक प्रयत्न)	}	समाधि
७) सम्यक्स्मृति (ठीक स्मृति)		
८) सम्यक्समाधि (ठीक एकाग्रता)		

शीलः-

शील ध्यागु सदाचार खः । थुकिं शरीर व वचनयात संयमित याइ । थ्व मैत्री व कस्त्राग्य आधारित जुइ । समाधि व प्रज्ञाया लागि शील आधार खः । शील अन्तर्गत स्वंगू मार्ग - अङ्गत सम्यक्वचन, सम्यक्कमन्ति व सम्यक्आजीविका ।

सम्यक्वचन :-

ठीक वचन, सत्य वचनयात सम्यक्वचन धाइ । वचन शुद्ध यायेत वचनयात अशुद्ध याइगु फोहोरपाखें तापाका च्वनेमाः । मखुगु खँ ल्हायेगु, चुक्ली यायेगु, छाक्क खँ ल्हायेगु, ब्यर्थगु खँ ल्हायेगु थुपि प्यंगू अशुद्ध वचनं तापाक च्वने फत धाःसा वचन स्वतः शुद्ध जुइ । अर्थात् मखुगु खँ मल्हायेगु, चुक्ली मयायेगु छाक्क खँ मल्हायेगु, व्यर्थगु वचन मल्हायेगुयात सम्यक्वचन धाइ ।

सम्यक्कर्मान्त :-

शरीरं याइगु शुद्ध, पवित्र कर्मयात हे सम्यक्कर्मान्त धाइ । शरीरपाखें याइगु अकुशलकर्मत गथेकि प्राणीहिसा यायेगु, खुयाकायेगु, व्यभिचार यायेगुपाखें अलग्ग जुइ फत धाःसा शारीरिककर्म शुद्ध जुइ । उकिं प्राणीहिसा मयायेगु, खुया मकायेगु, व्यभिचार मयायेगुयात सम्यक्कर्मान्त धाइ ।

सम्यक्आजीविका :-

प्रत्येक व्यक्तिं थःगु जीविका चले यायेत छुं नं छुं ज्या यायेमाः चाहे व नोकरी हे जुइमा वा व्यवसाय । आजीविका यायेबलय् सुयातं नं हानी नोक्सानी मजुइमा धकाः बिचाः यायेमाः । शस्त्रअस्त्रया व्यापार, बिष, ला, अय्लाः, प्राणी न्यायेगु मियेगु व्यापारं अलग्ग जुयाः निर्दोषपूर्वक जीविका निर्वाह यायेगुयात सम्यक्आजीविका धाइ ।

समाधि :-

समाधिं मनयात वशे तइ । गुबलय्तक मन वशे तये फइमखु अबलय्तक शीलयात अटूट रूपं, शुद्ध रूपं पालन याये थाकुइ । समाधि अन्तर्गत स्वंगू मार्ग अङ्गत लाः । इपि खः - सम्यक्व्यायाम, सम्यक्स्मृति व सम्यक्समाधि ।

सम्यक्व्यायाम :-

ठीक प्रयत्न, ठीक व्यायामयात सम्यक्व्यायाम धाइ । थुपिं प्यंगू प्रकारया दु -

- क. सम्यक्संयम प्रयत्न** - आःतक उत्पन्न मज्जुनिगु अकुशल, पापकर्म उत्पन्न मयायेत कोशिश यायेगु, शक्ति लगे यायेगु ।
- ख. प्रहाणप्रयत्न** - थःगु मनय् उत्पन्न जूगु अकुशल, पापमय विचारयात मदयेकेगु ।
- ग. भावनाप्रयत्न** - आःतक उत्पन्न मज्जुनिगु कुशल विचार उत्पन्न यायेनितिं प्रयत्न यायेगु ।
- घ. अनुरक्षणप्रयत्न** - उत्पन्न जुइधुंकूगु कुशलकर्मयात रक्षा यायेगु, अभ् बढे यायेत प्रयत्न यायेगु ।

सम्यक्स्मृति :-

जागृत जुइगु, सजग जुइगु, सतर्क जुइगु, होश तयेगुयात सम्यक्स्मृति धाइ । प्राणीपिनिगु विशुद्धिया लागि, शोक व कष्टपाखें मुक्त जुइया लागि दुःख व दोमनस्स (दौर्मनस्य) नाशया लागि, ज्ञान प्राप्तिया लागि, निर्वाण प्राप्तिया लागि प्यंगू स्मृतिप्रस्थान छपु मात्र लँपु खः धकाः भगवान् बुद्धं धयाबिज्याःगु दु । थुपिं स्मृतिप्रस्थानत खः-

- क. कायानुपस्सना** - शारीरिक गतिविधिइ सतर्क जुइगु वा होश तयेगु ।
- ख. वेददानुपस्सना** - सुखद्, दुःखद् आदि वेदनाय् सतर्क जुइगु वा होश तयेगु ।
- ग. चित्तानुपस्सना** - मानसिक स्थिति, मानसिक क्रियाकलापय् सतर्क जुइगु वा होश तयेगु ।
- घ. धम्मानुपस्सना** - विचार, धारणा, स्वभाव धर्मय् सतर्क जुइगु वा होश तयेगु ।

सम्यक्समाधि :-

कुशल चित्तया एकाग्रतायात समाधि धाइ । प्रथमध्यान, द्वितीयध्यान, तृतीयध्यान व चतुर्थध्यान सम्यक्समाधिं प्राप्त जुइ ।

प्रज्ञा :- यथार्थ स्वभावयात सही रूपं सीकेगु ज्ञान हे प्रज्ञा खः ।

प्रज्ञाअन्तर्गत निगू अंगत लाः । इपिं खः-

सम्यक्दृष्टि :-

यथार्थ दृष्टि, यथार्थ दर्शनज्ञानयात हे सम्यक्दृष्टि धाइ । चतुरार्य सत्ययात यथार्थ रूपं सिइकीगु थुइकीगु व विश्वास यायेगु हे सम्यक्दृष्टि खः । कर्म व कर्मफल सम्बन्धी यथार्थज्ञान दइगु विपस्सनाज्ञान दइगु सम्यक्दृष्टि खः ।

सम्यक्संकल्प :-

ठीक उद्देश्य, ठीक विचार, ठीक संकल्पयात सम्यक्संकल्प धाइ । संकल्पत स्वथी दु -

- क. नैष्कर्म्यसंकल्प** - कामभोग्य लिप्त मजुसे जीवनयापन यायेगु विचार व उद्देश्य
- ख. अव्यापादसंकल्प** - क्रोध रहित जुयाः च्वनेगु विचार व उद्देश्य
- ग. अविहिसासंकल्प** - हिसात्मक भावनां अलग्ग जुयाच्वनेगु विचार व उद्देश्य

थुकथं आर्यअष्टाङ्गिक मार्ग धयागु दुःखं मुक्त जुइया लागि, सुख शान्ति प्राप्त यायेया लागि भगवान् बुद्धं क्यनाबिज्याःगु लँपु खः । खःकथं धर्म यायेगु धयागु हे आर्यअष्टाङ्गिक मार्गयात नाला कायेगु खः ।

अभ्यास

१) न्हयसःत :-

- १) प्यंगू आर्यसत्य धयागु छु छु खः ?
- २) दुःख सत्यय् छु छु दुःखत क्यनातःगु दु ?
- ३) दुःखया मूल कारण छु खः ?
- ४) दुःख निरोध आर्यसत्य धयागु छु खः ?
- ५) आर्यअष्टाङ्गिक मार्ग छुकियात धाइ ? इपि मार्गत छु छु खः ?
- ६) आर्यअष्टाङ्गिक मार्गयात शील, समाधि व प्रज्ञा कथं गुकथं छुटे यानातःगु दु ?
- ७) आर्यअष्टाङ्गिक मार्गयात छाया मध्यममार्ग धाःगु खः ?
- ८) शीलअन्तर्गत लाःगु आर्यअष्टाङ्गिक मार्गया अंगत छु छु खः ?
- ९) समाधि अन्तर्गत लाःगु मार्गाङ्गत छु छु खः ?
- १०) प्रज्ञा अन्तर्गत लाःगु मार्गाङ्गत छु छु खः ?
- ११) प्रज्ञाया स्वंगू तह छु छु खः ?

२) जोडा मिले यानादिसँ ।

- १) शील सम्यक्स्मृति
- २) समाधि सम्यक्कर्मान्त
- ३) प्रज्ञा सम्यक्संकल्प

३) खालि थासय् भरे यानादिसँ ।

- क) पञ्चकाम विषय रूप _____ स्पर्श आदिइ आसक्त जुइगुयात _____तृष्णा धाइ ।
- ख) शील अन्तर्गत स्वंगू मार्ग अङ्गत ला । इपि खः सम्यक् _____, _____, व सम्यक् आजीविका ।
- ग) शस्त्रअस्त्रया व्यापार _____, ला _____, प्राणी न्यायेगु मियेगु ज्यायात मिथ्या आजीविका धाइ ।
- घ) सम्यक्स्मृति अन्तरगत कायानुपस्सना, _____, चित्तानुपस्सना, _____ पस्सना यानाः प्यंगू स्मृतिप्रस्थान खः ।
- ङ) स्वंगू प्रकारया तृष्णा काम तृष्णा _____, _____ तृष्णा खः ।

चार संवेजनीय स्थल

भगवान् बुद्धं कुशीनगरय् शालवृक्षे क्वय् अन्तिम शैय्याय् थ्यंबलय् वसपोलं थुपि प्यंगू संवेजनीय स्थलबारे उपदेश बियाबिज्याःगु खः ।

उगु थाय् गन तथागत उत्पन्न (जन्म) जुल, श्रद्धालुजनपिनि निम्ति दर्शनीय थाय् जुइ । उगु थाय् गन तथागतं सम्यक्सम्बुद्धत्व प्राप्त यानाबिज्यात, श्रद्धालुजनया निम्ति दर्शनीय थाय् जुइ । उगु थाय् गन तथागतं अनुत्तर धर्मचक्र प्रवर्तन (न्हापांगु धर्म उपदेश) यानाबिज्यात, श्रद्धालुजनपिनि निम्ति दर्शनीय थाय् जुइ । गन तथागत अनुपादिशेष निर्वाणधातुं परिनिर्वाण जुयाबिज्यात, श्रद्धालुजनपिनि निम्ति दर्शनीय थाय् जुइ ।

थुपि प्यंगू थाय् हे श्रद्धालुजनपिनि निम्ति दर्शनीय संवेजनीय थाय् खः । च्वय् उल्लेख जुइधुंकूगु अनुसार तथागत जन्म जुयाबिज्याःगु थाय् लुम्बिनी खः । सम्यक्सम्बुद्धत्व (बोधिज्ञान) प्राप्त यानाबिज्याःगु थाय् बुद्धगया (बोधिगया) खः । अथे हे धर्मचक्र प्रवर्तन यानाबिज्याःगु थाय् सारनाथ खः । महापरिनिर्वाण जुयाबिज्याःगु थाय् कुशीनगर (कुसीनारा) खः । थुपि प्यंगू संवेजनीय थाय्- लुम्बिनी, बुद्धगया, सारनाथ व कुशीनगर दक्कं श्रद्धालुजनपिनि निम्ति पवित्र थाय् खः, धार्मिक तीर्थस्थल खः । उकिं थुपि थाय्तय्त बौद्ध प्यंगू धामया रूपय् माने यानावयाच्चंगु दु ।

लुम्बिनी (बुद्धया जन्मस्थल)

लुम्बिनी तथागत बुद्ध जन्म जूगु पवित्र तीर्थस्थल खः । थ्व नेपालया लुम्बिनी अञ्चल, रूपन्देही जिल्लाय् लाः । बुद्धया जन्मभूमि लुम्बिनीया हे नामं नेपालया थुगु अञ्चलया नां नं लुम्बिनी जूवंगु खः । बुद्ध जन्मय् जुयाबिज्याःगु थाय् जुयाः हे लुम्बिनी छगू विश्व प्रसिद्ध धार्मिक स्थल जूवंगु दु ।

धार्मिक महत्त्व :

उगु समय कपिलवस्तु गणराज्यय जुजु शुद्धोदनं राज्य यानाच्चंगु खः । महारानी महामायादेवी कपिलवस्तुं थःगु थःछँ देवदहपाखे वनाच्चंबलय् लँय् लाःगु लुम्बिनी प्राकृतिक सौन्दर्यं यइपुगु न्ह्याइपुगु क्यबय् पलख आराम काःगु इलय् हे वसपोलयात प्रशवव्यथा जुल । अनयागु छगू सालमाया क्वय् बैशाखपुन्हिया दिनय् बोधिसत्त्व सिद्धार्थया जन्म जुल । करीब २६०० दँ न्हयोया खँ खः । थ्व भी नेपाःमिपिनि लागि तःधंगु गर्वया खँ खः ।

दर्शनीय थायत :

१. अशोक स्तम्भ :

बुद्धया परिनिर्वाणं २९४ वर्ष लिपा भारतया महान मौर्य सम्राट् अशोक स्वयं थुगु स्थल दर्शन याःवंगु खः । अन सम्राट् अशोकं शिलास्तम्भ धस्वाकादीगु खः । उगु स्तम्भ आःतक नं अशोक स्तम्भ धकाः प्रख्यात जू । सम्राट् अशोकं धस्वाकादीगु शिलास्तम्भ छगू ऐतिहासिक धरोहर खः । स्तम्भया च्वय् सल दु तर च्वका त्वःधूगुलिं आः सल मदु । सम्राट् अशोकं तःगु उगु स्तम्भ ६.७ मिटर ताहाकः जू । उगु स्तम्भ अभिलेखय् ब्राम्हमीलिपि बुद्ध जन्म जूगु थाय् थ्व हे खः धकाः च्यातःगु दु । अशोक स्तम्भय् 'हिदबुधेजाते सक्यमुनीति' अर्थात् थन शाक्यमुनि बुद्ध जन्म जुयाबिज्यागु खः व 'हिद भगवंजाते लुमिनिगामे उवलिकेकटे' अर्थात् थन भगवान् जन्मय् जुयाबिज्याःगु लुम्बिनी गां बलिमुक्त याना ।

२. मायादेवी मन्दिर :

न्हूगु दयेकूगु मायादेवी मन्दिर दुने भगवान् बुद्धं न्हापा पलाः तःगु थासय् तयातःगु (मार्कर स्टेन) खनेदयेक तयातःगु दु । पुलांगु मूर्ति ज्यलावनाः उकिया आकार जक खनेदु । क्वय्पाखे उत्खनन् यानातःगु तहत खुला रूपं तयातःगु दु ।

३. पुष्करणी (पुखू) :

अशोक स्तम्भया दक्षिणपाखे छगू पुखू दु । अन महामायादेवी बोधिसत्त्व सिद्धार्थायात जन्म बिइन्ह्यः म्वःल्हूगु खः । बुद्ध जन्मे जुइधुंकाः वहे पुखूया लखं म्वःल्हूकूगु खः ।

४. पुरातात्त्विक खण्डत :

मायादेवी मन्दिरया दक्षिणपाखे पुरातात्त्विक खण्डत दु । भग्नावशेषया रूप्य ततःपाःगु अप्पां दयेकातःगु जगत खनेदु ।

५. थी थी देशं दयेकाब्यूगु देगः, विहार व चैत्यत :

थन जापान, कोरिया, जर्मन, म्यान्मार् (बर्मा), थाइलैण्ड, चीन, भियतनाम, श्रीलंका आदि मित्रदेशं थःथःगु देय्या राष्ट्रिय पहिचान, कला संस्कृति भल्के जुइक देगः, विहारत व चैत्यत दयेकातःगु दु ।

बुद्धगया (बुद्धं बोधिज्ञान प्राप्त यानाबिज्याःगु थाय्)

भगवान् बुद्धं बुद्धत्व ज्ञान प्राप्त यानाबिज्याःगु थाय् बुद्धगया मेगु धार्मिक तीर्थस्थल खः । गयाया सतिक लाःगु व बुद्धं ज्ञान प्राप्त याःगु जुयाः थुकियात बोधगया वा बुद्धगया नां तयातःगु खः । अनया वंगलसिमाक्वय् च्वनाः बोधिज्ञान प्राप्त यानाबिज्याःगु जुयाः उगु सिमायात बोधिवृक्ष धाल । बुद्धगया भारतया विहार प्रदेशय् लाः ।

धार्मिक महत्त्व :

बोधिसत्त्व सिद्धार्थ महाभिनिष्क्रमण यानाः ज्ञान मामां आलारकाराम व उदकरामपुत्र धयापि नांजाःपि ऋषिपिनिगु आश्रमय् वनाः ध्यान याःवन । उकिं नं सन्तोष जुइगु थाय् मदयाः जन्म, जरा, ब्याधि, ज्ञानयात मालाः खुदँतक दुष्करचर्या यानाबिज्यात । शरीरयात अति कष्ट बियाः तपस्या यातं नं ज्ञान प्राप्त मजुसँलि सिद्धार्थ मज्झिम मार्ग अपनेयात । आहार नं सेवन याना हल । थ्व खनाः वसपोलयात साथ बियाच्चंपि पञ्चवर्गीयपिसं वसपोलयात याकःचा त्वःताः ऋषिपतन मृगदावन (सारनाथ) वन । बोधिसत्त्व याकःचा

ज्ञान मालेगुली लगे जुल । छन्हु बैशाखपुन्हि खुनु भिक्षाटनया लागि वनाः छमा सिमाक्वय् च्वनाच्चंबलय् अन सेनानी गां सुजाता कन्यां लुँयागु पात्रय् खीर दान यात । सुजातां ब्यूगु खीर नयेधुंकाः नापंचंगु नैरञ्जना खुसिइ वन । अन खुसिइ पात्र चुइकाः अधिष्ठान यानाबिज्यात । यदि जिं बुद्धत्व प्राप्त यायेफै धैगु खःसा थ्व पात्र अवश्यं विपरीत दिशां बगे जुयावनी ।' धात्थे व पात्र खुसिइ उल्टा दिशाय् बगय् जुल व छगू भुमरिइ बिलीन जुल । थजाःगु पूर्व लक्षण खनाः मनय् सन्तोष तायेकाः लिक्क च्वंगु बनय् वनाः बोधिवृक्षपाखे वन । लँय् सोरित्य धयाम्ह घाँसिं ब्यूगु घाँय् लानाः अनया हे बोधिवृक्ष क्वय् पूर्वपाखे स्वयाः ध्यानय् च्वनाः शाक्यमुनिं थजाःगु प्रतिज्ञा यात- "शरीर गना वंसां, क्वँय् गना वंसां व प्राण हे छाय् मवनेमा जिं चाहेजूगु बुद्धत्व प्राप्त मजूतले जि थ्व आसनं दनेमखु ।" थजाःगु संकल्प यानाः ध्यानय् दृढ जुल । उबलय् अनेक प्रकारयापि मारतय्सं ध्यान भङ्ग यायेत अनेक कुतः यात । इपि मारतय्त बुकाः बैशाख पुन्हिया चान्हसिया प्रथम प्रहरय् वसपोलं न्हापाया जन्मया बारे सिइकेगु पूर्वानुस्मृतिज्ञान, मध्यमयामय् दिव्यचक्षुज्ञान व अन्तिम यामय् आश्रवक्षयज्ञान प्राप्त यानाः बुद्धत्व प्राप्त यानाबिज्यात । उकिं शाक्यमुनि बोधिसत्त्वयात बुद्ध व उगु वृक्षयात बोधिवृक्ष धाल ।

बुद्धत्व प्राप्त यायेधुंकाः भगवान बुद्धं ४९ दितक बोधिवृक्षया आसपासय् दुगु न्हयगू थी थी थासय् छगू छगू हप्ता बितय्यानाबिज्यात ।

दर्शनीय स्थलत :

१) महाबोधि मन्दिर :

शिखर शैली निर्माण यानातःगु महाबोधि मन्दिर १५२ वर्गमिटर क्षेत्रय् ५२ मि. तःजाः जू । मन्दिरया पूर्वपाखे स्वंगू मूल कलात्मक लुखा दु । मन्दिरया प्यंगू कुनाय् उथे जाःगु आकृति दु । मन्दिरय् दुने भूमिस्पर्श मुद्राया शान्त सुन्दर बुद्धमूर्ति दु । अन श्रद्धालुजनपिसं भावविभोर जुयाः थःगु श्रद्धा प्किइ ।

२) बोधिवृक्ष :

भगवान् बुद्धं गुगु वृक्ष क्वय् च्वनाः बोधिज्ञान प्राप्त यानाबिज्यात व वृक्ष हे बोधिवृक्ष खः । सम्राट् अशोकया पालय् व बोधिवृक्षया दर्शन यायेत इलय् ब्यलय् वयाच्चनी । बोधिवृक्ष प्रति श्रद्धा तयाः सेवा यानाच्चंगु मयोम्ह महारानी बोधिवृक्ष नाश यायेत मदिक्क कोशिश यात तर सम्राट् अशोकं बोधिवृक्षयात स्याहार सम्भार यानाः बचेयात । सम्राट् अशोकया म्हयाय् संघमित्रां थ्व हे बोधिवृक्षया छगू कचा श्रीलंकाय् यंका पित । व सिमा आःतकनं सजीव रूपय् भ्वाम्म च्वनाः फिजेजुयाच्चंगु दु । बोधिगयाया बोधिवृक्ष समय समयलय् नष्ट जुइत्यंसां तबि धर्मसंस्कार प्राप्त पवित्र व सिमा आःतक नं हराभरा जुयाच्चंगु कम चानचुनेया खँ मखु । थ्व हे बोधिवृक्षया क्वय् च्वनाः श्रद्धालुजनपिसं पूजा, पाठ, ध्यान याइगु जुयाच्चन । जीवित परम्पराया रूपय् धार्मिक वातावरण दुगु थुगु थासय् थ्यनीबलय् मनय् धर्मचेतना उत्पन्न जुइगु स्वाभाविक खः ।

३) वज्रासन :

थ्व थाय् भगवान् बुद्धं बुद्धत्व प्राप्तिया लागि ध्यान च्वनाबिज्याःगु थाय् खः । वसपोलया ध्यान भङ्ग यायेत न्हयाक्व हे उपाय याःसां तबि वज्रथं अडिग जुयाबिज्याःगु जुयाः वसपोल च्वनाबिज्याःगु उगु आसनयात वज्रासन धाःगु खः । बोधिवृक्ष व बोधिमन्दिरया बिचय् लाःगु प्यकुंलाःगु आसनयात आः नं सजावट यानाः तयातःगु दु ।

सप्तस्थान

भगवान् बुद्धं बुद्धत्व ज्ञान प्राप्त यायेधुंकाः न्हय्गू सप्ताहतक महाबोधि परिसरय् थी थी ७ गू थासय् च्वनाबिज्यात । इपिं थाय् खः - न्हापांगु बोधिपल्लं, निगूगु अनिमिष लोचन स्तुप, स्वंगूगु चंक्रमण स्थान, प्यंगूगु रतनाघर चैत्य, न्यागूगु अजपाल वृक्ष, खुगूगु मुचलिन्द वृक्ष व न्हेगूगु राजायतन वृक्ष ।

राष्ट्रिय मन्दिर व अन्तराष्ट्रिय विहारतः

१५ वर्गकिलोमिटर थाय् ओगटेजुगु बुद्धगयाया क्षेत्रय् थी थी देशं दयेकूगु देगः, विहारत दु । अन विभिन्न धार्मिक गतिविधित सञ्चालन जुयाच्चंगु दु ।

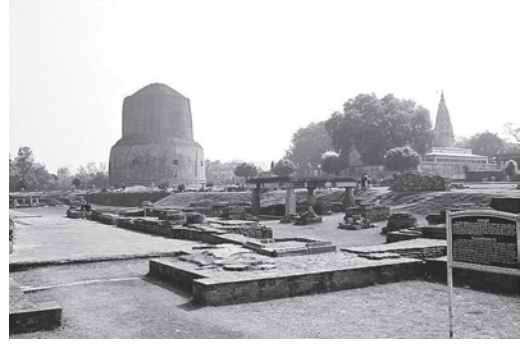

सारनाथ :

न्हापांखुसिइ बुद्धं उपदेश बियाबिज्याःगु थाय् व स्थलः

भगवान् बुद्धं दकले न्हापां धर्म उपदेश बियाबिज्याःगु थाय् ऋषिपतन मृगदावन धयागु सारनाथ नं श्रद्धालुजनपिनि निम्ति संवेजनीय स्थल खः । न्हापा न्हापा उगु थासय् ऋषिपि अन्तरिक्षं क्वय् अवतरण याइगु जुयाः ऋषिपतन धाःगु खः धाःसा मृगतय्त अभयदान बियातःगु मृगतय्गु बन जुयाः मृगदावन धाःगु खः । सारनाथ भारतया वाराणसी शहरय् लाः ।

धार्मिक महत्त्व :

भगवान् बुद्ध बुद्धगयाय् बुद्धत्व प्राप्त यायेधुंकाः धर्मया गम्भीरताया बारे चिन्तन मनन यायेधुंकाः आषाढपुन्हिया दिनय् पञ्चवर्गीयपिन्त उपदेश बिइया लागि सारनाथ थ्यंकःबिज्यात । बोधिसत्त्वं उबलय् उस्त्रेल बनय् दुष्कर तपस्या यानाच्चंबलय् थःगु सेवा यायेत च्वनाच्चंपि व आहार सेवन यानाः वसपोलयात त्वताः ऋषिपतनय् मृगदावन वंपि पञ्चभद्रवर्गीयपि खः- कोण्डन्य, भदिय, वप्प, महानाम व अस्सजि । आषाढपुन्हिया दिनय् भगवान् बुद्धं थुपि पञ्चभद्रवर्गीयपिन्त प्यंगू आर्यसत्य व आर्यअष्टाङ्गिक मार्ग सम्बन्धी उपदेश बियाबिज्याःगु खः । थुकियात धर्मचक्र प्रवर्तन धाइ । इपि पञ्चवर्गीयपि बुद्धया उपदेश अवबोध यानाः भिक्षु जूगु खः । उकिं भिक्षुसंघया स्थापना जूगु न्हापांगु थाय् नं सारनाथ हे खः । भगवान् बुद्ध भिक्षुपि नापं प्रथम वर्षावास च्वनाबिज्याःगु थाय् नं थ्व हे खः । अनलि क्रमशः भिक्षुपिनि संख्या बढे जुयाः ६० म्ह अरहन्त भिक्षुपि दयेधुंकाः थ्व हे थासं भिक्षुपिन्त बहुजन हित व बहुजन सुखया लागि लोककल्याणया लागि थाय् थासय् धर्म प्रचार याके छ्वःगु खः । उकिं धर्मया घःचाः चाहिकूगु अर्थात् धर्मचक्र प्रवर्तन याःगु थाय् सारनाथ बौद्ध जगतया लागि पवित्र तीर्थस्थल खः ।

महत्त्वपूर्ण स्थलत :

- १) चौखण्डी स्तूप
- २) धम्मख स्तूप
- ३) धम्मराजिक स्तूप
- ४) मूलगन्धकुटी
- ५) अशोक स्तम्भ
- ६) भग्नावशेष स्तूप, चैत्य व विहार
- ७) मृगदावन

अथे हे सारनाथ्य पुरातात्त्विक म्यूजियम, धर्मचक्र मूर्तित, महाबोधि सोसाइटी, विभिन्न देशं दयेकूगु मन्दिर व विहारत स्वये बहःजू ।

कुशीनगर :

भगवान् बुद्ध महापरिनिर्वाण जुयाबिज्याःगु थाय्

भगवान् बुद्ध महापरिनिर्वाण जुयाबिज्याःगु थाय् कुशीनगर नं छगू संवेजनीय स्थल खः । कुशीनगर (कुसीनारा) भारतया उत्तर प्रदेश देउरीया जिल्ला कशिया धयागु गाम्य लाः ।

धार्मिक महत्त्व :

भगवान् बुद्धं बहुजन हित व सुखया लागि ४५ वर्षतक निरन्तर रूपं उपदेश बियाबिज्यात । ८० वर्षया उमेरय् वसपोलयात थःगु अन्तिम समय न्ह्योने वःगु आभाष जुल । व अन्तिम समय वये न्ह्यो विभिन्न थासय् यात्रा यायेगु इच्छा यानाः भिक्षुसंघ पासा कयाः राजगृहं यात्रा शुरू यानाबिज्यात । दकले न्हापां वैशाली थ्यंकाबिज्यात । अनं विभिन्न थासय् बिज्यानाः पावा जुनाः कुशीनगर थ्यंकाःबिज्यात । अन थ्यंकाः तथागतं आनन्दयात निमा सालवृक्षया बिचय् आसन दयेकेत आज्ञा जुयाबिज्यात । अले भिक्षु आनन्दं दयेकाबिज्याःगु आसनया उत्तरपाखे फुस तयाः गोतुलाबिज्यात । अबलेसंनिसें देवगणपि बास वःगु स्वाँ, धूप आदिं नं भगवान् बुद्धयात पूजा याःवल ।

दक्व देवगणपि लिहां वनेधुंकाः भिक्षु आनन्दयात बुद्धं आज्ञा जुयाबिज्यात- हे आनन्द ! बास वःगु दिव्य धूप इत्यादिं पूजा यायेवं तथागतयात आदर सत्कार, मानमर्यादा याःगु जुइमखु । स्व, गुपि भिक्षु वा भिक्षुणी अथवा उपासक वा उपासिकां धर्मयात आदर तयाः व अनुसार अभ्यास यानाः धर्माचरण याइ व हे तथागतयात सत्कार याःगु, मान याःगु तथा उत्तम पूजा याःगु ठहरे जुइ ।

उबलय् भगवान् बुद्धं भिक्षु आनन्दयात सम्बोधन यानाः श्रद्धालुपिनि नितिं प्यंगू दर्शनीय संवेजनीय थाय् जुइ धकाः आज्ञा जुयाबिज्यात । इपि खः, बुद्ध जन्मय्जूगु थाय्, बुद्धत्व प्राप्त यानाबिज्याःगु थाय्, धर्मचक्र प्रवर्तन यानाबिज्याःगु थाय् व तथागत महापरिनिर्वाण जुयाबिज्याःगु थाय् । थुपि स्थानतय्गु दर्शनं श्रद्धालुजनपिन्त संवेग उत्पन्न जुयाः सुगति प्राप्त जुइ ।

भगवान् बुद्धया अन्तिम दर्शन यायेत शालवनय् मनूतय्गु भीड लगेजुल । थुबलय् हे सुभद्र नांया छम्ह परिव्राजक (सन्यासी) थःगु शंका समाधान यायेत भगवान् बुद्धयाथाय् वल । भगवान् बुद्धं सुभद्रयात अन्तिम उपदेश थुकथं बिल - गुगु धर्म विनयलय् आर्यअष्टाङ्गिक मार्ग दइ, उगु धर्म विनयलय् श्रमणपि नं दइ । भिक्षुपिसं बांलाक धर्माचरण यानाच्चन धाःसा लोकय् अरहन्तपि खालि जुइमखु । अनंलि भगवान् बुद्धं आनन्द व मेपि भिक्षुपिन्त जम्मा यानाः मनय् छुं सन्देह ल्यं दःसा आःतक लाःनि तथागतयाके न्यँ धकाः आज्ञा जुयाबिज्यात । अन उपस्थित भिक्षुपि मध्यय् सुयां नं मनय् बुद्ध, धर्म, संघ व विनयबारे छुं सन्देह मदुगु यकीन जूसैलि आयुष्मान् आनन्दं भगवान्या न्हयोने उगु जमघटय् शंका दुपि भिक्षुपि सुं मदु, दक्वं प्रसन्न जू धकाः बित्ति यात ।

अनंलि भगवान् बुद्धं दक्व भिक्षुपिन्त सम्बोधन यानाः आज्ञा जुयाबिज्यात- "हे भिक्षुपि ! संसार दक्व अनित्य खः धकाः सिङ्काः अप्रमादी जुयाः बांलाक स्मृति तथाः गुणधर्म सम्पादन या ।"

थ्व वाक्य हे भगवान् बुद्धया अन्तिम उपदेश खः । अनंलि भगवान् बुद्ध ध्यान भावनाय् प्रवेश जुयाबिज्यात । ध्यान भावनाय् प्रवेश जुजुं महापरिनिर्वाण जुयाबिज्यात । थुकथं ८० वर्ष पूरा जूगु दिन बैशाखपुन्हिया बहनिशिया तृतीय प्रहरय् अनित्य स्वभाव क्यनाः भगवान् बुद्ध महापरिनिर्वाण जुयाबिज्यात ।

महापरिनिर्वाण लिपा मुकुटबन्धनय् दाहसंस्कार यात । दाहसंस्कारलिपा अवशेषया रूपय् दुगु अस्थिधातु विभाजन यात । थुकथं भगवान् बुद्ध कुशीनगरय् महापरिनिर्वाण जुयाबिज्यात । उकिं थ्व थाय् नं बौद्धतय् नितिं संवेजनीय स्थल जुल ।

दर्शनीय स्थलत :

- १) महापरिनिर्वाण मन्दिर
- २) महापरिनिर्वाण स्तूप
- ३) मुकुटबन्धन चैत्य (रामाभार स्तूप)
- ४) भग्नावशेष स्थलत
- ५) विभिन्न देश विदेशया विहार व चैत्यत

अथे हे विभिन्न मित्रराष्ट्र थःथःगु कला संस्कृति अनुसार दयेकूगु विहार, मन्दिर व चैत्यत नं स्वये बहः जू ।

चतुपरिषद्

बुद्धधर्म्य भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक व उपासिका यानाः प्यता प्रकारया व्यक्तिपिनिगु समूह, भेला वा सभायात चतुपरिषद् धाइ । बुद्ध, धर्म व संघया शरण्य वनाः थःथःपिनिगु शील, नियमत पालन यानाः धर्मया अनुशरण याइपि व्यक्तिपि हे चतुपरिषदय् दुथ्याःपि जुइ ।

शान्तिनायक भगवान बुद्धं बहुजनया हित व सुखया नितिं उपदेश बियाबिज्याइबलय् प्रायः थुपि प्यंगू परिषदया उपस्थिति दइगु जुयाच्चन ।

भिक्षु :

संसारयागु भय खनाः ग्यानाः दुःखं मुक्त जुइत गृहत्याग यानाः भिक्षुसंघया दथ्वी विधिवत् रूपं सँ खानाः चीवर वस्त्रं पुनाः प्रव्रजित जूम्ह व्यक्ति (कुलपुत्र) यात भिक्षु धाइ । विधिवत् रूपं भिक्षु जुइत कम्ती नं नीदँ (२० वर्ष) दुम्ह जुइमाः । भिक्षुपिन्त २२७ गू नियमत पालन यायेमाः । नीदँस्वया (२० वर्ष) कम बैशय् गृहत्याग याइम्ह व्यक्तियात श्रामणेर धाइ । इमिसं भिगू (१० वटा) शील नियमत पालन यायेमाः । उमेर (वैश) दयेधुंकाः भिक्षु जुइगु इच्छा जुल धाःसा भिक्षुसंघया उपस्थितिइ विधिपूर्वक भिक्षु जुइफु । भिक्षु जूगु भिदँ (१० वर्ष) दत धाःसा वयात स्थविर धाइ । भगवान् बुद्धं बियाबिज्याःगु उपदेश, धर्मया धारण व पालन यानाः धर्म प्रचार-प्रसार यायेगु ज्याय् भिक्षुपिन्सं तःधंगु योगदान यानाच्चंगु दु ।

भिक्षुणी :

संसारयागु भय खनाः ग्यानाः दुःखं मुक्त जुइया नितिं गृहत्याग यानाः भिक्षुणी संघया उपस्थिती विधिवत् रूपं सँ खानाः चीवर वस्त्र पुनाः प्रव्रजित (गृहत्यागी) जूम्ह कुलपुत्री (महिला) यात भिक्षुणी धाइ । इमिसं ३३१ गू नियमत पालन यायेमाः । २० दँस्वयां कम उमेरय् प्रव्रजित जूम्ह कुलपुत्रीयात श्रामणेरी धाइ । उमेर दयेधुंकाः दशशील ग्रहण याइम्ह प्रव्रजित मिसायात नेपालय् अनागारिका/अय्या/गुरूमां धायेगु चलन दु । भिक्षुणीपिनि अनुयायीया रूपय् योगदान यानाच्चपि जुयाः वसपोलपिन्त भिक्षुणीया प्रतिनिधित्व याइगु परिषदया रूपय् कायेफु । बुद्धधर्मया उन्नति अभिवृद्धिया नितिं वसपोलपिनिगु योगदान आपालं दयाच्चंगु दु ।

उपासक :

बुद्ध, धर्म व संघया शरण्य वनाः पञ्चशील पालन यानाः छैय् च्वनाः गृहस्थी जुयाः धर्मया आचरण याइपिं सुं गुम्ह मिजंम्हेसित उपासक धाइ । गृहत्यागीपिन्त भोजन, वस्त्र, वासः व च्वनेगु थाय् (विहार) आदि चतुप्रत्यय वस्तुद्वारा सेवा एवं बुद्धधर्मया उन्नति अभिवृद्धि यायेगु ज्याय् उपासकपिनिगु आपालं योगदान दयाच्चंगु दु ।

उपासिका :

उपासकपिन्संथे हे उपासिकापिन्सं नं गृहस्थ जुयाः शील नियम पालन यानाः, चतुप्रत्ययद्वारा सेवा यानाः, बुद्धधर्मया उन्नति यायेगु ज्याय् तःधंगु योगदान यानाच्चंगु दु ।

भगवान् बुद्धं समान रूपं भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक, उपासिकापिन्त दुःखं मुक्त जुइगु लँपु क्यनाबिज्याःगु दु । उगु लँपुइ वंपि आपालं नरनारीपि दुःखं मुक्त जुइत सफल जूगु दु । बुद्धकालीन अवस्थाय् समर्थवान् भिक्षुपिं दुथे हे समर्थवान् भिक्षुणीपिं नं उतिकं दु । अथे हे समर्थवान् उपासकपिं दुथे उति हे समर्थवान् उपासिकापिं नं दु । भिक्षुपिं मध्यय प्रज्ञावानय् अग्र सारिपुत्र महास्थविर व ऋद्धिवानय् महामौद्गल्यायन महास्थविर खः । अथे हे भिक्षुणीपिं मध्ये प्रज्ञावानय् अग्र खेमा महास्थविरा व ऋद्धिवानय् उप्पलवण्णा महास्थविरनी खः । दातापिं मध्यय अग्र अनाथपिण्डिक महाजन, धर्मकथिकपिं मध्ये चित्त गृहपति खःसा दाता उपासिकापिंमध्ये अग्र विशाखा महाउपासिका, बहुश्रतपिं मध्यय (यक्व सःस्यूपिं) खुज्जतरा अग्र खः । अथे हे हरेक क्षेत्रय् अग्र स्थान घोषणा यानाबिज्याइगु बखतय् भगवान् बुद्धं भिक्षुयागु समकक्षय् भिक्षुणीपिन्त व उपासकपिनिगु समकक्षय् उपासिकापिन्त अग्रस्थान बियाबिज्याइगु खः ।

भगवान् बुद्ध थुपिं प्यंगू परिषद्यापिं छम्हति छम्ह समर्थवान् मजूतले वसपोल महापरिनिर्वाण जुयाबिमज्याः । थुपिं प्यंगू परिषद् सक्षम जुइ धुंकाःतिनि वसपोल महापरिनिर्वाण जुयाबिज्याःगु खः ।

बुद्धधर्मय् थुपिं प्यंगू परिषद् मिलेजुयाः बुद्धं बियाबिज्याःगु शीलः, समाधि व प्रज्ञा शिक्षाया आचरण यानाः थःथःगु क्षेत्रं फक्व कुतः याये फुसा जक बुद्धशासनया उन्नति अभिवृद्धि जुइ । उदाहरणया नितिं गथे रथया प्यचाः घःचाः नं बांलाःसा जक रथ गन्तव्य स्थानय् अःपुक थ्यंके फइ अथे हे थुपिं प्यंगू परिषद् सक्षम जूसा जक बुद्धधर्म परन्तुतक्क चिरस्थायी जुइ अले थुकिया उन्नति व अभिवृद्धि जुइ ।

अभ्यास

प्रांगू संवेजनीय स्थल

- १) भगवान् बुद्धं प्रांगू संवेजनीय स्थल सम्बन्धय गुकथं धयाबिज्याःगु दु, ध्याथुइकादिसँ ।
- २) लुम्बिनीया धार्मिक महत्त्वबारे च्यादिसँ ।
- ३) सम्राट् अशोकं लुम्बिनी यात्रा यानाः महत्त्वपूर्ण ज्या छु छु यात ?
- ४) अशोक स्तम्भया अभिलेखय् छु लिपि दु ? उकी छु उल्लेख यानातःगु दु ?
- ५) मार्कर स्टोनया महत्त्व छु दु ? व गन तयातःगु दु ?
- ६) क्वय् च्वंगु महत्त्वपूर्ण स्थलया बारे च्यादिसँ ।
 - क) मायादेवी मन्दिर
 - ख) पुष्करणी (पुखू)
 - ग) लुम्बिनी छु छु मित्रराष्ट्र थःथःगु कला संस्कृति भल्केजुइगु विहार, मन्दिर, चैत्य आदि दयेकल ?
- ७) भगवान् बुद्धं बुद्धत्वज्ञान प्राप्त याःगु थाय् दर्शन यायेत गन वनेमाः ?
- ८) बुद्धगयाया धार्मिक महत्त्वया बारे च्यादिसँ ।
- ९) बोधिवृक्षयात बौद्धतय्सं छाय् श्रद्धा तयाच्चनी ?
- १०) सारनाथयात छाय् ऋषिपतन तथा मृगदावन धाःगु खः ?
- ११) सारनाथया धार्मिक महत्त्वबारे च्यादिसँ ।
- १२) धर्मचक्र जिनविहार सुनां निर्माण याःगु खः ?
- १३) सारनाथया अशोक स्तम्भया च्चकाय् अशोक महाराजं छु छु तयातःगु दु ?
- १४) सारनाथय् दुगु दर्शनीय स्थलत छु छु खः ?
- १५) भगवान् बुद्धं गुलि वर्षया उमेरय् गन गथे परिनिर्वाण जुयाबिज्यात ?
- १६) तथागतयात छु यात धाःसा उत्तम पूजा याःगु जुइ ?
- १७) भगवान् बुद्धया अन्तिम शिष्य सु खः ? वयात भगवान् बुद्धं छु उपदेश बियाबिज्यात ।
- १८) कुशीनगरया दर्शनीय स्थलत छु छु खः ?

चतुपरिषद्

- १) चतुपरिषद् धयागु छु खः ?
- २) भिक्षु भिक्षुणीपिसं छु गुलि नियमत पालन यायेमाः ?
- ३) चतुप्रत्यय धयागु छु खः ?
- ४) छु यात धाःसा बुद्धधर्म चिरस्थायी जुइ ?

पराभव सूत्र

“थथे जिं न्यना । छगू इलय् भगवान् बुद्ध श्रावस्ती अनाथपिण्डिकया जेतवनाराम विहारय् च्वनाबिज्यानाच्चंगु इलय् रात्रीया प्रथमयाम फुइसातं जेतवन विहार छगुलिं जाज्वल्यमान जुइक छम्ह देवता भगवान् बुद्ध विराजमान जुयाबिज्याःगु थासय् थ्यंकः वल । भगवान् बुद्धया न्हयोने वनाः अभिवादन यानाः उपयुक्त थासय् च्वन । थुकथं छखे लिक्क च्वंम्ह उम्ह देवतां भगवान् बुद्धयात गाथाद्वारा बिन्ति याना बिज्यात ।

“भगवन् ! छलपोलया थाय् वयाः जिं पतनोन्मुख पुरुषया विषयय् न्यनाच्च्वना । पतनया कारण छु छु खः ?” ॥१॥

“उन्नतम्ह मनूयात अःपुक म्हसीके फु । धर्म यःम्हसित उन्नति व लाभ जुइ, हानं धर्म द्वेषीया पराभव (अवनति) जुइ ॥२॥

“अवनतिया न्हापांगु कारण थथे धकाः सीके धुन । भगवन् ! आः अवनतिया निगूगु कारण आज्ञा दयेकाबिज्याहुँ ॥३॥

“गुम्हसित असत्पुरुष यइ, सत्पुरुष यइमखु । हानं गुम्हसिनं असत्पुरुषपिनि धर्मयात ययेकी, व वयागु अवनतिया कारण खः ॥४॥

“अवनतिया निगूगु कारण थथे धकाः सिल । भगवन् ! आः अवनतिया स्वंगूगु कारण आज्ञा दयेकाबिज्याहुँ ॥५॥

गुम्ह मनू न्हयःगुलु जुइ, यक्वनापं सम्पर्क तइम्ह जुइ, उद्योगी जुइमखु, अलसी व क्रोधीम्ह जुइ, व वयागु अवनतिया कारण खः ॥६॥

अवनतिया स्वंगूगु कारण थथे धकाः सिल । भगवन् ! आः प्यंगूगु कारण आज्ञा दयेका बिज्याहुँ ॥७॥

गुम्हसिनं सामर्थ्य दयेकं नं दुर्बल बृद्ध मांबौया सेवा याइमखु, व वयागु अवनतिया कारण खः ॥८॥

अवनतिया प्यंगूगु कारण थथे धकाः सिल । भगवन् ! आः न्यागूगु कारण आज्ञा दयेका बिज्याहुँ ॥९॥

गुम्हसिनं पापरहित ब्राह्मण, श्रमण वा सुं मेपिं याचकपिन्त मखुगु खँ ल्हानाः ध्वं लाइ, व वयागु अवनतिया कारण खः ॥१०॥

अवनतिया न्यागूगु कारण थथे धकाः सिल । भगवन् ! आः खुगूगु कारण आज्ञा दयेकाबिज्याहुँ ॥११॥

गुम्हसिनं लुँ-वहः, नये-त्वनेगु आदि आपालं सम्पत्ति दुम्ह जुयाः नं थः जक साक्क नयाच्चनी व वयागु अवनतिया कारण खः ॥१२॥

अवनतिया खुगूगु कारण थथे धकाः सिल । भगवन् ! आः न्हेगूगु कारण आज्ञा दयेकाबिज्याहुँ ॥१३॥

गुम्हसिनं जातिया, धनया व गोत्रया अभिमान याइ, हानं थः बन्धुपिनि अपमान याइ, व वयागु अवनतिया कारण खः ॥१४॥

अवनतिया न्हेगूगु कारण थथे धकाः सिल । भगवन् ! आः च्यागूगु कारण आज्ञा दयेकाबिज्याहुँ ॥१५॥

गुम्ह मिसा वा मिजंतय् ल्यू ल्यू जुइ, गुम्ह अय्लाःगुलु व जुवाःद्यो जुइ, गुम्हसिनं थःगु सम्पत्ति नाश यानाः फुकी व वयागु अवनतिया कारण खः ॥१६॥

अवनतिया च्यागूगु कारण थथे धकाः सिल । भगवन् ! आः गुंगूगु कारण आज्ञा दयेकाबिज्याहुँ ॥१७॥

गुम्ह थः जहानपाखें लुमधनाः वेश्या व मेपिं मिसानापं सम्बन्ध तइ, व वयागु अवनतिया कारण खः ॥१८॥

अवनतिया गुंगूगु कारण थथे धकाः सिल । भगवन् ! आः फिगूगु कारण आज्ञा दयेकाबिज्याहुँ ॥१९॥

गुम्हसिनं थःगु यौवन फुइ धुंकाः नं नच्चाह्म ल्यासे विवाह याइ व वयागु अवनतिया कारण खः ॥२०॥

अवनतिया फिगूगु कारण थथे धकाः सिल । भगवन् ! आः फिंछगूगु कारण आज्ञा दयेकाबिज्याहुँ ॥२१॥

गुम्हसिनं लालचिम्ह वा सम्पत्ति नाश याइम्ह मिजं वा मिसायात मुख्यगु ऐश्वर्यया थासय् नियुक्त यात धाःसा व वयागु अवनतिया कारण खः ॥२२॥

अवनतिया फिंछगूगु कारण थथे धकाः सिल । भगवन् । आः फिनिगूगु कारण बारे आज्ञा दयेकाबिज्याहुँ ।

गुम्हसिनं क्षेत्रीय कुलय् जन्म जुयाः अल्प सम्पत्तिम्ह जुयाः नं तसकं लोभी जुयाः राज्य विस्तारया इच्छा याइ, व वयागु अवनतिया कारण खः ॥२४॥

उन्नति यःम्ह पण्डितं थ्व थुलि अवनतिया कारणयात बांलाक सीकेमाः । आर्य दर्शनं सम्पन्नम्ह व्यक्ति थुगु लोकय् नं परलोकय् नं श्री सम्पत्तिशाली जुइ ॥२५॥

सफल जीवनया सूत्रत

प्रत्येक मनुखं थःगु जीवन सफल जुइमा धकाः मनं तुनाच्चनी । सफलम्ह मनुयात जक समाजं आदरभाव तइगु, इमिगु जक गुणगान याइगु जूगुलिं मनुतयसं सफल जुइगु इच्छा कामना याइगु खः तर कामना याःसां नं सकलें मनुत सफल जुइ फइमखु । थुकिया प्रमुख कारण सफलताया आधार मसिइगु व स्यूसां नं उकियात प्रयोग याये मफइगु खः । बुद्धं मनुत सफल जुइकेया नितिं यक्व सूत्रत देशना यानाबिज्याःगु दु । वसपोलया शिक्षात जीवनय् गुकथं सफलता प्राप्त यायेगु धैगु विषयय् केन्द्रीत जुयाच्चंगु भीसं खंकेफु । सफल जुइया नितिं बुद्धं बियाबिज्याःगु आपालं उपदेशत मध्यय् प्यंगू ऋद्धिपाद धयागु सफलता प्राप्त यायेत प्रत्येक मनुखं थःके विकसित यायेमाःगु प्यंगू सूत्रत खः ।

सफलताया न्हापांगु सूत्रया रूपय् मनुतयसं थःगु नुगलय् ब्वलंकेमाःगु (थनेमाःगु) इच्छाशक्तियात कयातःगु दु । न्ह्यागु ज्या याःसां नं दुनुगलंनिसें लय्लय्तायाः ज्या यायेगुयात सफलताया न्हापांगु आधारया रूपय् कायेफु । न्ह्यागु ज्याय् नं यइपुक (रूचिपूर्वक) सम्पादन याये फुसा याकनं सफलता प्राप्त याये फइ । ब्वनेगु ज्या जुइमा वा व्यापार व्यवसाय छँ ज्या जुइमा वा सामाजिक ज्या न्ह्यागु नं ज्या यायेबलय् जिं महत्त्वपूर्णगु ज्या यानाच्चनागु दु धकाः रूचिपूर्वक व पूर्ण विश्वासं प्रेरित जुयाः ज्या याये फुसा उगु ज्यापाखें थः सन्तोष जुइ खनीगु व लिच्चः (नतिजा) नं बांलाक वइगु जुयाच्चन । थुकथं रूचिपूर्वक ज्या यायेगु गुण वा क्षमतायात भगवान् बुद्धं छन्द ऋद्धिपाद धयाबिज्याःगु खः ।

न्ह्याइपुक ज्या यायेगु प्रवृत्तिं मनुतय्त मेहनती यानाबिइ । थुकिं यानाः ज्या यायेगु थासय् वइगु बिभिन्न बिघ्न बाधा कचवंयात चिइकाः सफलतापाखे उन्मुख जुइगु कथं ज्याय् निरन्तरता बिइ फइ । छन्द ऋद्धिपादं ज्याय् सफलता हासिल यायेत फक्व मेहनत

यायेमाः मेपिन्सं याना ब्युसां बांलाइ धयागु इच्छा यायेगु स्वयां थःम्हं हे कुतः यानाः उगु ज्यात यानां त्वःते धकाः दुग्यंगु प्रेरणा बिइ । थुकथं मनूतय्के स्वावलम्बन व आत्मविश्वास बृद्धि यानाबिइ । फलस्वरूप भविष्यत् न्ह्यागु ज्या नं बिनाः हिचिकिचाहत याये फइगु गुणया विकास जुइ ।

सफलताया निगूगु सूत्रया रूपय् मदिक्क कुतः यायेगुयात कयातःगु दु । ज्या यायेगु इवल्य् सफल मजूतले थःम्हं बल व शक्ति छ्यलाः मेहनतपूर्वक यायेमाः । निरन्तर कुतः याये फुसा जक सफलता ल्हाःतय् लाके फइ । थुकथं ज्याय् निरन्तरता यायेगु प्रवृत्तिया विकास यायेगुयात वीर्य ऋद्धिपाद धाइ ।

विद्यार्थीपिन्सं गृहकार्य यायेगु बखतय् मेहनतपूर्वक यायेगु बानी दयेकेमाः । तर मेहनतपूर्वक कुतः यायेगु इलय् मनय् छुं नं किसिमया तनाव काये मज्यू अले सन्तुलित मनं उगु ज्याय् लगे जुइमाः । उकिं थःगु ज्याय् सक्रियरूपं प्रतिबद्ध मजुल धाःसा सफल जुइगु सम्भावना यक्व कम जुइ । अथे हे सामान्य मनूतय्सं थःगु गरीबी मदयेकेगु खःसा इमिसं मदिक्क कुतः यायेमाः । मेहनत, कोशिस, प्रयास व मदिक्क यानागु कुतलं जक ज्याय् सफलता प्राप्त जुइ धयागु मानसिकतायात विकास यायेमाः । थुकथं बुद्धं वीर्य ऋद्धिपादया महत्त्व कनाबिज्याःगु दु ।

स्वंगूगु ऋद्धिपाद वा सफलताया सूत्र खः चित्त ऋद्धिपाद । चित्त ऋद्धिपाद धयागु ज्या यायेबलय् न्ह्याबलें नं सजग जुयाः यायेगुयात धाइ । न्ह्यागु नं ज्या चाहे व तःधंगु जुइमा वा चीधंगु सजग जुयाः वा होश तथा यायेमाः । भीगु मनयात उगु ज्याय् सजग व सक्रिय यायेमाः अले उद्देश्य प्राप्त मजूतले होशियारपूर्वक यानावं च्वनेगु कुतः यायेमाः ।

प्यंगूगु सफलताया सूत्र खः विमर्शन ऋद्धिपाद । थुकिया अर्थ खः खोज व अनुसन्धान । बिना अनुसन्धानं छुं नं ज्या पूर्णरूपं सफलीभूत जुइमखु । खोज व अनुसन्धान यायां ज्या याःसा ज्याय् जुइगु त्रुटीत म्हो जुइ । थुकियात प्रज्ञापूर्वक ज्या यायेगु नं धाइ । ज्या यायेगु अवस्थाय् भीसं छु यानाच्चना धकाः सिइकेमाः । मेहनतपूर्वक ज्या यानाः जक मगाः, उगु ज्याया बारे बुद्धिमत्तापूर्वक खोज तथा अनुसन्धान याये फयेकेमाः अले जक पूर्ण सफता प्राप्त याये फइ ।

थुकथं सफलताया नितिं च्वय् च्वंगु प्यंगू आवश्यक गुणत चित्तय् विकास यायेमाः अले उकियात गुकथं दैनिक क्रियाकलापय् प्रयोग यायेगु धयागु जानकारी दयेमाः । थुकथं याये फत धैगु जूसा भीसं थःगु दैनिक जीवनया न्ह्यागु ज्याय् नं सफलता प्राप्त यायेत सक्षम जुइ फइ । बुद्धशिक्षाय् ऋद्धिपादयात सफलतापूर्वक ज्या यायेगु प्रभावकारी ज्याभःया रूपय् कयातःगु दु ।

अभ्यास

पराभवसूत्र :

- १) भगवान् बुद्धं पराभव सूत्र, गन, सुया कारण्य कनाबिज्यात ?
- २) पराभवसूत्र अनुसार मनूतयगु अवनतिया गोगू कारणत दु ?
- ३) पतनोन्मुख जुइगु स्वंगूगु कारणत छु छु खः ?
- ४) अवनतिया न्यागू कारणत च्वयादिसँ ।
- ५) उन्नति याये यःम्ह सज्जनं पतनया न्हापांगू कारणयात गुकथं सीकेमाः ?

सफल जीवना सूत्रत :

- १) मनूतय सफल जुइ चाहे जूसां छा्य जुइ मफैगु खः ?
- २) छन्द ऋद्धिपाद धयागु छु खः ?
- ३) वीर्य ऋद्धिपाद छुकियात धाइ ?
- ४) चित्त ऋद्धिपाद तथा विमर्शन ऋद्धिपादया परिचय बियादिसँ ।
- ५) बुद्धशिक्षाय ऋद्धिपादयात छु रूपय कयातःगु दु ?

त्रिरत्नगुणया शब्दार्थ

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।
वसपोल भगवान् अर्हत् सम्यक्सम्बुद्धयात नमस्कार ।

बुद्ध-गुण

- १) सो भगवा इतिपि अरहं ।
- २) सो भगवा इतिपि सम्मासम्बुद्धो ।
- ३) सो भगवा इतिपि विज्जाचरणसम्पन्नो ।
- ४) सो भगवा इतिपि सुगतो ।
- ५) सो भगवा इतिपि लोकविदू ।
- ६) सो भगवा इतिपि अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि ।
- ७) सो भगवा इतिपि सत्था देवमनुस्सानं ।
- ८) सो भगवा इतिपि बुद्धो ।
- ९) सो भगवा इतिपि भगवा ।

इति नवहि गुणेहि सम्पन्नं तं बुद्धं आदरेन अहं नमामि ।

- १) **सो भगवा** - वसपोल भगवान्, इतिपि = थुगु थुगु कारणं नं;
अरहं - ब्रह्मा, देव, मनुष्यपिसं पूजा याये योग्य जुयाबिज्याःम्ह, संसारचक्रया आडयात त्वाःथला बिज्याःम्ह, राग द्वेषादि ब्याक्क शत्रुयात दमन यानाबिज्याःम्ह, गबलें हे गुप्त पाप याना मबिज्याःम्ह जूगुलिं 'अरहं' जुयाबिज्यात ।
- २) **सो भगवा** - वसपोल भगवान्, इतिपि = थुगु थुगु कारणं नं,
सम्मासम्बुद्धो - सम्यक् प्रकारं बांलाक सम्पूर्ण धर्मयात निशेष रूपं स्वयं सीका कयाबिज्याःम्ह जूगुलिं "सम्मासम्बुद्धो" जुयाबिज्यात ।
- ३) **सो भगवा** - वसपोल भगवान्, इतिपि = थुगु थुगु कारणं नं, **विज्जाचरण सम्पन्नो** = स्वंगू विद्या, च्यागू विद्या व भिंच्यागू चरणं पूर्ण जुयाबिज्याःम्ह वसपोल 'विज्जाचरणसम्पन्नो' जुयाबिज्यात ।
- ४) **सो भगवा** - वसपोल भगवान्, इतिपि = थुगु थुगु कारणं नं, **सुगतो** = मृत्यु जुइगुलिं रहित जुयाच्चंगु निर्वाणय् बांलाक बिज्याःम्ह जूगुलिं वसपोल 'सुगतो' जुयाबिज्यात ।
- ५) **सो भगवा** - वसपोल भगवान्, इतिपि = थुगु थुगु कारणं नं, **लोकविदू** = सत्तलोक, संखारलोक, ओकासलोक धयागु स्वंगू लोकयात सीका कयाबिज्याःम्ह जूगुलिं वसपोल 'लोकविदू' जुयाबिज्यात ।

- ६) **सो भगवा** - वसपोल भगवान्, **इतिपि** = थुगु थुगु कारणं नं, **अनुत्तरो पुरिसदम्म** सारथि - देव, मनुष्य, तिर्यक व वेनेय्य प्राणीपित ज्वःमदुगु रूपं साम्य जुइक दमन यानाबिज्याःःह जूगुलिं 'अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि' जुयाबिज्यात ।
- ७) **सो भगवा** - वसपोल भगवान्, **इतिपि** = थुगु थुगु कारणं नं, **सत्था देवमनुस्सानं** = ब्रह्मा, देव व मनुष्यपिनि गुरु जुयाबिज्याःःह जूगुलिं 'सत्था देवमनुस्सानं' जुयाबिज्यात ।
- ८) **सो भगवा** - वसपोल भगवान्, **इतिपि** = थुगु थुगु कारणं नं, **बुद्धो** = प्यंगू सत्ययात भिन्न भिन्न, छुटे छुटे यानाः सीकाः कयाबिज्याःःह जूगुलिं 'बुद्धो' जुयाबिज्यात ।
- ९) **सो भगवा** - वसपोल भगवान्, **इतिपि** = थुगु थुगु कारणं नं, **भगवा** - भाग्य खुगू व अनन्त गुणं सम्पूर्णं जुयाबिज्याःःह जूगुलिं 'भगवा' जुयाबिज्यात ।
इति = थथे, **नवहि** = गुंगू गुणं, **सम्पन्नं** = सम्पूर्णं जुयाबिज्याःःह, तं **बुद्धं** - वसपोल भगवान् बुद्धयात, **अहं** - जिं, **आदरेन** - आदरपूर्वक, **नमामि** - नमस्कार यानाच्चना ।

धर्म - गुण

- १) स्वाक्खातो (भगवता धम्मो) २) सन्दिट्ठको (भगवता धम्मो)
३) अकालिको (भगवता धम्मो) ४) एहिपस्सिको (भगवता धम्मो)
५) ओपनेय्यिको (भगवता धम्मो) ६) पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्जूहि (भगवता धम्मो)
- इति छहि गुणेहि सम्पन्नं तं धम्मं आदरेन अहं नमामि ।

- १) **भगवता** - बुद्ध भगवानं, **देसितो** - देशना यानाबिज्याःगु, **धम्मो** - फिगू उत्तमगु धर्म जूसां, **स्वाक्खातो** - आदि, मध्य व अन्त्यतकं कल्याण जुइगु उपदेश जूगुलिं 'स्वाक्खातो' जू ।
- २) **भगवता** - बुद्ध भगवानं, **देसितो** - देशना यानाबिज्याःगु, **धम्मो** - गुंगू लोकुत्तर धर्म जूसां, **सन्दिट्ठिको** - थनया थनसं फल बिइगु अथवा आर्य पुद्गलपिसं स्वयं खंकाः काये योग्यगु उपदेश जूगुलिं 'सन्दिट्ठिको' जू ।
- ३) **भगवता** - बुद्ध भगवानं, **देसितो** - देशना यानाबिज्याःगु, **धम्मो** - प्यंगू उत्तमगु मार्ग जूसां, **अकालिको** - समय बिते मजुवं हे फल बीगु उपदेश जूगुलिं 'अकालिको' जू ।
- ४) **भगवता** - बुद्ध भगवानं, **देसितो** - देशना यानाबिज्याःगु, **धम्मो** - गुंगू लोकुत्तर धर्म जूसां, **एहिपस्सिको** - वयाः स्वःवा धकाः क्यने योग्यगु उपदेश धर्म जूगुलिं 'एहिपस्सिको' जू ।
- ५) **भगवता** - बुद्ध भगवानं, **देसितो** - देशना यानाबिज्याःगु, **धम्मो** - गुंगू लोकुत्तर धर्म जूसां, **ओपनेय्यिको** - आर्यगणपित निर्वाणय् थयंकाबीगु उपदेश जूगुलिं 'ओपनेय्यिको' जु ।
- ६) **भगवता** - बुद्ध भगवान्, **देसितो** - देशना याना बिज्याःगु, **धम्मो** - गुंगू लोकुत्तर धर्म जूसां, **विञ्जूहि** - विद्वानजनपिसं, **पच्चत्तं** - छुटे छुटे जुइक थःथमं तुं अनुभव यानाः,

वेदितब्बो - सीका थुइका काये योग्यगु उपदेश जुयाच्चन । इति तस्मा - उकिया निति । पच्चतं वेदितब्बो विञ्जूहि जू ।

इति - थथे, छहि गुणेहि - खुगू गुणं, सम्पन्नं - सम्पूर्णं जुयाच्चंगु, तं धम्मं - उगु भिगू उत्तमगु धर्मयात, आदरेन - आदरपूर्वक, अहं -जिं, नमामि - नमस्कार यानाच्चना ।

संघ-गुण

- १) सुप्पटिपन्नो (भगवतो सावकसंघो)
- २) उजुप्पटिपन्नो (भगवतो सावकसंघो)
- ३) जायप्पटिपन्नो (भगवतो सावकसंघो)
- ४) सामीचिप्पटिपन्नो (भगवतो सावकसंघो)

यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ठ पुरिसपुग्गला एस भगवतो सावकसंघो ।

- ५) आहुनेय्यो (भगवतो सावकसंघो)
- ६) पाहुनेय्यो (भगवतो सावकसंघो)
- ७) दक्खिणेय्यो (भगवतो सावकसंघो)
- ८) अञ्जलिकरणीयो (भगवतो सावकसंघो)
- ९) अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं लोकस्स (भगवतो सावकसंघो)

इति नवहि गुणेहि सम्पन्नं संघं अहं आदरेन नमामि ।

- १) भगवतो - बुद्ध भगवानया, एस - एसो सावकसंघो - वसपोल श्रावकसंघपि जूसां, सुप्पटिपन्नो - गथे उपदेश यानाबिज्यागु खः, अथे हे बांलाक आचरण यानाबिज्याःपि जूगुलिं 'सुप्पटिपन्नो' गुण दयाबिज्याःपि जुयाच्चन ।
- २) भगवतो - बुद्ध भगवान्या, एस - एसो सावकसंघो - वसपोल श्रावकसंघपि जूसां, उजुप्पटिपन्नो - तप्यंगु आचरण यानाबिज्याःपि जूगुलिं 'उजुप्पटिपन्नो' गुण दयाबिज्याःपि जुयाच्चन ।
- ३) भगवतो - बुद्ध भगवान्या, एस - एसो सावकसंघो - वसपोल श्रावकसंघपि जूसां, जायप्पटिपन्नो - निर्वाणया हेतुं आचरण यानाबिज्याःपि जूगुलिं 'जायप्पटिपन्नो' गुण दयाबिज्याःपि जुयाच्चन ।
- ४) भगवतो - बुद्ध भगवान्या, एस - एसो सावकसंघो - वसपोल श्रावकसंघपि जूसां, सामीचिप्पटिपन्नो - आदर सत्कार तये योग्यगु रूपं आचरण यानाबिज्याःपि जूगुलिं 'सामीचिप्पटिपन्नो' गुण दयाबिज्याःपि जुयाच्चन ।

- यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि - मार्ग प्यम्ह व फल प्यम्ह ल्याखं गुपि प्यज्वः उत्तम पुरुषपि, अद्द पुरिसपुग्गला - छम्ह छम्ह हिसाबं च्याम्ह पुद्गलपि, होन्ति - दयाच्चन ।
- ५) भगवतो - बुद्ध भगवान्या एस - एसो सावकसंघो - वसपोल श्रावकसंघपि जूसां, आहुनेय्यो - आह्वान याये योग्य जुयाबिज्याःपि जूगुलिं 'आहुनेय्यो' गुण दयाबिज्याःपि जुयाच्चन ।
- ६) भगवतो - बुद्ध भगवान्या, एस - एसो सावकसंघो - वसपोल श्रावकसंघपि जूसां, पाहुनेय्यो - अतिथि पाहुना सत्कार याये योग्य जुयाबिज्याःपि जूगुलिं 'पाहुनेय्यो' गुण दयाबिज्याःपि जुयाच्चन ।
- ७) भगवतो - बुद्ध भगवान्या, एस - एसो सावकसंघो - वसपोल श्रावकसंघपि जूसां, दक्खिण्यो - निर्वाणतकयागु विश्वास यानाः दान ब्यूगु ग्रहण याना योग्य जुयाबिज्याःपि जूगुलिं 'दक्खिण्यो' गुण दयाबिज्याःपि जुयाच्चन ।
- ८) भगवतो - बुद्ध भगवान्या, एस - एसो सावकसंघो - वसपोल श्रावकसंघपि जूसां, अञ्जली करणीयो - भिगु फल बीगु आशां ल्हाः निपां जोजलपाः बन्ति याये योग्य जुयाबिज्याःपि जूगुलिं, 'अञ्जली करणीयो' गुण दयाबिज्याःपि जुयाच्चन ।
- ९) भगवतो - बुद्ध भगवान्या, एस - एसो सावकसंघो - वसपोल श्रावकसंघपि जूसां, लोकस्स - ब्रह्मा, देव, मनुष्य, स्वंगू लोकया, अनुत्तरं - उपमा मदुगु, पुञ्जक्खेत्तं - पुण्य रूपी पुसा पीत अतिकं उत्तमगु बुँ समान जुयाबिज्याःपि जूगुलिं 'अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं लोकस्स' गुण दयाबिज्याःपि जुयाच्चन ।
- इति - थथे, नवहि गुणेहि - गुंगू गुणं, सम्पन्नं - सम्पूर्णं जुयाबिज्याःपि संघं - आर्य संघगणपित, अहं - जिं, आदरेन - आदरपूर्वक, नमामि - नमस्कार यानाच्चन ।

स्वंगू विद्या

१. पुब्बेनिवासविज्जा - न्हापा न्हापा जन्म कया वयागु खँ सीके फूगु ज्ञान ।
२. दिब्बचक्खुविज्जा - देवतापिनिगु मिखांथें स्थूलगु, सूक्ष्मगु, तापाःगु, सत्तीगु खंके फूगु ज्ञान ।
३. आसवक्खयविज्जा - क्लेश आश्रव फुके फूगु अरहत् मार्ग ज्ञान ।

च्यागू विद्या

१. दिब्बचक्खुविज्जा - देवतापिनिगु मिखांथें स्थूलगु, सूक्ष्मगु, ताःपागु, सत्तीगु खंके फूगु ज्ञान ।
२. दिब्बसोतविज्जा - देवतापिनिगु न्हायपनंथें छुं पनातःगु मदयेक तायेके फूगु ज्ञान ।
३. इद्धिविधविज्जा - अनेक प्रकारया ऋद्धि क्यने फूगु ज्ञान
४. चेतोपरियविज्जा - कर्पिनिगु चित्तयात सीके फूगु ज्ञान
५. पुब्बेनिवासविज्जा - न्हापा न्हापा जन्म कया वयागु खँ सीके फूगु ज्ञान ।

६. आसवक्खयविज्जा - क्लेश आश्रव फुके फूगु अरहत्मार्गं ज्ञान ।
७. मनोमयिद्धिविज्जा - मनं चित्तं यानार्थं दइगु ज्ञान ।
८. विपस्सनाविज्जा - अनित्य, दुःख व अनात्म धका नाम, रूप, धर्म फुक्कं सीकेफूगु ज्ञान ।

चरण (किंन्यागु)

१. सीलसंवर - शीलयात संवर यायेगु
२. इन्द्रियसंवर - चक्षु आदि इन्द्रिययात संवर यायेगु
३. भोजने मत्तञ्जुता - भोजनय् मात्रा ज्ञान सीकेगु
४. जागरियानुयोग - जागृत जुइगुलिं युक्त जुयाच्चनेगु
५. सद्धा - त्रिरत्न, कर्म व कर्मफलयात विश्वास यायेगु
६. सति - कुशलकर्मय् प्रमाद मजुइगु
७. हिरी - दुराचरणय् लज्या चायेगु
८. ओतप्प - दुराचरणय् त्राश चायेगु
९. बाहुसच्च - आपालं बहुश्रुत दयेकाच्चनेगु
१०. वीरिय - कुशलकर्मय् उद्योग वीर्य दयेकाच्चनेगु
११. पञ्जा - लौकिक लोक्तर हरेक विषयय् बांलाक विशुद्धज्ञान दयेकाच्चनेगु
१२. पठमज्झान - वितर्क, विचार, प्रीति, सुख व एकाग्रता ध्यान अंग न्यागुलिं युक्त जुयाच्चंगु प्रथमध्यान ।
१३. दुतियज्झान - प्रीति, सुख व एकाग्रता ध्यान अंग स्वंगुलिं युक्त जुयाच्चंगु द्वितीयध्यान
१४. ततियज्झान - सुख व एकाग्रता ध्यान अंग निगुलिं युक्त जुयाच्चंगु तृतीयध्यान
१५. चतुत्थज्झान - उपेक्षा व एकाग्रता ध्यान अंग निगुलिं युक्त जुयाच्चंगु चतुर्थध्यान

स्वंगु लोक

१. सत्तलोक - सत्त्वप्राणीपि
२. संखारलोक - लौकिक नाम व रूप
३. ओकासलोक - सत्त्वप्राणीपि च्वनेगु स्थान

खुगु भाग्य

१. इस्सरिय - थःगु चित्त थःम्हं धयाथे दुगु भाग्य
२. धम्म - गुंगु लोक्तर धर्म दुगु भाग्य
३. यस - परिवार व कीर्ति दुगु भाग्य
४. सिरि - श्रीशोभां युक्तगु भाग्य
५. काम - थःम्हं मती तयाथे पूर्ण याये फूगु भाग्य
६. पयत्त - महान् वीर्य पूर्णगु भाग्य

अभ्यास

शब्दार्थ :

आदि अन्त्यतकं	- च्वः व प्वः थ्यंक
आचरण	- व्यवहारय् छ्यलेगु, ज्या यायेगु
आर्यपुद्गल	- श्रोतापत्ति, सकृदागामि आदि मार्गफल लाना बिज्याये धुंकूपि व्यक्तिपि
असदिसरूपं	- ज्वः मदुगु कथं
निशेष	- ल्यं मदयेक
विचार	- न्हापांगु परामर्श यायेगु, निगूगु ध्यान अंग
वितर्क	- चित्तयात द्यतना बीगु स्वभाव, ध्यानया न्हापांगु अंग
उद्योग वीर्य	- प्रयत्न, कोशिस
ऋद्धि	- चमत्कार
एकाग्रता	- चित्त छथासं च्वना च्वनीगु
आह्वान	- सःतेगु, निमन्त्रण यायेगु, पाहां ब्वनेगु, पुकार यायेगु
क्लेश आश्रव	- प्यपुनाच्चंगु क्लेश
गुप्त पाप	- मेपिसं मखंक सुच्युकाः याइगु पाप
चार उत्तम मार्ग	- श्रोतापत्ति, सकृदागामि, अनागामि व अर्हत्मार्ग
चतुरार्यसत्य	- दुःखसत्य, दुःखसमुदयसत्य, दुःखनिरोधसत्य व दुःखनिरोधगामिनी प्रतिपदा मार्गसत्य
जागृत	- होश तयेगु, न्ह्यलं चायेकेगु
दुराचरण	- मभिगु ज्या
देशना	- उपदेश, कनेगु ज्या
दश उत्तम धर्म	- मार्ग प्यंगू, फल प्यंगू, परियत्ति व निर्वाण
नाम व रूप	- चित्त, चैतसिक व रूप
प्रीति	- आनन्द, हर्ष
प्रमाद	- बेहोशी
फल प्राप्त प्यम्ह	- १) श्रोतापत्तिफल प्राप्तम्ह, २) सकृदागामिफल प्राप्तम्ह, ३) अनागामिफल प्राप्तम्ह व ४) अर्हत्फल प्राप्तम्ह
बहुश्रुत	- यक्व न्यनातःगु
मार्ग चार	- १) श्रोतापत्तिमार्ग प्राप्तम्ह, २) सकृदागामिमार्ग प्राप्तम्ह, ३) अनागामिमार्ग प्राप्तम्ह व ४) अर्हत्मार्ग प्राप्तम्ह

राग, द्वेष	- लोभ व क्रोध
वेनेय्य प्राणीपि	- विनीत योग्य प्राणीपि
लौकिक	- संसार्य दुगु
सूक्ष्म	- मिहिनगु, खंके थाकुगु
संवर	- नियन्त्रण यायेगु, संयम यायेगु, बशय् तयेगु
संसारचक्रया आधार	- सामान्य घ:चा:यागु दण्डीथें जा:गु संसारचक्रयागु दण्डी वा आड
स्थूल	- सीदुगु, कोरागु
हेतु	- मूल कारण

१) न्ह्यसःया पाय्छि लिसः बियादिसं ।

- क) बुद्धगुण, धर्मगुण, संघगुण गोगू गोगू दु ?
ख) भगवान् बुद्धयात छाय् 'बुद्ध' धा:गु ख: ?
ग) भगवान् बुद्धयात छाय् 'भगवान्' धा:गु ख: ?
घ) भगवानं देशना यानाबिज्या:गु धर्मयात छाय् 'सुआख्यात' धा:गु ख: ?
ङ) "सन्दिद्धिको व अकालिको" या अर्थ छु छु ख: ?
च) बुद्धया श्रावकसंघपि मार्गफलया हिसाबं गोथी दु ?
छ) बुद्धया श्रावकसंघपिन्त छाय् "सुप्पटिप्पन्नो, उजुप्पटिप्पन्नो" धका: धा:गु ?

२) (जायप्पटिपन्नो, अकालिको, आहुनेरयो, लोकविद्, सुगतो, विज्जाचरणसम्पन्नो) थुपि खंभवःत त्वय् चंगु पंगु थासय् लवःकथं तया: वाक्य पूरा यानादिसं ।

- क) स्वंगू विद्या, च्यागू विद्या व भिंयागू चरणं सम्पूर्णं जुयाबिज्या:म्ह जूगुलिं वसपोल भगवान्गुण दुम्ह जुयाबिज्यात ।
ख) वसपोल भगवान मृत्यु जुइगुलिं रहित जुयाचंगु निर्वाणय् बिज्या:म्ह जुया: गुण दुम्ह जुयाबिज्यात ।
ग) बुद्धं कनाबिज्या:गु प्यंगू उत्तमगु मार्ग समय बिते मजुवं हे फल बीगु जुया: गुण दुगु जुयाचवन ।
घ) भगवान् बुद्धया श्रावकपि आह्वान याये योग्यपि जुया: गुण दयाचवन ।
ङ) बुद्धया श्रावकपि निर्वाणया हेतुं आचरण यानाबिज्या:पि जुया: गुण दया: चवन ।

3) वच्यं चंगु खंगुःया अर्थ च्यादिसं -

क) पुब्बेनिवासविज्जा	ख) दिब्बचक्खुविज्जा
ग) इद्धिविधविज्जा	घ) आसवक्खयविज्जा
ङ) दिब्बसोतविज्जा	च) चेतोपरियविज्जा
छ) मनोमयिद्धिविज्जा	ज) विपस्सनाविज्जा

8) ज्वः मिले यानादिसं ।

क

- 1) बाहुसच्च
- 2) हिरी
- 3) सति
- 4) श्रद्धा
- 5) सत्तलोक
- 6) संखारलोक
- 7) इस्सरिय
- 8) धम्म
- 9) चतुत्थज्झान
- 10) सिरी

ख

- श्रीशोभां युक्तगु भाग्य
बहुश्रुत दयेकेगु
उपेक्षा व एकाग्रता ध्यान अङ्गं युक्तगु ध्यान
दुराचरणय् लज्जा चायेगु
कुशलकर्मय् प्रमाद मज्जुइगु
गुंगू लोकुत्तरधर्म दुगु भाग्य
थःगु चित्त थःम्हं धयाथे दुगु भाग्य
सत्त्व प्राणीपि
लौकिक नाम व रूप
त्रिरत्न कर्म व कर्मफलयात विश्वास यायेगु

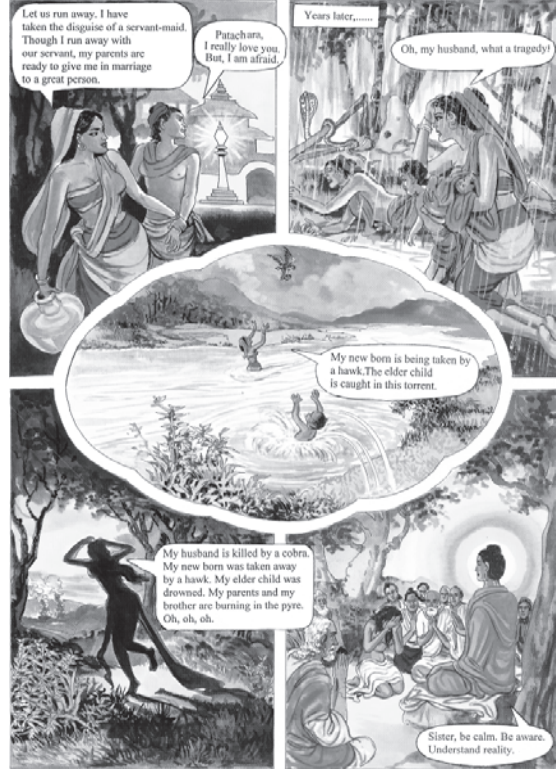

न्ह्याइपुगु बाखंत

मां-बौयात वास्ता मयाःम्ह पटाचारां दुःख सिल

यौवनया छालनाप बगय् जुयाः
मां-बौया गुणयात लोमंकाः थःगु हे छैय्
ज्या याइम्ह नोकरनापं पटाचारा धैम्ह
मिसा बिस्त्यु वन । निदँ लिपा वया प्वाथय्
दत । प्वाथय् दइबलय् थःछै लुमना वैगु
स्वाभाविक खः । भाःतम्हं गंक गंक नं
भाःत पिहां वनाच्वंगु मौका पिकयाः पटाचारा
थःछै वन तर लँय् हे मचा बुल । अथे हे
निकोगु इलय् नं गर्भवती जूबलय् न्हापा
थे हे भाःतम्हं मसीक थःछैय् वनाच्वंगु
इलय् लँय् हे मेम्ह मचा नं जन्म जुल ।
दुर्भाग्यवश उगु बखतय् घनघोर वा वल ।
भाःतम्ह मि च्याकेत सिं माःवंबलय् कालसर्प
न्यानाः सित । थःछैय् वने धकाः थः
निम्ह काय् ज्वना वंम्ह पटाचारा खुसिइ
(नदी) थ्यंबलय् वयाः छम्ह काय्यात इमां
दाया यंकल अले मेम्ह काय् खुसिं चुइके यंकल । “जिमि भाःत कालसर्प न्यानाः मन्त,
नकतिनि जन्म जूम्ह जिमि मचायात इमां यंकल, तःधीम्ह काय् खुसिं चुइके यंकल,
प्राकृतिक प्रकोप भवखाचं थःछैय् च्वंपि जिमि मांबौपि चिताय् च्यानाच्वन” धकाः बिरह
यानाच्वंम्ह वया मानसिक सन्तुलन मन्त । थुकथं हाला जुयाः बुद्धयाथाय् थ्यंम्ह पटाचारायात
बुद्ध “होशय् वा, केहँ मय्जु, शान्त जू, सत्ययात थुइकि” धकाः सम्भे यानाबिज्यात ।
थुकथं पटाचारा बुद्धधर्म व संघया शरणय् वन । मां-बौयात बेवास्ता यानाः काम वासनाया
दास जुइलाःम्ह पटाचारां सिइमाक्व दुःख सिल । भगवान्पाखें वयागु उपकार जुल ।
भगवान् नाप मलाःगु जूसा वं गुलि दुःख सिइगु जुइ । उकिं भीसं मां-बौयात अवहेलना
याये मज्यु ।

बांमला:गु ज्याय् प्रोत्साहित या:म्ह मांया न्हाय्पं वांन्यात

छुं इलय् छगू गामय् छम्ह बिधवा व वया याकः काय् च्वनाच्चन । उम्ह मिसां थः काय्यात तःसकं माया याः । वं थः काय्यात न्ह्याः न्ह्याःथे याके बिइ, थः न्ह्याःथाय् छ्वयातइ । छन्हु वया काय् नं छिमेकी काकीया बारी अं खुया काल । छिमेकी काकी मांहेसित "छिमि काय् नं जिगु बारी अं खुल ।" धकाः धाः वन । तर मांहेसिनं काय्यात खुइ मज्यू धकाः हेयेकेगु, बःबीगु सट्टा "जिमि काय्यात यःयोःथें धायेमते, जिमि काय्तसकं ज्ञानीम्ह खः । जिमि काय् नं सुयागु नं खुया मकाः ।" धकाः उल्टां काकीयात जवाफ बिल ।

काय् बुलुहुं तःधिकः जुल । मचांनिसें योःयोःथें जुयाच्चंम्ह वं छुं नं इलम मसयेकू । उकिं सुनानं वयात ज्या मब्यू । ज्या यायां थाकेजूम्ह वं खुया कायेगु हे बांलाःगु ज्या धकाः खन । शुरु शुरुइ वं चिचीधंगु खुया कायेगु यात अले ध्यबा, नसाज्वलं व

सामानत ज्वनाः छैय् लिहां वनेगु यात । "गनं हयागु" धकाः मांम्हं न्यनीबलय् वं तप्यंक "खुया हयागु" धकाः न्यंकी । मांम्हं नं काय्यात "बांमलाःगु ज्या यात" धकाः बःबीगु सट्टा "जिमि योम्ह काय्" धकाः स्याबासी बिइगु खः ।

"थौं मुलु खुयाकाःम्हं कन्हे फालो खुया काइ अले छें फोरे याइ" धाथें हे अति जूगुलिं वयात सिपाहीतय्सं ज्वना यंकल अले जुजुयाथाय् यंकल । जुजुं खुया काःगु कारणं वयात मृत्युदण्ड बिइगु फैसला न्यंकल । वं थः सिइ न्हयो थःगु अन्तिम इच्छाया रूपय् मांयात नापलायेगु खँ व्यक्त यात । जुजुं नं वया मांयात सःतके छोटः । राजकर्मचारीपिसं वया मांयात हाजिर याकल । मां लुखाय् दुने जक छु थ्यन वं न्हाय्पलिकक खँ ल्हायेथें यानाः मांयाःगु न्हाय्पनय् बाँमलाक वांन्यानाबिल । मांम्ह पीडां

च्याल्ल हाल । अन दुपि सिपाहीतयसं छाया अथे यानागु धका खँ काय्म्हेसिके न्यन । वं सकसिनं ताइ कथं धाल, "जिं मांयात सजाँय बियागु खः, वय्कलं नं जितः खुइगु बांमलाःगु ज्या खः । धकाः स्यनादिइगु जूसा थौं जिगु ज्यान थुकथं वनी मखु ।"

थौया आधुनिक व्यस्त समाजय् अभिभावकपि व वया काय्म्हयाय्पिनि दथ्वी खँल्हाबल्हा यायेगु वातावरण म्हो जुजुं वंगु खनेदु । मां-बौ निम्ह अफिस वनेमाःपि जूगुलिं वा परिवारयागु आर्थिक जीवन जटिल जुजुं वंगुलिं नापं च्वनाः खँ ल्हायेगु ई मद्दुगु जुयाः नं थुकथं जुइफु । काय्-म्हयाय्पि कुलत वा बांमलाःगु ज्याय् फसे जुल धाःसा इमित सही लँपुइ वनेत अभिभावकपिसं बांलाक सम्भे याकेगु, थुइकाबिइगु यायेमाः, हजार उपाय मालेमाः । थः मचायात ५ दँतक्क अप्वः माया यानाः, १६ दँतक्क हप्कीदप्की यायेगु व १६ दँ दइबलय् पासायातथे व्यवहार यानाः बिश्वया नीतिनियमया खँ स्यनाबिइमाः । सजग जुयाः थः काय्-म्हयाय्पिन्त बांलाःगु खँ स्यनेगु पलेसा बांमलाःगु ज्या यायेगु पाखे हौसला बिइगुथे जूवन धाःसा कन्हे भी काय्-म्हयाय्पिसं नं भीत न्हाय्पं वांन्याना बिइगु समय मवइ धकाः गनं धाये फइ ?

बुद्ध वुद्ध ब्राह्मणया उपकार याना बिज्यात

च्यागू लाख धन दुम्ह छम्ह ब्राह्मणया च्याम्ह काय्पि दु । काय्पि तःधिकः जुया वइबलय् थः काय्पिन्सं हेरविचार याहे याइ धैगु बिचाः यानाः उम्ह ब्राह्मणं थःके दुगु फुक्क सम्पत्ति काय्पिन्त छगू छगू लाख यानाः इनाबिल । तर अपसोचया खँ, काय्पिसं बुढाम्ह बौम्हेसित बांलाक हेरचाह मयाः ।

तसकं मनय् दुःख तायेकाः व बुढाम्ह ब्राह्मण भगवान् बुद्धयाथाय् वन । वं थःत जूगु दक्व खँ बुद्धयात कन । भगवान् बुद्धं "छं धन्दा काये मते, जिं स्यनाबियागु गाथायात छिमि काय्पिनिगु बारय् मेपि

ब्राह्मणत मुनीगु थासय् धा । धकाः प्यंगू वाक्यया छपु गाथा स्यनाबिज्यात । बुढा ब्राह्मण छमा सिमाक्वय् च्वनाः उगु गाथा ब्वनाच्चन । छुं छिनय् हे अन यक्व मनूत मुन । बुढा ब्राह्मण धया यंकल- "जि च्याम्ह काय्पि दु । इपि सकलें हिराथें जाःपि खः । थौं जि बुढा जुल ध्यबा कमय्याये मफुत । जिके थ्व हे छपु तुतां दु गुकिं जितः सहारा बियाच्चंगु दु ।"

बुढाम्ह ब्राह्मणया खँ न्यनाः सकलें जुस्मुरे जुयाः न्यन, "सु खः इपि काय्पि ? इमित जिमिसं बाकी तयेमखु ।" लिपा इपि काय्पिसं व हालाच्च्वम्ह बुढाम्ह मनू थःहे बौ धकाः सिल । लज्जित जुयाः गल्ती स्वीकार यानाः इमिसं थः बौम्हेसित क्वबियाः छँय् यंकल । बुढाम्ह ब्राह्मण लय्तायाः अन भेला जुयाच्च्वंपि मनूतय्त धाल- "जिमि काय्पिन्त छुं हे धायेमते । इमिसं जिगु सेवा याइ ।"

बट्टाईया बाखं

यक्व न्ह्योया खँ खः, काशी देशय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य यानाच्चंगु खः । उगु बखतय् बट्टाई जुयाः जन्म कयाच्च्वम्ह बोधिसत्त्व बट्टाईतय्गु समूहय् मिलेजुया जङ्गलय् च्वनाच्चंगु खः । उगु इलय् छम्ह ब्याधा बट्टाईतय्त थःगु जालय् फँसे यायेत इपि च्वनाच्चंगु थासय् वयाः बट्टाईयाथें जाःगु सः (आवाज) पिकयाः इपि बट्टाईतय्त जालय् फँसे याये धुंकाः वं इमित छँय् यंकाः पञ्जलय् कुनातैगु खः अले इमित मीयंका वःगु ध्यबां थःगु जीविकोपार्जन याइगु खः ।

छन्हु बोधिसत्त्व बट्टाईनं सकल बट्टाईतय्त धाल- "थ्व ब्याधां भी थःथितिपिन्त विनाश यात । वं ज्वने मफैगु उपाय भीसं स्यू । आवंनिसैं भीत जाल वांछ्वया हइबलय् भीपि सकलें जालय् गथः दुथाय् थःथःगु छ्यो तयाः पूरा जालयात ब्वयेका उकियात कं दुगु सिमाच्चय् तयेनु । थथे यायेफत धाःसा भीपि कँथय् थानाच्चनी

(तक्यनाः) जालया क्वं बिस्सुं वने फइ जालय् तक्यनी मखु ।" इपि सकसिनं 'ज्यू' धाल । कन्हेखुनु इमित जाल वांछ्वया हयेसाथं बोधिसत्त्वं धाःथे यानाः इमिसं जालसमेतं ब्वयेका यंकल अले जालयात कं (काँडा) दुगु भारय् यंकल । अनलिपा इमिसं थःपिन्त ज्वने धकाः वांछ्वया हःगु उगु जालं पिहांवया बिस्सुं वन ।

कँ भालय् तक्यंगु लिकाकां ब्याधाया यक्व ई बिते जुल । ब्याधा हैरान जुयाः खाली ल्हाःतं छैय् लिहां वन । कन्हेखुनु नं बट्टाईतय्सं थथे हे यात । व शिकारी (व्याधा) द्यो निभाः बिनावने धुंकाः तक्क नं कँथय् तक्यनाच्चंगु जाल फ्यनाच्चन । व दिं खुन्हु नं व खाली ल्हाःतं छैय् वन । छैय् वया कलाः तसकं तंचायाः "छ न्हिं न्हिं खाली ल्हाःतं लिहां वल, लाःसा छं पिने मेम्ह मिसा तयातयागु कि छु खः ?" शिकारी धाल- "प्रिय ! जिं सुं मिसात पाले यायेमाःगु मद्दु । खँ छु धाःसा बट्टाईतय्सं जिं ह्वलातयागु आहारा नःवल तर उगु इलय् इमिसं जिं वांछ्वयाबियागु जालयात हे ब्वयेका यंकल अले कंभालय् तक्यंकाबिल तर इमिसं न्ह्याबलें थथे हे मिले जुयाच्चने धाःसा फइमखु । उकीं छं धन्दा काये म्वाः गुबलेंय् इमिगु दथ्वी ल्वापु जुइ उगु बखते जिं इपि फुकसित लाना हयाः न्हिलाः छैय् लिहां वये ।" थुलि धयाः कलाःयात वं थुगु गाथा न्यंकल -

"सम्मोदमाना गच्छन्ति, जालमादाय पक्खिनो । यदा ते विवदिस्सन्ति, तदा एहिन्ति मे वसन्ति ।"

"आः थुपि बट्टाईत सकलें मिले जुयाच्चंगुलिं इमिसं जाल समेतं ब्वयेका यंके फत । गुबले इमिगु बिचय् ल्वापु जुइ, उगु बखते इपि सकलें जिगु मुट्टी लाइतिनि ।"

छुं दिं लिपा ब्याधां ह्वलातःगु आहार नयेत वःबलय् छम्ह बट्टाईनं गल्ती यानाः मेम्ह बट्टाईया छ्यो नं नाघे जुया वन । मेम्ह बट्टाई तंचायाः धाल- "जिगु छ्योया च्वय् नाघे जुया वंम्ह सु ?" वं क्षमा फ्वन "जिगु गल्ती जुल म्वाल, तंचायेमते ?" थुकथं माफी फ्वंसां नं न्हापांम्ह बट्टाई तंचाल । बारंबार सम्भे याकूसां नं छ छ व जि जि यानाच्चन । भनाभन जुयाः "छु छं जक जाल ल्हवनागु खःला ?" धकाः धाधां ल्वापु चर्के जुल ।

इमिगु विवाद खनाः बोधिसत्त्वं बिचाः यात - "म्वाःमद्दुगु खँय् विवाद यानाच्चनेगु बांलाः मजू । आः इमिसं जाल ब्वयेकी मखुत । महाविनाश निश्चित जुल । व्याधायात मौका दइगु जुल । जि आः थन च्वने मखुत ।" थुलि बिचाः यानाः थःम्हं धयागु खँयात मानेयाइपि परिषदपि थःनाप यंकाः व मेगु थासय् च्वं वन । शिकारी वयाः बट्टाई भाय् ल्हानाः आहार (नसा) ह्वलाः सःतल अले इपि भेला जुयाः नसा नयाच्चंगु मौकाय् जाल

वांछवल । तमं विवेक गुमेयाःम्ह छम्ह बट्टाईनं
मेम्ह बट्टाईयात धाल - "जालयात ल्हवल्हवं
छंगु सँ हाया वने धुंकल, का आः फुसा छं
याकःचां जाल ल्हवना स्वसा ।" मेम्हं धाल -
"जाल ब्वयेकुं ब्वयेकुं छंगु जःगु पपूया पपू
हाया वने धुंकल । का, आः फुसा छं ब्वयेकि
सा ।" थुकथं इमिगु दथ्वी छ कि छ व जि
कि जि जुल । थुगु हे बखतय् शिकारी वयाः
सकसितं लानाः पंजलय् तया यंकल अले थः
कलाःयात क्यने यंकल ।

भगवान् बुद्धं "हे महाराजपि ! जाति सम्बन्धी थजाःगु कलह बांलाः मजू । कलह
विनाशया कारण खः ।" थ्व धर्मदेशना यानाः जातकनापं सम्बन्ध क्यनाबिज्यात । उगु
बखतय्या मूर्ख बट्टाई आःया (थुगु) इलय्या देवदत्त खः । अले पण्डित बट्टाईचाहिं
जि हे खः ।

चतुरम्ह ठगया बाखँ

यक्व न्हयोया खँ खः, छुं छगू नगरय् छम्ह ठग दु । व मनूतय्त याउँक ठगे
यानाच्च्वंम्ह खः । मुसुक्क न्हिलाः, मिखाः भिम्के यानाः यइपुक खँ ल्हानाः वं - गुलिसिके
घडी, गुलिसिके ध्येबा, अभ् न्हयानातःगु जा व तपुली समेत त्वकाः काये फुम्ह खः ।
थुकथं व नांजाःम्ह ठगया रूपय् शहरय् सकसिनं म्हस्यू । अथेला वं सु सैनिक, सु सचिव,
सु व्यापारी व सु मन्त्री, अभ् प्रधानमन्त्रीयात समेत ठगे याये धुंकूम्ह खः । थ्व खँ एक
कान दुई कान यायां जुजुया न्हायपनय् थ्यंकः वन । जुजुया सभाय् छम्ह मन्त्री बिन्ति
यात 'महाराज व ठग गुलितक्क चतुर (चलाख) म्ह खः धाःसा वं सुयागुं नं मुट्टी दुने च्वंगु
समेतं अःपुक लट्ट यानाः प्वला यंके फुम्ह खः ।

थः मन्त्रीपि व सल्लाहकारपिनिपाखें ठगया प्रशंसा न्यनाच्च्वंम्ह जुजु न्ह्युन्ह्युं
ब्यङ्ग्य यानाः न्यन, "छु वं जितः नं अथे हे ठगे याये फइ कि छु ?"

प्रधानमन्त्री धाल, "खः महाराज, वं जिहे खः धाइपित समेतं गथे गथे यानाः भुके
यानाः सिहे मसीक ठगे याइगु खः । गजागु गजबम्ह ठग !"

थः मंत्रीपि व सल्लाहकारपिनिगु खँ न्यनाच्चंम्ह जुजुं छक्कलं न्हिलाः धाल, "का का, व ठगयात सःति । वं छिकपिन्त ला ठगे यात तर जितः गुकथं ठगे याइ स्वये ।" जुजु थः मन्त्रीपि व सल्लाहकारपिनि न्हयोने थः छम्ह मेपि स्वयां बेग्लै तत्त्वं बने जूम्ह खः धैगु खँ क्यने माःम्ह खः ।

जुजुया हुकुम मुताबिक ठगयात दरवारय् सःतल । थःगु न्हयोने ल्हाः जोरे याना दनाच्चंम्ह ठगयात सम्बोधन यानाः जुजुं न्यन- "चतुर ठग धैम्ह छहे खःथें, मखुला हँ ?"

"सरकार !" विनम्रपूर्वक ठगं धाल । "अँ छं ला सकसितं ठगे याये धुंकल । छु छं जितः नं ठगे याये फैला ? स्वये का !"

ठगं बडो शिष्टतापूर्वक धाल - "सरकार, जिगु ज्याहे ठगे यायेगु खः, जिं फइमखु धाये हे मज्यू, तर सरकारयात ठगे यायेगु चानचुनेया ज्या जुइ फइमखु । छता खँ....." धाये धां धां ठगं जुजुया तुतिइ च्वंगु लुँया लाकां व ल्हाःतय् च्वंगु लुँया बाजूपाखे स्वयाः बिस्तारं धाल, "जिं सरकारया तुतिइ च्वंगु लाकां व ल्हाःतय् च्वंगु बाजू १२ घण्टातक्क न्हयाये दत धाःसा जिं सरकारयात नं अःपुक हे जिगु ठग विद्यां परास्त याये फु ।" "का, गुलि घन्टा धया, बाह्र घण्टा धयागु मखुला ? अथे खःसा थ्व न्हयाना हँ, कन्हे बाह्र घण्टा मखु १८ घण्टा लिपा ठीक १० बजे वा अले थःगु करामत क्यँ । मफुत धाःसा जिं बांकी तये मखुनि, थुलला ?"

"सरकार, सरकारया मर्जि ! धाधां जुजुं न्हयानातःगु लांका व बाजू ज्वनाः लिहां वन ।"

कन्हे खुनु दरवारय् सुथेसिया दश बजे हे जुजुया सभा मन्त्रीपि व सल्लाहकारपिसं भरिभराउ जुल । जुजु थःगु सिंहासनय् फूर्तिसाथ च्वनाच्चन । तर ठग धाःसा उपस्थित मजू । ११ बजे जुल तर ठग धाःसा मवःनि । १२ बजे जुल, १ बजे जुल तर व धाःसा वःगु हे मखु । मन्त्रीपि व सल्लाहकारपिसं छुं नं धाये मफुत ।

जुजु धाःसा तमं मुरमुरे जुल । जुजुं सिपाहीतय्त व ठगयात तुरन्त हे ज्वना हिँ धकाः आदेश बिल । ठगयात जुजुया न्हयोने थन । ठग थःगु छयों (शिर) क्वछुकाः दनाच्चन अले जुजुं न्यन- "छाय् छ इलय् हे मथ्यंगुलय् ?"

ठगं छक्कलं खयाः थःगु खँ थुकथं तल, "सरकार, जिं सरकारयात ठगे याये फयेकेत छःपिनि तुतिइ च्वंगु लाकां व बाजू १२ घण्टातक न्हयानातयेमाःगु खः । तर सरकार, छैय् थ्यंकाः भचा न्हयो छु वयेका । तुतिइ न्हयानातयागु लाकां व लप्पाय् च्वंगु

बाजु आफसेआफ अलपत्र जुल, आः
जिं गथे यानाः लित बिइ सरकार !
माफी फवनाच्चना ।”

सरकार व सभा छगुलिं स्तब्ध
जुल अले जुजुं ख्वयाच्चंम्ह ठगयात
सान्त्वना बियाः धाल, “म्वाल, सुर्ता
यायेमते । का जितः ठगे याना क्यँ
सा ।”

अनंलिपा ठगं मुसुमुसु न्हिलाः
धाल, “सरकार अथे जूसा जिं छःपिनिगु
पाउया लांका व बोहया बाजु लित
बिइ म्वाल मखुला, का जिं छःपिन्त
ठगे यायेत पूरा सफल जुल मखुला सा ।”

अनं लिपा जुजु ला “पाखां कुतुं वंम्हथें सिरिङ्ग जुल । उखे दरवारय् उपस्थित
मंत्रीपि व सल्लाहकारपि म्हुतुप्वाः तिनाः न्हिलाच्चन ।

थ्व छगू उदाहरण जक खः । थ्व बाखंनय् दुम्ह जुजु धाःम्ह भीपि हे खः । भीपि
थःपि यक्व सः, स्यूपि, थूपि व्यक्तिया रूपय् कयाच्चनीपि खः । तर मेखे भीगु मनं व
चतुर (चलाख) ठगंथें ह्येका हिइकाः म्वाःमदुगु कथं भीपि थःम्हं थःत जुजुयातथें ठगे
याकाच्चनागु दु । व ठगं जुजुया लाकां व बाजू जक यंकल । तर भीगु मनं यदि भीत
ह्ययेकाः बांमलाःगु मागय् यंकल धाःसा भीगु जीवन, जन्म जन्मान्तरतक्क ठगे यानाच्चनेफु ।

तित्तिर जातक बाखँ

न्हापा न्हापा छमा तःमागु सिमाया आश्रय कयाः तित्तिर, माकः व किसि यानाः स्वम्ह
च्चनाच्चन । इपिं छम्हं मेम्हलिसे थःथवय् मिलेचले जुयाः च्वने मफुत । थःथवय् आदर सत्कार
दयेकाः च्वने मफुत ।

अनं लिपा इमिगु मनय् बांलागु बिचाः वल “जिपि थथे यानाः च्वने मजिल । भीपि मध्ये
थकालिम्हेसित मेपिसं प्रणाम यायेमाल । थथे बिचाः यानाः छन्दु इमिसं थःपि मध्यय् सु थकालिम्ह
व सु चीधिकःम्ह धयागु सीकेगु उपाय यात । अनं लिपा इपि स्वम्हं सालया सिमाक्वय् च्वन ।

अनलिपा तित्तिर व माकः निम्हेसिनं किसियाके न्यन- "किसि ! छं थ्व साल सिमायात गुबलेनिसें खनाच्चनागु खः ?" वं लिसः बिल - "पासापि ! जि गुबलय् मचातिनिम्ह खः थ्व सिमा जिगु तेपुचा (नाभिस्थान) तक्क थ्यंगु खः अले थुकियात नाघे जुयाः वनेबलय् थुकियागु कथिचां जिगु प्वाथय् थिङ्गु खः । जिं थ्व सिमायात थः चीधिकःबलय्निसें खनाच्चनागु दु ।"

अनलिपा किसि व तित्तिर निम्हेसिनं माकःयाके न्यन । वं धाल - "पासापि जि चीधिकःबलय् (मचाबलय्) थ्व चीमागु सिमाथें च्वं । बैय् हे च्वनाः उगु सिमाय्च्वंगु चि-चीग्वःगु फलत खानाः नयागु जितः लुमं । उकिं जिं थ्व सिमायात थः मचाबलय्निसें म्हसियाच्वंगु दु ।"

थुलि धायेसाथं माकः व किसिं तित्तिरयाके न्यन । वं लिसः बिल "सौम्यपि ! न्हापा उ अनथाय्लाक्क छमा सालया सिमा दु । जिं अन च्वंगु फल नयाः थन थासय् वयाः फोहोर याः वयेगु खः । व हे मलं थ्व सिमा बुयाः वःगु खः । अनं लिपा थ्व सिमा हुर्के जुल, बढे जुल । थुकथं थ्व सिमा थन दये न्हयोनिसें हे जिं थनयागु खँ खनाः सियाच्चनागु दु । उकिं उमेरं जि छिपिं स्वयाः न्हापांम्ह (थकालि) खः ।"

थुलि धाये धुंकाः माकः व किसिं तित्तिरयाके न्यन- "सौम्य ! छि जिपिं स्वयाः थकालिम्ह खः । उकिं आवंनिसें जिमिसं छित सत्कार याये, गौरव तये, छित वन्दना याये, पूजा याये, अभिवादन याये, सेवा याये, निपाः ल्हाः जोडे यानाः नमस्कार याये । अले सम्पूर्ण उचित कर्म याये । जिपिं छिगु उपदेश अनुसार च्वने । उकिं थनिनिसें जिमित उपदेश बियादिसँ, अले जिमित अनुशासनय् तयादिसँ ।" उबलेनिसें तित्तिरं इमित उपदेश बिङ्गु यात । वं इमित न्यागु शीलय् प्रतिष्ठित यात । इपिं स्वम्हं पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित जुयाः छम्हं मेम्हेसित आदरसत्कार यानाः नापं च्वनाः जीवन यापन यानाच्चन । जीवनया अन्तय् इपिं देवलोकगामी नं जुल ।

इपिं स्वम्हेसिगु थुगु सम्भौतायात "तैत्रिय ब्रह्मचर्या" धाइ । भिक्षुपिं ! इपिं तिर्यक् योनीया प्राणीपिं खः । अथे जूसां नं इमिसं छम्हं मेम्हेसित आदर तयाः, गौरव तयाः नापं च्वनाच्चन ।

छिपिं थजाःगु सु-आख्यात धर्मविनयय् प्रव्रजित जुयाः नं छम्हं मेम्हसित गौरव मतसे, सत्कार मयासे छाया च्वनाच्वनागु ?”

“भिक्षुपि ! आवंनिसैं छिमिसं बुद्धयातनिसैं छसीकथं अभिवादन, प्रत्युप्रस्थान (जेष्ठपिनिगु न्ह्योने दनेगु) ल्हाः जोडे यायेगु, कुशल प्रश्नं न्हापांगु आसन (प्रथम आसन) न्हापांगु लः (प्रथम जल), न्हापां लःल्हायेगु अनुज्ञा बियाच्वना । आवंनिसैं क्वकालिपि (म्हो उमेरपि) भिक्षुपिसं थः स्वयां थकालिपिनिगु सयनासन कायेमज्यू । गुम्हेसिनं काइ वयात दुष्कृत्य आपत्ति लाइ । थुकथं शास्तां थ्व धर्मदेशना न्हयथनाः अभिसम्बुद्ध जुयाः थ्व गाथा आज्ञा जुयाबिज्यात -

“ये बुद्धमपचायन्ति, नरा धम्मस्स कोविदा ।

दिट्ठेव धम्मे पासेसा, सम्पराये च सुग्गती ति ।”

“गुपि धर्मया ज्ञाता जुयाः थकालिपिन्त (गौरव तयाः) पूजा यानाच्वनी, इपिं थ्व जन्मय् पूजनीय जुइ, अनं परलोक जुइबलय् सुगतिगामी जुइ ।

थुकथं भगवान् बुद्धं थः स्वयाः थकालिपिन्त सत्कार यायेगु ज्या (कर्म) या प्रशंसा यानाः जातकयागु सम्बन्ध क्यनाबिज्यात । उगु इलय्या किसि महामौद्गल्यायन खः । माकः सारिपुत्र खः । तित्तिर जि हे खः ।

मुसावाद् सम्बन्धी बाखं

छम्ह वैद्य थःगु विद्याय् पारङ्गतम्ह खः । वयागु वासः व उपचारं बिरामीतय्सं याकनं स्वास्थ्य लाभ याइगु खः । व गांगामय् चाःहिलाः बिरामीपि नापलानाः इमिगु उपचार यानाः च्वनीम्ह खः ।

थुकथं गामं गामय् वैवं छकः व छगू गामय् थ्यन । गांया छखे तःमागु सिमाक्वय् वं आपालं मिजंत म्हिताच्वंगु खन । वं म्हिताच्वंपि मिजंतय्त स्वल, इपिं म्हिताच्वंगु थासय् लिक्क च्वंगु तःमागु सिमा नं स्वल । वं व सिमाय् छप्वाः प्वाल्य् छम्ह विषालु सर्प खन । व “सर्प” धकाः चिल्लाय्दनाः हालः । तर तुरन्त सुम्क च्वन अले अन म्हिताच्वंपि मिजंतय्त स्वल । इपिं मिजंत मध्यय् छम्ह साहुया काय्थें च्वन । अनंलिपा वं थथे बिचाः यात “बिषालु सर्प उम्ह मिजंयात (मचा) न्यात अले वयागु उपचार याये दत धाःसा जिं वया मां-बौपाखें थःम्हं धैथें धन सम्पत्ति प्राप्त याये दै । थथे बिचाः यानाः व मिजंमस्तय्थाय् न्ह्योने वन अले सिमाकचाया प्वाल्य् क्यनाः धाल, “मस्त, छिपिं मध्यय् सुयांनं सालिका भंगः ज्वनेगु मन दुला ?

वं गुम्हेसित साहुया काय् धकाः मनय् तःगु खः वं हे “जितः मन दु, जिं लाना हये, जितः क्यनादिसैं ।” धाधां न्ह्योने वन । अनंलिपा उम्ह वैद्यं व मिजंमचायात सर्प दुगु प्वाःपाखे

सुयाः क्यन । उबलेलाक्क हे मिजंमचा सिमाच्चय् वनाः प्वाल्य् दुने ल्हाः दुछ्वल । संयोगया खं व मचाया ल्हाःतं बिषालु सर्पया गःपतय् न्याक्क ज्वने लात । भंगः ज्वने धकाः वंम्ह मिजं मचां सर्प धकाः सिइसाथं आत्तेचायाः वं थःम्हं ज्वने लाःम्ह सर्पयात जोडं वांछ्वत । जोडं वांछ्वःम्ह व सर्प कुतुं वयाः अकस्मात् वैद्यया शरीरय् लात । अले वैद्ययात वं न्यानाबिल । मस्त सकलें ततसकं हालाः चिल्लाय् दन । आपालं मनूत अन भेला जुल । साहुया काय् नं इपिं मनूतय्त् स्वयाः याकनं याकनं सासः ल्हानाः थथे धाल, "थ्व मनुखं भंग ज्वनेत धकाः जितः क्यंगु प्वाल्य् ला बिषधारी सर्प धकाः लानाच्चन । जि ला थःगु ल्हाःतय् सर्प खनेसाथं आत्ते जुयाः अले तापाक्क वनेमाः धकाः जोडं वांछ्वया । जिं यानागु थुलि हे खः मेगु जिं छुं नं मया ।"

मचायात फसेयानाः धन सम्पत्ति कायेगु इच्छा याःम्ह व वैद्य सर्प न्याःगु कारणं उगु इलय् छटपटे जुयाच्चन अले बिष विस्तार विस्तारं शरीरय् न्यंकं फिंजेजुयाः वन अले आखिरय् वया प्राण अन हे वन ।

अभ्यास

न्हयाइपुगु बाखंत

१. पटाचारां छाया मानसिक सन्तुलन तंकल ?
२. पटाचाराया दुःखायात भगवान् बुद्धं गुकथं उपकार यानाबिज्यात ?
३. थः कायायात न्हैछुकातःम्ह मामं गजाःगु परिणाम भोगे यायेमाल ?
४. "थौं मूलू कन्हे फाल खुयाकाइ अले लिपा छँ फोरे याइ" थ्व धापूयात व्याख्या यानादिसँ ।
५. बुढाम्ह ब्राह्मण्यात भगवान् बुद्धं छु उपाय स्यनाबिज्यात ?
६. मूर्ख बट्टाईं व पण्डित बट्टाईं दथ्वीया भिन्नता क्यनादिसँ ।
७. तित्तरिया बाखनं भीत गजाःगु प्रेरणा बियाच्चन ?
८. चतुर ठगया बाखनय् जुजु धकाः धयातःगु सुयात थुइका ?
९. ठगं भीत गुकथं अःपुक ठगे यानाच्चन ?
१०. गथे फय् वइगु दिशाय् धू ह्वला छ्वइबलय् थःत हे लाइगु खः अथे हे सीकं सीकं कुबिचाः याःम्ह वैद्यं गजाःगु परिणाम भोगे यायेमाल ?

